

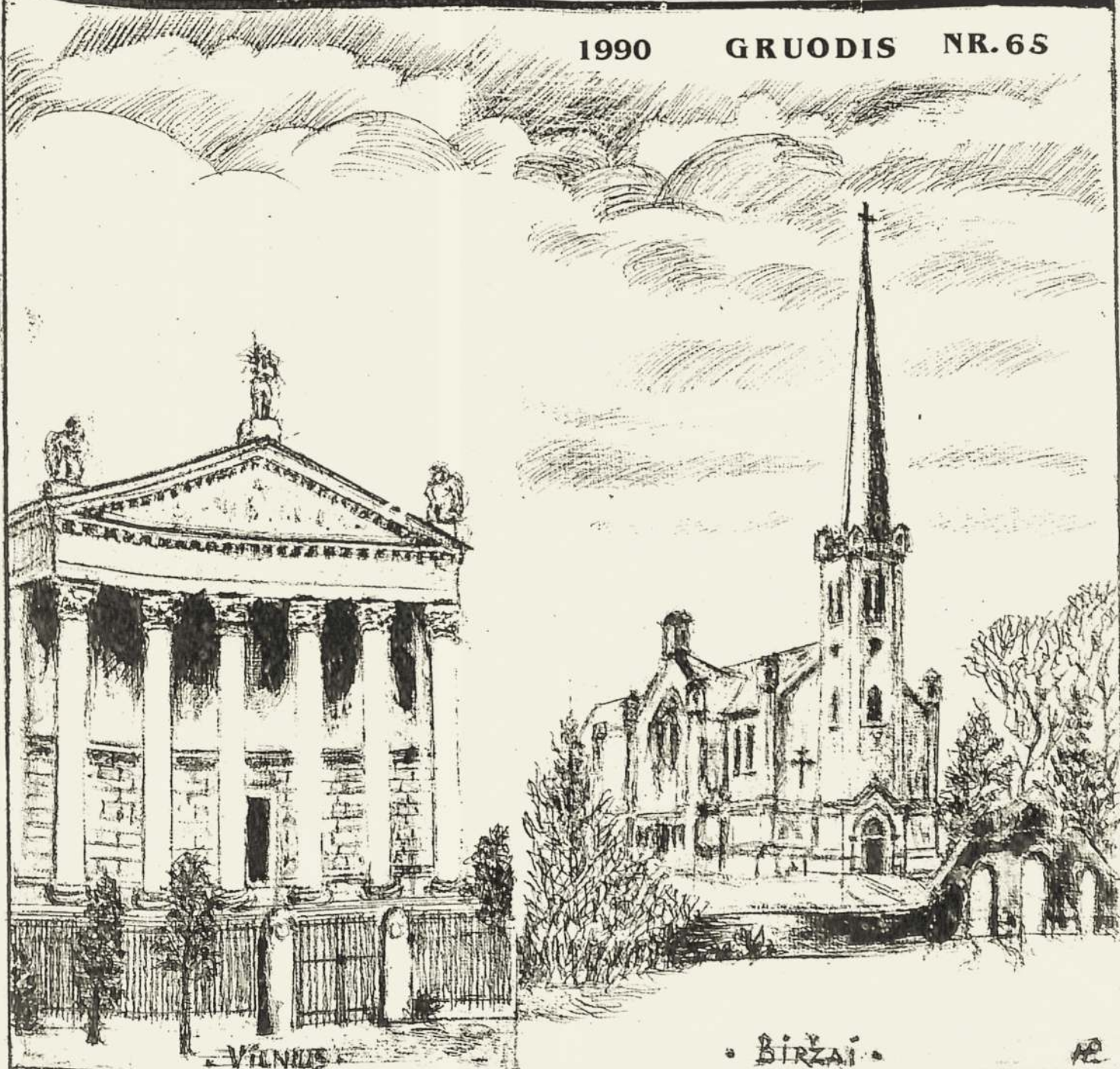
Mūsu Sparnai

Lietuvu Ev. Reformatai Leidings

1990

GRUODIS

NR. 65

VILNIUS

• BIRZAI •

R2

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave., Chicago, IL 60632. U. S. A.

TURINYS

Dail. inž. H. Pavilonis ***	Viršelis ir vinjetės	
H. Yčaitė Petkus	Kalėdų malda	2
Dalyvė	Sinodas 1990 m.	4
Julius Slavėnas ***	Supt. kun. Povilo Dilio pagerbtuvės	9
***	Reformacija Lietuvoje	12
	Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios santvar- ka	17
	Prieš 400 m. J. Bretkūnas išvertė Bibliją į lietuvių kalbą	19
Kun. dr. E. Gerulis ***	Biblijos biografija	24
H. Yčaitė Petkus ***	Tarpkonfesinės Šv. Rašto laidos proga	30
	Moterys lietuvių evangelikų bažnyčioje	33
	Triguba šventė liet. ev. reformatų bažny- čioje	36
Jurgis Jašinskas	Gen. Silvestras Žukauskas	39
Kun. dr. E. Gerulis	Kaizerio valdžioje	43
Širvenas	Kad jau niekad nesiskirčiau	49
Kun. F. Skėrys	Išėivių liuteronų suvažiavimas Austrijoje	50
Jackus Sonda	Atsiminimai	51
N. Blauzdžiūniene	Kaip patinka Amerika?	52
Alg. Baublys ***	Didžiai gerb. Biržų krašto mylėtojai, IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN	57
Br. Variakojienė ***	Prie naujai supilto kapo	58
	KRONIKA	65
Knygius ***	Knygų pasaulis	66
***	Klaidų atitaisymas Nr. 64	76
***	Skaitytojų laišakai	78
***	Aukotojų sąrašas	78
	ŽINIOS IŠ LIETUVOS	79
Širvenas ***	Sugrįžimas	81
	Reformatų bendruomenės padėtis	81
V. Norvilienė	Įsidėmetinos pamaldos Kaune	83
A. Krikščikas	Reformatai Vilniuje	85
A. Balčiauskienė ***	Kelionių įspūdžiai	88
***	Vilniaus Radvilų rūmai	90
	Grąžinami bažnyčių turtai	94
J. Noreika	Pamaldos prie bažnyčios	96

LEIDĖJAS

Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija

REDAKCINIS KOLEKTYVAS

Petras BRUŽAS, Halina DILIENĖ, Hypatia Yčaitė-Petkus,
Mykolas Zablockas

REDAGUOJA

Mykolas Zablockas, 5412 N. Clark St. Suite 210
Chicago, IL 60640, U. S. A.

REDAKCIJOS IR ADMINISTRACIJOS ADRESAS

MŪSŲ SPARNAI, 5412 N. Clark St. Suite 210
Chicago, IL 60640, U. S. A.

KAINA

A U K A

REDAKCIJA rankraščius taisy, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai ger-
biami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia
redakcijos ar leidėjo nuomonę.

MŪSU SPARNAI

LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1990 GRUODIS

NR. 65

Lietuvių Ev. Reformatų Bažnyčios supt. kun. Povilas Dilys 1990 spalio 21 d. atšventė dvigubą sukaktį – 60 metų kunigystės ir 85 metų amžiaus

*PALAIMINTŲ KRISTAUS GIMIMO ŠVENČIŲ IR LAIMINGŲ
NAUJŲ METŲ LINKIME MŪSŲ MIELIEMS SKAITYTOJAMS,
BENDRADARBIAMS IR RĖMĖJAMS!*

Leidėja ir Redakcija

KALĖDŲ MALDA

Jezau Kristau, mūsų mielas Išganytojai! Tavo gerumas neišmatuojamas ir Tavo meilė neįkainuojama. Palikdamas dangaus sostą, atėjai Tu į vargingą žmogaus gyvenimą ir savo kūnu mums lygus pasidarei. Tu nusizeminai, kad mes būtume paaukštinti, Tu vargingu pasidarei, kad mes praturtėtume; Tu pasirinkai Sau sunkų ir kietą žmogaus gyvenimo kelią, užgimdamas tvarte, prakartėlėje ir mirdamas ant kryžiaus, kad mes Tavyje ramiai ilsėtumės mūsų kapuose ir pagaliau būtume Tau prikelti. Už tai dėkojame mes Tau iš savo širdžių gilumos ir prašome Tave nuoširdžiai, kad Tu Šventosios Dvasios pagalba paragintum mus visais laikais prisiminti, ką Tu mums gero esi padaręs. Apdovanok mūsų sielas tikros padėkos dvasia, kad Tau pilnai pasiduotume ir Tavimi pasitikėtume, nes Tu esi mūsų Išganytojas, Kuris mus, į nuodėmę įpuolusius iš amžinos mirties išvadavo. Tu, Jezau Kristau, šiandien priklausai mums su Savo dieviškumu ir žmogiškumu, su Savo meile ir malone. Tu esi tikroji Gyvenimo Duona, ir mūsų sielos daugiau nebealks! Tu esi Gyvenimo Vandens šaltinis, ir mūsų sielos daugiau nebetrokš! Tu esi mūsų gyvenimo Šviesa, todėl mes tamsoje daugiau nebeklydinėsime! Tu esi Tiesa, kas gali mus apmeluoti? Tu esi mūsų Gynėjas, kas drįs mus apkaltinti? Tu esi

mūsų Karalius, kas gali mus iš Tavo išrinktųjų skaičiaus išplėsti? – Didesnės dovanos mums negalėjo niekas duoti! Todėl siųsk mums, Jezau Kristau, to dieviškojo džiaugsmo spindulį, kad mes šias Tavo gimimo šventes tikrame, o ne klaidingame džiaugsme praleistume, kad mes tikrame tikėjime pažintume ir pamiltume Tave. Duok mums Tave turėti mūsų širdyse! Tada mums jokia nelaimė nebus perdidelė, joks vargas nebus nepakeliamas – Tu būsi mums viskas. Mūsų gyvenimas ar mirtis, dabartis ar ateitis bus Tavo, Viešpatie, rankose.

O Tau, Visagalis Dieve, Jezaus Kristaus Tėve, dėkojame mes iš mūsų širdies gilumos, kad leisdamas savo mielam Sūnui žmogaus pavydalą priimti, išrodei mums Savo didžiausią meilę. Per Jį siunti Tu mums Šviesą iš aukštybės, kad ji nušviestų kelius tiems, kurie tamsoje ir mirties šešėlyje klydinėja. Todėl, Viešpatie, pripildyk visų mūsų širdis gyvu tikėjimu, kad galėtume pilnai įvertinti tą Tavo meilę ir malonę, kad ne sau, bet Tau gyventume.

Išlaikyk mums ir mūsų vaikams Tavo šventą, gryną Amžinojo Gyvenimo Žodį ir siųsk savo vynuogynan ištikimus tarnus! Neužmiršk ir mūsų evangeliškosios bažnyčios svetur ir tėvynėje, kuri kartais prieš sunkius ir lemiančius uždavinius pastatoma. Sunkiose valandose atiek jai su Savo dieviška pagalba ir padėk jai! Atvesk į Tavo Tiesos šviesą ir visus tuos, kurie nei pažįsta, nei garbina Tave ir Tavo Sūnų Jezų Kristų; duok, kad jie kartu su mumis ir su visa krikščioniška bažnyčia galėtų Tave garbinti, giedodami: "Garbė Dievui aukštybėje, taika žemėje geros valios žmonėms!" Amen.

LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ BAŽNYČIOS 1990 METŲ SINODAS IŠEIVIJOJE

1990 m. rugsėjo mėn. 29–30 d.d. nuosavoje bažnyčiuoje, 5230 S. Artesian Ave., Čikagoje, įvyko lietuvių ev. reformatų Bažnyčios 43-čias sinodas išeiviijoje. Šiais metais sinodas susilaukė svečių, neseniai atvykusių iš Lietuvos. Galimybė susitikti su Lietuvos reformatais ir jų turėti savo tarpe – iš jų pačių išgirsti apie tenykščią padėtį – sudarė ypatingą nuotaiką, kurios lig šiol neturėjome. Atsimename laisvojo pasaulio džiaugsmą, kai su dideliu trenksmu griuvo visų neapkenčiama "Berlyno Siena". Kažkas panašaus buvo ir šiame sinode – po truputį pradėjo griūti tai, kas ilgus dešimtmečius skyrė išeivius nuo jų brolių ir seserų Lietuvoje.

Šeštadienį rugsėjo mėn 29 d. sinodas susirinko posėdžiams, vadovaujant dvasininkams – Gen. Supt. kun. S. Neimanui ir Supt. kun. P. Dilui, atvykusiam iš Toronto, Kanados. Po trumpų atidarymo pamaldų, savo sveikinimo kalboje kun. P. Dilys pabrėžė aiškiai matomas prošvistes Sov. Sąjungoje, neišskiriant ir Lietuvos. Ten viešpatauja nauja dvasia ir vyksta tikras religinis atgimimas. Viena po kitos atgyja reformatų bendruomenės ir bažnyčios. Todėl tenka susimąstyti, kaip geriausiai galėtume teikti pagalbą mūsų bendraminčiams. Tie žodžiai padarė gilų įspūdį klausytojams ir sutvirtino nusistatymą stengtis kaip nors jiems padėti.

Prasidėjus posėdžiams sinodo direktorium buvo išrinktas dr. Algirdas Devenis, cenzorium – kun. P. Dilys ir sekretore – Hypatia Yčaitė – Petkus; rezoliucijų ir mandatų komisijon – V. ir J. Variakojai. Tylos minute buvo pagerbtas neseniai miręs Adolfas Ramonis. Po to sekė sveikinimai žodžiu ir raštu.

Kun. H. Dumpys, Čikagos ev. liut. Tėviškės parapijos klebonas, sveikino sinodą savo parapijos vardu. Jis perdavė sveikinimus ir iš Lietuvos, iš kur grįžo visai neseniai. Tauragėje jis susitiko su ev. liut. vyskupu Kalvanu ir Biržų ev. reformatų parapijos klebonu kun. R. Moru. Jie abu prašė perduoti jų sveikinimus sinodui. Sveikinimus raštu skaitė H. Dilienė iš įvairių pasaulio kraštų ir įvairių JAV valstijų. Tarp jų atžymėtinas naujai atsikūrusios Vilniaus ev. reformatų bendruomenės sveikinimas, dalyvių išklaustas su dideliu dėmesiu.

Kun. Dilys skaitė paskaitą: "Ar Kristaus Bažnyčia turi ateitį besikeičiančiame pasaulyje?" Tai klausimas liečiąs ne vien protetantus, bet

ir visą krikščioniją. Mes gyvename Post-Reformaciniame amžiuje. Martyno Liuterio ir Jono Kalvino tikėjimo principai pastovūs, bet keičiasi jų išviršinės formos. Evangelikų bažnyčiose, ypač Lietuvoje, yra pasikeitimų ir daug kas mums yra nauja. Per 50 sovietinės priespaudos metų užaugo nauja karta be Dievo ir religijos pažinimo. Gyveno be tikėjimo, tačiau dabar ieško dvasinių vertybių ir tiesos. Iš tokių daug kas ateina į ev. reformatų bažnyčias. Biržų apskr. dabar veikia 5 parapijos, kurias aptarnauja kun. R. Moras. Atsinaujino parapijos Kaune, Vilniuje ir Panevėžyje, kuriomis rūpinasi kun. J. Norvila. Lietuvos reformatai ypač skundžiasi trūkumu literatūros suaugusiems ir vaikams – tikybos vadovėlių, giesmynų, katekizmų, Šv. Rašto. Pastangos siūsti knygas Lietuvon jau daromos. Toronte ir kitur telkiamos lėšos naujos literatūros spausdinimui. Mūsų bažnyčių padėtis yra kritiška, bet ne beviltiška, nes veikia atsinaujinimo dvasia, iš ko mes visi galime pasimokyti. Vakarų ir Rytų Europoje vyksta tokie stebūklai, kokių dar visai neseniai įsivaizduoti negalėjome. Kun. Dilys baigė paskaitą sakydamas, kad visame pasaulyje reiškiasi neabejotinas Dievo planas. Kolegijos prezidentas M. Tamulėnas savo pranešime pasidžiaugė, kad jau 43-čią kartą susirinkome ir, kad ryšiai su bendraminčiais mūsų tėvynėje yra pagerėję. Šalpos darbas turi būti tęsiamas tol, kol mūsų Bažnyčia Lietuvoje sustiprės. Toliau jis apžvelgė, kas jau padaryta per Kolegiją ir per Devenių Kultūrinį Fondą. Kitas didelis rūpestis – tai mūsų spauda. Mūsų Sparnų redaktoriui M. Zablockui susirgus, darbas laikinai sustojo.

Gen. Supt. kun. S. Neimanui, Čikagos lietuvių ev. reformatų parapijos klebonui, sulaukusiam gražaus 91 metų amžiaus nutarta duoti pagelbinę – Eriką Dilytę – Brooks, kun. P. Dilio dukterį, kuriai šis darbas dalinai nebesvetimas. Ji buvo sinodo įgaliota padėti kunigams praveisti pamaldas.

Sekė pranešimai. Kolegijos išdininkė R. Neimanaitė pranešė, kad bažnyčios kasa yra gerame stovyje. Financinę Kolegijos apyskaitą už 1989–90 sinodinius metus patvirtino Revizijos Komisija, kurios pranešimą padarė J. Variakojis. Kartu patvirtino ir Devenių Kultūrinio Fondo kasą, kurią tvarko R. Pipynė.

Apie dvasininkų veiklą informavo Čikagos liet. ev. reformatų parapijos klebonas kun. S. Neimanas ir šios parapijos pirmininkė H. Dilienė, apžvelgdama ir reformačių Moterų Draugijos veiklą ir dėkodama savo talkininkėms. Kun. P. Dilys pranešė sinodui, kad jau virš 8 metų jis eina Toronto ev. liut. Išganytojo parapijos klebono pareigas, kuriai priklauso ir nemažai reformatų. Toronte santykiai evangelikų su liet. visuomene

Sinodo prezidiumas: sekr. H.Y. Petkus, direktorius dr. A. Devenis, censorius kun. P. Dilys, kun. S. Neimanas, ir Kolegijos prezidentas M. Tamulėnas

bendrai ir su R. katalikais yra šilti ir artimi. Organizuojamos ekumeninės pamaldos ir vyksta parengimai, kur evangelikų kunigai P. Dilys ir P. Žilinskas kviečiami dalyvauti. Apie spaudos reikalus pranešimą padarė Mūsų Sparnų pagalbinė redaktorė H. Y. Petkus, duodama viltį, kad sekantis žurnalo 65-tas numeris dar šiais metais pasirodys. Žurnalui reikalingi nauji talkininkai ir nauji skaitytojai. Ji pranešė, kad Mūsų Sparnų indeksas (rodyklė) nuo Nr. 1 (195) iki Nr. 64 (1990) jau baigiamas ir kvietė skaitytojus į talką. Apie Devenių Kultūrinį Fondą pranešimą padarė jo pirmininkė D. Bobelienė, pateikdama smulkesnių informacijų apie įvykdytus ir ateičiai planuojamus šalpos darbus lietuviams reformatams. Vėliausias D.K.F. leidinys yra Algirdo Gustaičio "Karas braukia kruviną ašarą", Čikaga, 1990 m. Esant sunkumams paštu siųsti knygas Lietuvon, D.K.F. yra perleidęs "copyright" teises Lietuvon kai kurių pageidaujamų knygų (kaip pav. J. Kregždės "Reformacija Lietuvoje"). D.K.F. yra pasiryžęs ir toliau šelpti bendraminčius Lietuvoje.

Pranešimą apie Lietuvių Evangelikų Tarybą padarė jos pirmininkas kun. P. Dilys. Tarybon įeina 3 dvasininkai ir 2 pasauliečiai. Svarbiausi uždaviniai dabar yra Lietuvos evangelikų šalpa, naujų kunigų paruošimas čia ir tėvynėje ir paruošimas spaudai naujo ev. giesmyno.

Daug laiko atima nesutarimai dėl lietuviškų žodžių ir išsireiškimų, norint archaišką kalbą pakeisti į moderniškąją – šiais laikais Lietuvoje naudojama.

Sinodo viešnios ir svečias iš Lietuvos: Erna Frankaite – Zubriakova, Kristina Guobužaitė, jos tėvelis Saulius Guobužas ir Nijolė Blauzdžiūbienė.

Sekė pranešimai ir diskusijos dėl konkrečių būdų padėti mūsų bendraminčiams Lietuvoje. Buvo perskaitytas laiškas iš Vilniaus reformatų bendruomenės, prašant paramos dėl įrengimų neseniai atgautai bažnyčiai. Gyvu žodžiu savo įspūdžius pasakojo trys svečiai reformatai iš Lietuvos apie Vilniaus, Kauno ir kitų ev. parapijų bažnytinį gyvenimą ir didžiausius trūkumus. Tokie pranešimai iššaukė gyvas diskusijas. Buvo pareikšta visokių minčių ir pasiūlymų, kokiais keliais siūsti pagalbą ir kaip orientuotis ateičiai. Kolegija buvo sinodo įgaliota paruošti konkrečius planus ir toliau vykdyti šalpos darbą.

Posėdžiai pasibaigė vilties ženkle prisimenant, kad su Dievo pagalba ir didžiausios kliūtys gali būti nugalėtos. Baigiamąją maldą sukalbėjo kun. P. Dilys.

Kitą dieną – sekmadienį – buvo iškilmingos pamaldos su komuni-ja bažnyčioje, kurias atlaikė abu kunigai. Pamokslą pasakė kun. Dilys, iškeldamas aktualias šių dienų problemas ir ragindamas, pagal pritaikintą Šv. Rašto tekstą, eiti meilės ir vienybės keliais. Po to buvo tradiciniai sinodiniai pietūs, į kuriuos atsilankė daug svečių. Sinodo direktoriui negalint dalyvauti, programą pravedė jo įgaliota H. Y. Petkus. Ji pristatė svečius, pirmoje eilėje iš toliausiai atvykusius – iš Lietuvos. Tai buvo Z. Frankaitė – Zubriakova iš Vilniaus, dantų gydytoja dr. N. Blauz-

džiūnienė iš Pasvalio ir P. Guobužis, mūsų parapijietės Guobužienės sūnus, kuris plačiau papasakojo apie Kauno reformatų bendruomenės gyvenimą. Vietinių kalbėtojų tarpe buvo Biblijos vertėjas A. Vėlius, pateikęs žinių apie Šv. Rašto siuntimą į Lietuvą. M. Tamulėnas prisiminė trijų šaunių veikėjų gimtadienius. Garbingų virš 80 metų amžiaus susilaukė kun. P. Dilys, kuratoriai P. Bružas ir H. Pavilonis (gyv. Kalifornijoje).

Kun. P. Dilys pranešė apie naujovišką, į juosteles įkalbėtą, Naujojo Testamento tekstą lietuviškai, kurį galima gauti Čikagos ev. liut. Tėviškės parapijoje. Taip pat pranešė apie Pasaulio Reformatų Sąjungos (W.A.R.C.) suvažiavimą 1991 m. pradžioje, kur išeivijos reformatų bažnyčia kviečiama pasiūsti delegatą. Laike pietų buvo pranešta apie būsimas spalio mėn. 21 d. iškilmes Toronto Išganytojo parapijoje, pagerbiant kun. P. Dilį jo 60-ties metų kunigystės ir 85 metų amžiaus proga.

Reformačių Moterų Draugijos rūpesčiu dalyviai vaišinosi skaniais ponios M. Kupcikevičienės paruoštais pietumis. Oficialiajai daliai pasibaigus, svečiai dar ilgai nesiskirstė, tęsdami malonius pokalbius su senai nematytais pažįstamais ir draugais. Tik pavakary pradėjo skirstytis, žadėdami vėl susitikti sinode sekančiais 1991 metais.

Dalis sinodo dalyvių bažnyčioje

LIET. EV. REFORMATŲ BAŽNYČIOS SUPERINTEDENTO
KUN. POVILO DILIO
DVIGUBOS SUKAKTIES PROGA PAGERBTUVĖS

Toronto lietuvių ev. liuteronų Išganytojo parapijos klebono kun. P. Dilio 60 metų kunigystės ir 85 metų amžiaus sukakties minėjimas įvyko 1990 m. spalio mėn. 21 d. Toronte, Kanadoje.

Kun. J. Staškus kalba invokacinę maldą

Minėjimas buvo pradėtas iškilmingomis ekumeninėmis pamaldomis Išganytojo bažnyčioje. Be parapijos klebono pareigas einančio jubilato kun. P. Dilio, pamaldose dalyvavo penki kunigai: katalikai – Jonas Staškus ir Augustinas Simanavičius, OFM, liuteronai – Janis Calitis, Hansas Dumpys ir Jukka Saarinen. Prasmingą pamokslą pasakė Čikagos "Tėviškės" parapijos klebonas H. Dumpys. Gražiai giedoja parapijos choras diriguojamas Petro Šturmo. Pilnutėlėje bažnyčioje buvo svečių iš Čikagos, New Yorko, Illinois ir New Mexico valstijų. Po pamaldų minėjimo dalyviai buvo pakviesti vaišėms į Toronto Lietuvių Namus. Čia minėjimą pradėjo Išganytojo parapijos pirmininkas Ernestas Steponas sveikindamas jubilatą ir dėkodamas skaitlingai atsilankiusiems svečiams. Po to šventės pranešėjos pareigas perėmė Asta Šernaitė – Šimkuvienė.

Parapijos vardu jubilatui buvo įteiktos reikšmingos dovanos: didelis paveikslas Vilniaus Ev. Reformatų bažnyčios, kurioje kun. P. Dilys

buvo pakrikštytas, konfirmuotas, išventintas diakonu ir kunigu. Be to, išaustas Lietuvos himnas. Svečiams plojant jubilias buvo apjuostas Lietuvoje austa juosta su įrašu "sveikiname".

Irena Delkuvienė sveikindama Išganytojo parapijos Moterų Draugijos vardu pranešė, kad šių metų rugpiūčio mėn. kun. Dilys atšventė 50 metų vedybų sukaktį. Pasveikinusi abu sukaktuvininkus Išganytojo parapijos vardu ji įteikė Halinai Dilienei kristalo vazą su rožių puokšte.

Kun. H. Dumpys sveikina jubiliatą

Kun. H. Dumpys patiekė kun. P. Dilio biografiją, pabrėždamas jo veiklumą, darbštumą ir nepailstamą pasiaukojimą ganytojiškam darbui.

Kun. J. Staškus sveikino savo parapijos vardu.

Prisikėlimo parapijos Moterų Draugijos atstovė linkėjo jubiliatui ilgiausių metų ir tolimesnio draugiško bendravimo su katalikais.

Asta Šernaitė – Šimkuvienė perskaitė dalį sveikinimų raštu.

Sveikinimams pasibaigus padėkos žodį tarė kun. P. Dilys.

Šeimos vardu kalbėjo Erika Dilytė – Brooks. Ji dėkojo Išganytojo parapijai už tokį gražų tėvo pagerbimą, už jam rodomą meilę. Tėvui dėkojo už jo gerumą, už buvimą tokiu geru "papa" – mylintį, rūpestin-

Prie vaišių stalo, iš kairės: prof. dr. M. Yčas, kun. P. Dilys, A. Simanavičius, OFM, kun. J. Staškus, kun. A. Žilinskas, I. Pukienė ir M. Dambarienė

*Jubiliatas dėkoja Išganytojo parapijai už vaišes ir rūpesčius
gą, visuomet pasiruošusį padėti.*

Geriant kavutę ir besigardžiuojant Moterų D-jos paruoštais skanėstais svečiai ilgokai nesiskirstė besidalindami įspūdžiais.

Dalyvė

REFORMACIJA LIETUVOJE IR JOS PĖDSAKAI

Prof. dr. Julius Slavėnas

(Pabaiga)

Žygimantas Augustas Lietuvos bajorams buvo suteikęs religinio apsisprendimo teises. Ši privilegija buvo atnaujinta ir po jo mirties, bet unijai su Lenkija įsigalėjus, prarado žymią savo reikšmę. Karalius pats naują tikėjimą toleravo, bet jo nepriėmė.

Iš protestantizmo įsigalėjimo Prūsijoje, Skandinavijos kraštuose ir kitose Vakarų valstybėse matome, kad svarbiausias veiksnys yra viršūnių nusistatymas. Remdamiesi šūkiu „cuius regio, eius religio“, vietiniai valdovai nustatė savo krašto religiją.

Lietuvoje reformacijos eigą nulėmė faktas, kad Lietuvos-Lenkijos valdovai liko ištikimi katalikybei. Be to, reformacijai sustabdyti Lietuvoje jau 1569 m. pradėjo reikštis Vilniaus vyskupo V. Protasevičiaus pakviestas didžiai veiksmingas jezuitų ordenas Žygimanto Augusto laikais. Šiais laikais istoriniuose veikaluose jėzuitai neretai lyginami su reformatais. Vieni ir kiti pabrėžė aukštąjį mokslą ir per mokyklas siekė pritraukti bei paveikti aukštuomenės prieauglį. Reformatai jau buvo spėję įsteigti visą tinklą mokyklų. Tą patį darė ir jėzuitai. Jų pastangomis Vilniuje buvo įsteigta aukštesnioji mokykla, kuri išaugo į Vilniaus universitetą. (Reformatai negavo leidimo Vilniuje įsteigti aukštesniąją savo mokyklą).

XVI šimtmeetyje, šalia liuteronų ir reformatų, pradėjo reikštis ir kitų

pakraipų protestantai ir net visai naujos radikalios religinės sektos. Lietuvoje ir Lenkijoje ypač pasireiškė antitrinitarai (unitarai), kurie kvestionavo Trejybės doktriną ir laikė Jėzų Dievo sūnumi, bet ne Dievu. Tai buvo aiški erezija ne tik katalikams, bet ir evangelikams. Žymiausias jų teologas Servetus buvo Ženevoje sudegintas kaip eretikas.

DLK ir Lenkijoj daug įtakos kurį laiką turėjo italų kilmės mokslininkas Fausto Soccini. DLK buvo net bandoma įsteigti antitrinitarų bendrijas, kuriose būtų panaikinta privati nuosavybė. Toks radikalumas prisidėjo prie unitarų ištrėmimo iš Lenkijos-Lietuvos valstybės.

Įdomu tai, kad unitarų idėjos pasiekė Angliją, o iš ten — Šiaurės Ameriką, kur jie egzistuoja ir dabar. Jų įtaka, ypač Naujoje Anglijoje, kurį laiką buvo didelė.

Unijai įsigalėjus, Lietuva buvo praktiškai paversta Lenkijos provincija, kurioje „karaliavo“ vietiniai magnatai. Vienas tokių XVII š. buvo Dubingių ir Kėdainių kunigaikštis Jonušas Radvila, kuris atstovavo protestantiškai Radvilų šakai. Jonušas Radvila, kaip anksčiau Mykolas Juodasis ir Mykolas Rudasis, buvo priešingas unijai ir stengėsi Lietuvą atskirti nuo Lenkijos ir sudaryti naują uniją su protestantiška Švedija. Už tai jis buvo apkaltintas išdavikiškumu, nors jo planui pritarė ir dalis katalikų bajorų. Jonušas Radvila buvo paskutinis įtakingas reformatų globėjas.

Kėdainiuose, kur dar laikėsi aukštesnioji reformatų mokykla, įsisteigė naujas reformatų kultūros centras. Ten buvo atspausdintas naujas lietuviškas religinis leidinys „Knyga nabažnystės“. Kėdainių sinodas taip pat finansavo naują Biblijos vertimą, sąmoningai puoselėjo lietuvių kalbos vartojimą pamaldose ir mokyklose.

XVIII š. lietuviai protestantai jau buvo patekę į beveik nepakenčiamą būklę. Senosios religinės laisvės privilegijos, kurios XVII š. protestantus įgalino gintis teismo keliu, praktiškai tapo bevertės. Iš Lenkijos vis stipriau reikėsi religinis netolerantiškumas, kuris išsilaukė iki galutinio Lietuvos-Lenkijos padalinimo. Protestantų ir kitų nekatalikų engimas, tarp kitko, turėjo neigiamų politinių padarinių, nes davė akstiną kitoms valstybėms kištis į jau merdinčios Lietuvos-Lenkijos valstybės vidaus reikalus. Reformatų parapijų skaičius drastiškai sunyko ir nebeatsigavo.

Po trečiojo Lietuvos-Lenkijos valstybės padalinimo buvusi DLK pateko į caristinės Rusijos kontrolę. Religinių bendruomenių pozicijos pasikeitė. Caristinėje Rusijoje tikrasis tikėjimas buvo ortodoksų. Visoms kitoms religijoms buvo pritaikyti įvairūs suvaržymai. Nors teologiniu požiūriu ortodoksai-pravoslavai katalikams stovi arčiau negu protestantai, caristinėje Rusijoje pastarieji buvo geriau traktuojami negu katalikai. Mat caristinėje Rusijoje vyravo nuomonė, kad ortodoksams didžiausi pavojai ėjo iš Romos Katalikų Bendrijos, kurios tikslas — atversti ortodoksus į katalikybę. Be to, katalikybė buvo tapatinama su lenkiškumu, o lenkai buvo

tradiciniai priešai. Ortodoksų vadovai buvo ypač užsirūstinę nuo tų laikų, kai vadovaujant jėzuitų ordinui XVI š. gale buvo sudaryta Unitų Bendrija. Unitai buvo katalikai, kurie priėmė visas Romos katalikų dogmas, bet gavo teisę pamaldas laikyti Rytų apeigomis. Kaip ir ortodoksų kunigai, unitų kunigai neprivalėjo laikytis celibato, bet galėjo vesti prieš kunigystės šventimus. Tad į unitus specialiai, o į katalikus aplamai buvo žiūrima kaip į rusų tikėjimui pavojingą reiškinį.

Iš kitos pusės, caro Rusijoje vokiečiai imigrantai iš Vokietijos ar Baltijos baronai buvo statomi aukščiau už katalikus lenkus bajorus. Daug vokiečių turėjo svarbias pareigas caro Rusijoje, ypač kariuomenėje ir užsienio reikalų ministerijoje. Kadangi vokiečių dauguma buvo protestantai, tai galiausiai visi protestantai buvo suplakami su vokiečiais.

Praktiškai tai reikė, kad lietuviams protestantams caro laikais buvo geriau negu XVIII š. Žečpospolitoje. Tarnybose jie galėjo pasiekti aukštesnes kategorijas. Didelis nuosimtis lietuvių reformatų ėjo mokslus ir XX š. pradžioje jau turėjo sąmoningą inteligentiją, kuri aktyviai įsijungė į tautinį lietuvių judėjimą.

Poetas Stanislovas Dagilis buvo aušrininkas, o Jokūbas Šernas — vienas iš Lietuvos nepriklausomybės akto pasirašiusių. Nepriklausomybės karuose reformatai reikėsi kariuomenėje kaip generolai ir karininkai. Didele energija pasižymėjo reformatas advokatas Martynas Yčas, kuris jau prieš I D. karą reikėsi kaip rinktas atstovas Rusijos dūmoje, kiek

vėliau tarnavo Kerenskio ministerijoje, o lietuviškais reikalais su dr. Jonu Basanavičium apyžinėjo lietuvių emigrantų kolonijas Amerikoje. Nepriklausomoje Lietuvoje jis tapo finansų ministru, o jo brolis dr. Jonas Yčas — švietimo ministru, vėliau profesorium. Martynas ir Jonas Yčai buvo tautininkai, bet reformatų buvo tiek dešinėje, tiek kairėje. Pvz. liaudininkai buvo broliai Kregždės.

Jaunas idealistas poetas Julius Janonis tapo komunistu, bet nusivylęs galiausiai nusižudė. Nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje buvo tik apie 15,000 reformatų, bet iš tos mažumos iškilo daug žymių asmenų, kurie užėmė aukštas vietas valdžioje, universitetuose, švietime ir aplamai profesijose. Aukštose pozicijose buvo ir liuteronų, bet žymiai mažiau, nes jie neturėjo, kaip reformatai, tiek savo inteligentijos.

Kaip anksčiau minėta, kalvinizmo tradicijoje buvo iš pat pradžių pabrėžiama aukštojo mokslo reikšmė. Šiaurės Amerikoje dažnai minima vadinama judeo-krikščioniška tradicija. Šis terminas daugiau tinka kalvinistams, t. y. protestantams-reformatams, negu katalikams, nes kalvinistai pabrėžė Senąjį Testamentą, o katalikų tradicija daugiau remiasi graikų-romėnų pagrindais. Iš žydų tradicijos reformatai perėmė mokslo svarbą. Panašiai kaip rabinai, reformatų kunigai buvo aukšto išsimokslinimo asmenys. Lietuvos reformatai, ypač po baudžios panaikinimo, veržėsi į mokslą, o jų išsimokslinimas išėjo į naudą nepriklausomai Lietuvai.

MAŽUMOS BŪKLĖJE

Ne visi protestantai Lietuvoje

mėgdavo savo religiją reklamuoti. Tai jie darė dėl įvairių priežasčių. Religinėje plotmėje katalikų dauguma į juos žiūrėjo kaip į „eretikus“ ar „netikėlius“, geriausiu atveju atskalūnus. Be to, Lietuvoje dar iš caro Rusijos laikų užsiliko tendencija suplakti protestantus su vokiečiais. Protestantai buvo vadinami „prūsais“. Tai buvo dėl to, kad beveik visi mažlietuviai buvo protestantai, bet šis terminas visai netiko reformatams ir kėlė visiems daug erzelio. Beveik be išimties katalikiškoje Lietuvoje išsivystė nuomonė, kad tikras lietuvis turėjo būti katalikas, visai užmirštant, kad dar labai netolimoje praeityje jie patys būdavo tapatinami su lenkais.

Aplamai, sąlygos religinėm mažumom nepriklausomoje Lietuvoje buvo geros. Pagal konstituciją, visos religijos turėjo lygias teises ir net buvo leidžiama steigti naujas religijas.

Nepriklausomai Lietuvai atsistačius, reformatams ištiko didelis smūgis, kai 1920 m. Lenkijai užėmus Vilnių, jie prarado savo istorinį centrą ir turėjo skubiai persiorganizuoti. Nepriklausomoje Lietuvoje naujas veiklus centras buvo įsteigtas Biržuose, istorinėje Radvilų teritorijoje. Generaliniu superintendentu (vyskupu) buvo išrinktas kun. prof. Povilas Jakubėnas, o sinodui daug metų vadovavo dr. Jokūbas Mikelėnas. Abi perskirtos Reformatų Bendrijos dalys vėl susijungė 1940 m., kai Vilnius buvo grąžintas Lietuvai.

Lietuviai liuteronai įsteigė savo konsistoriją Kaune. Jai vadovavo ev. liuteronų senjoras (vyskupas) klaipe dietis kun. prof. Vilius Gaigalaitis. Lietuviai liuteronai priklausė mišriom parapijom, kuriose nuo caro laikų

vyravo vokiečiai. Santykiai tarp vokiečių ir lietuvių labai paaštrėjo, kai Vokietijoje pradėjo reikštis fašistinis judėjimas ir į Lietuvą pradėjo skverbti fašistinė propaganda. Konfliktas tarp „lietuvininkų“ ir „vokietininkų“ pasireiškė ypač aštria forma autonominiam Klaipėdos krašte, kuris buvo prijungtas prie Lietuvos valstybės po 1923 m. perversmo. Viena svarbiausių Lietuvos ev. liuteronų problemų buvo ta, kad jos konsistorija neapėmė Klaipėdos krašto Evangelikų Bendrijos, kuri liko vokiečių rankose ir kartu nacionalsocialistinėje įtakoje.

SPECIFINIS MAŽOSIOS LIETUVOS VEIDAS

Grįžtant prie Mažosios Lietuvos istorinėje plotmėje, reikia paminėti, kad XVIII š. pradžioje Mažojoje Lietuvoje kilo maras, kuris išnaikino daug lietuvių gyventojų. Jų vieton buvo atsiųsti nauji kolonistai — protestantai zalcburgiečiai, išvaryti iš katalikiškos Austrijos. Iš dalies per juos Mažojoje Lietuvoje pasklido pietizmas.

Pietistai Vokietijoje, panašiai kaip metodistai Anglijoje, buvo evangelikai, kurie sakė, kad jų religinės bendrijos buvo per daug biurokратиškos, paviršutiniškos, sustingusios. Jie reikalavo gilesnio pamaldumo ir vidinio susikaupimo. Anglijoje metodistai galiausiai išstojo iš Anglikonų Bendrijos ir sudarė savo atskirą bendriją.

Vokietijoje teologų Francke ir Spener pasekėjai išliko savo Evangelikų-liuteronų Bendrijos nariais.

Pietistinis judėjimas giliai įsišakniavo mažlietuviuose, pasireiškdamas

ypač giedojimu, Biblijos skaitymu ir privačiomis maldomis. Šalia įšventintų kunigų atsirado vadinamų sakytojų, kurie pravedavo surinkimus (nuo žodžio „surinkti“) ir kurie krašto gyventojų tarpe buvo labai įtakingi.

Kanclerio Bismarko laikais Vokietijos imperijos suvienijimo proga prasidėjo aštrus germanizacijos procesas, siekiantis mažlietuvius suvokietinti. Lietuvių kalba buvo išstumama iš šventovių ir pradžios mokyklų. Lietuviai inteligentai buvo perkeliama į Vokietiją, kad ten greičiau asimiliuotųsi, panašiai kaip buvo daroma caro Rusijoje. Prieš I D. karą lietuvių reikalus Prūsijos seime gynė kunigas dr. Vilius Gaigalaitis.

Minėtas pietistinis surinkimininkų judėjimas germanizaciją stabdė, nes skatino privačiai melstis, giedoti ir skaityti lietuviškai.

Nors didžioji dauguma Mažosios Lietuvos gyventojų buvo politiškai pasyvūs, tautinio atgimimo laikais tarp mažlietuvių pradėjo reikštis labai aktyvūs ir tautiškai susipratę asmenys. Kaip minėta, Mažojoje Lietuvoje buvo spausdinama „Aušra“ ir kiti lietuviški leidiniai. Martynas Jankus ir filosofas Vydūnas yra žymūs to judėjimo atstovai.

Prijungus Klaipėdos kraštą prie Lietuvos, vokiečiai ir toliau vyravo vietinėje ekonomijoje. Dar svarbiau buvo faktas, kad Klaipėdos Evangelikų Bendrija liko vokiečių rankose. Vokietijoje įsigalėjus nacionalsocializmui, Trečiasis Reichas krašte varė stiprią propagandą tiek religinėje, tiek kultūrinėje plotmėje. Palyginimai su Didžiąja Lietuva dažniausiai išeidavo didlietuvių nenaudai. Ten ir tvarka

netokia ir didelis neraštingumas. Po I D. karo matėsi labai didelis skirtumas tarp gražių mažlietuvių ūkių Klaipėdos krašte ir skurdžių žemaičių kaimų buvusiose caro Rusijos ribose. Net pats arkivyskupas Karevičius ragino didlietuvius mokytis ūkininkavimo iš mažlietuvių. Aišku, negalima užmiršti, kad didlietuviai buvo ką tik atgavę spaudos laisvę ir išsivadavę iš carinės priespaudos. Be to, Prūsijos lietuviai buvo atleisti nuo baudžiavos daug anksčiau, jau XIX š. pradžioje. Skirtumai tarp mažlietuvių ir didlietuvių laikui bėgant būtų išsilyginę, bet nacių propagandos buvo naudojami nuteikti krašto gyventojus prieš Lietuvos valstybę.

Mažosios Lietuvos kaip tokios jau nebėra. Kraštas, kur per šimtmečius buvo centras lietuviškos protestantiškos kultūros, dabar yra dalis Lenkijos ir Sovietų Sąjungos. Nors pats Klaipė-

dos kraštas liko ir yra, kiek įmanoma, lietuviškas, ten jau nebėra tos protestantiškos tradicijos, kuri jam davė jo savitą charakterį.

* * *

Baigiant dar galima paminėti, kad po II Vatikano suvažiavimo buvo atkreiptas dėmesys į kadaise protestantų skelbiamas reformas. Katalikų šventovės savo vidaus įrengimu yra daug paprastesnės ir santūresnės, tad panašesnės į protestantų šventoves. Lotynų kalba pakeista vietine kalba, kaip reformatoriai reikalavo, ir daug mažiau dėmesio skiriama tomistiniams principams. Nors kunigai dar laikosi celibato, bet jau vėl yra vedusių dijakonų. Dar svarbiau — yra nauja bendravimo dvasia, kuri, reikia tikėtis, palengvins tarpkonfesinius santykius lietuviškos katalikiškos daugumos ir protestantiškos mažumos.

BIBLIOGRAFIJA

1. "Mūsų Sparnai", lietuvių evangelikų reformatų žurnalas. Išeina du kartus per metus, nuo 1951. Chicago, IL 60629, USA.
2. "Svečias", lietuvių evangelikų liuteronų laikraštis. Išeina du kartus per metus. 6620 S. St. Louis Ave., Chicago, IL 60629, USA
3. S. Harrison Thomson, "Europa in Renaissance and Reformation", New York, 1963.
4. Lewis W. Spitz, "The Renaissance and Reformation Movements, Chicago, 1971. (20 tomas leidinio "The Rise of Modern Europe", red. William Langer.).
5. Owen Chadwick, "The Reformation". Baltimore, 1968.
6. M. Kosman, "Reformacja w Wielkim Księstwie Litewskim w swietle propagandy wyznaniowej", Wroclaw, 1973.
7. S. Kot, "La Reforme dans la Grand Duché Lithuanie", Brussels, 1953.
8. W. Gizbert-Studnicki, "Kosciol Ewangelicko-Raformowany w Wilnie." Wilno, 1936.
9. J. Šepetys, "Reformacijos istorija Lietuvoje. Vilnius, 1922.
10. J. Kregždė, "Reformacija Lietuvoje". Istorinė apybraiža. Chicago, 1980.

11. Z. Ivinskis, "Die Entwicklung der Reformation in Litauen bis zum Erscheinen der Jesuiten." Berlin, 1967.
12. J. Lukaszewicz, "Geschichte der Reformirten (sic) Kirche in Litauen", du tomai. Leipzig, 1848-50.
13. J. Jurginis, I. Lukšaitė, "Lietuvos kultūros istorijos bruožai", Vilnius, 1981.

LIETUVOS EVANGELIKŲ REFORMATŲ BAŽNYČIOS SANTVARKA

Daugiau kaip prieš 400 metų reformatorius Jonas Kalvinas nustatė Reformatų Bažnyčiai valdymosi principus, kuriais, pritaikintais besikeičiančio laiko ir gyvenimo aplinkybėms, vadovavosi ir neprikl. Lietuvos Reformatų Bažnyčia.

Kadangi bendro autoriteto, kurio jurisdikcijos žinioje būtų viso pasaulio Reformatų Bažnyčios nėra, todėl kiekvienoje valstybėje reformatų Bažnyčia veikia ir tvarkosi savistoviai – nepriklausomai nuo kitose valstybėse esamų reformatų Bažnyčių. Jos galva yra aukščiausias toje valstybėje reformatų Bažnyčios dvasiškis – Generalinis Superintendentas, o jos vyriausias valdomasis organas – iš kuratorių susidedantis ir tos valstybės ribose veikiantis Sinodas.

KURATORIAI

Kuratoriai yra pasauliečiai, sinodo parinkti iš susipratusių, aukštos moralės ir mažiau ar daugiau bažnytinėje veikloje pasižmėjusių asmenų. Jie yra renkami visam jų gyvenimui, jeigu jie, kaip kuratoriai, gyvendami ir veikdami, nepasireiškia priešingoj Bažnyčiai veikloj, arba nepadaro nusikaltimo žeminančio žmogaus vardą prieš valstybę, tautą ar Bažnyčią. Tokiais atvejais kuratorius yra suspenduojamas iš turėtų pareigų – išskiriamas iš bažnyčios kuratorių kolektyvo. Kiekvieno kuratoriaus aukščiausia pareiga yra aktyviai dalyvauti sinodo posėdžiuose, sveikai reikštis bažnyčios veikloje, pildyti sinodo uždėtas pareigas. Taigi, iš kuratoriaus yra reikalaujama daugiau, negu iš eilinio Bažnyčios na-

rio. Šias garbingas kuratoriaus pareigas jis stengiasi atlikti ir už sinodo ribų, aktyviai dalyvaudamas parapijos veikloje, lankydamas pamaldas, gindamas bendrus reformatų reikalus ir vesdamas pavyzdinę šeimą ir visuomeninį gyvenimą. Kadangi kuratorius šias pareigas pasima laisvu noru, jis yra laisvas, jei tos pareigos nesiderina su jo charakterio, būdo ar pareigos atlikimo savybėmis, nuo jų atsisakyti, pareikšdamas raštu Kolegijai, ar prašydamas sinodą nuo tų pareigų jį atleisti.

KOLEGIJA

Sinodo nutarimams vykdyti yra išrenkamas vykdomasis organas – Kolegija. Ji renkama 3 metams iš 8 narių: 4 dvasininkai ir 4 pasauliečiai – kuratoriai. Kolegijos prezidentu renkamas pasaulietis, o vice prezidentu – vyriausias dvasininkas.

Rinkimų eigoje pirmiausia išrenkamas prezidentas ir tik po to pasauliečiai, kurie savo tarpe patys pasiskirsto pareigomis: reikalų vedėjas arba sekretoriaus ir kasininko. 3-čias kandidatas lieka Kolegijos nariu nenumatytoms pareigoms. Išdo globa ir Kolegijos reikalų vedimas ir tvarkymas taip pat pavedama Kolegijos nariams – pasauliečiams. Kolegijos posėdžiuose pirmininkauja jos prezidentas, kurių metu viskas sprendžiama balsų dauguma.

SINODAS

Bažnyčios reikalams tvarkyti kuratoriai kasmet nustatytu laiku suvažiuoja į taip vadinamus metinius sinodus. Sinoduose, be kuratorių, dalyvauja ir visi dvasininkai ir parapijų delegatai, kaip lygiateisiai jo dalyviai.

Sinodui vadovauti kasmet yra renkamas sinodo direktorius – pasaulietis, Sinodo Censorius – dvasininkas ir sekretoriatas.

Sinodas, kaip vyriausias Reformatų Bažnyčios organas, savo posėdžiuose sprendžia Bažnyčios reikalus: priima ir tvirtina sąmatas, skiria ir atleidžia dvasininkus; renka vykdomąjį organą – Kolegiją; keičia ar priima naujus Bažnyčios gyvenimui normuoti nuostatus – kanonus; renka naujus kuratorius, prieš tai Kolegijai patiekus savo rekomendacijas; sprendžia, jei iškyla reikalas, kuratorių suspendavimo klausimus; aptaria bažnyčių statymo projektus ar remontus ir t.t. Visi Bažnyčios turtai: žemė, miškai, bažnytiniai pastatai ir kita, yra sinodo nuosavybė. Sinodas taip pat rūpinasi ryšių palaikymu su kitomis Bažnyčiomis, ar jų organizacijomis, ar jos būtų valstybės viduje, ar už jos ribų. Jis siun-

čia savo Bažnyčios atstovus į tarptautinius bažnytinius sąmbūrius ir, jei reikia, skiria tam lėšas. Parenka kandidatus ir juos finansuoja Teologijai studijuoti. Sinodas, pasiūlius dvasininkų sekcijai, taip pat renka vyriausį Ev. Reformatų Bažnyčios dvasininką – Generalinį Superintendantą ir iš veiklesnių kunigų – Superintendentus. Kartais sinodai yra šaukiami ir dažniau, ištikus kokiam svarbiam reikalui, kaip kad įvyko 1939 metais, kada buvo atgautas Vilniaus kraštas su tenykščia Reformatų Bažnyčia.

Sinodo metu kunigai ir kuratoriai turi atskirus ir uždarus posėdžius. Plenumo posėdžių metu jų nutarimai yra patiekiami bendram sinodo balsavimui ir sprendžiami balsų dauguma.

Kiekvienas kuratorius ar dvasininkas su savo sumanymais, pageidavimais arba skundais sinoduose asmeniškai reiškiasi, arba juos raštu įteikia Kolegijai.

Kolegija, susirinkus sinodui, kasmet patiekia savo atliktų darbų pilną apyskaitą, naujų darbų planus, piniginę apyskaitą ir sekantiems sinodo ar kalendoriniams metams sąmatą. Sinodas tai priima arba atmeta. Sinodui taip pat duoda apyskaitą ir dvasininkai. Visi sinodo nutarimai ir priimti kanonai rūpestingai surašomi sinodo protokoluose.

PRIEŠ 400 METŲ JONAS BRETKŪNAS IŠVERTĖ BIBLIJĄ Į LIETUVIŲ KALBĄ

Šiuo jubiliejiniu straipsniu apsiribojame vien tik Jono Bretkūno Biblijos į lietuvių kalbą vertimo tema, trumpai paliesdami vertėjo darbo sąlygas ir pagaliau jo kovą su bažnytine ir iš dalies pasaulietine valdžia dėl to vertimo spausdinimo. Nors jis buvo vienas žymiausių XVI a. Mažosios Lietuvos lietuvių kalba rašytojas, lietuviams davęs daug literatūrinių veikalų – originalių ir vertimų, tačiau dėl mūsų pasirinktos pagrindinės temos – jubiliejinio Biblijos į lietuvių kalbą vertimo minėjimo, paliekame filologams vertinti visus kitus Jono Bretkūno nuopelnus lietuvių kalbai ir literatūrai.

Pirmiausia šiek tiek biografinių žinių apie patį vertėją.

I. KILMĖ

Jonas Bretkūnas gimė 1536 m. (tikslesnė jo gimimo data nežinoma) Bambuolių kaime, Įsrutės valsč., netoli Friedlando, Maž. Lietuvoje, ūki-

ninko, odininko ir alaus darytojo Valter (Valteno) Bretkes ir Varninaitės (Varnin) Bretkūnienės sūnus.

II. TAUTYBĖ

Dėl jo tautybės buvo įvairiausių nuomonių. Remiantis vėlesniais Gerulio, ypač V. Falkenhahno, tyrinėjimais tenka spręsti, kad iš motinos pusės jis buvo prūsas, o iš tėvo – greičiausia vokietis. Po lietuviškais raštais jis visur pasirašinėjo Bretkūnu, po vokiškais – Bretke, Bretkius, Bretchen ir kt. Dėl jo lietuviškumo sukelia abejonių jo pasisakymas, kad lietuvių kalba esanti jo išmokta ir kad apie lietuvius jis kalba kaip apie trčią jį asmenį – jie. (Pranas Naujokaitis "Lietuvių Literatūra" 12 psl.). Kad Bretkūnas jau iš mažens mokėjo lietuvių, prūsų ir kuršių kalbas, nenuostabu, nes jis buvo gimęs ir augęs tose vietovėse, kur tos kalbos aplinkumoje buvo nuolatos vartojamos.

III. MOKSLAS

Apie J. Bretkūno pradinį mokslą nėra tikrų žinių. Tik, kai vėliau turėdamas 19 metų, 1555 m. birželio mėn. 14 d. buvo priimtas į Karaliaučiaus universiteto teologijos fakultetą, V. Falkenhahnas spėja, kad jis bus lankęs Friedlando mokyklą, kuri buvo lotyniško tipo, bet manoma, dėstomoji kalba tuomet jau buvo vokiečių. Toje mokykloje jis gavo gerą lotynų kalbos pagrindą, kas ypač svarbu teologiją studijuojantiems.

1556 m. pabaigoje J. Bretkūnas apleido Karaliaučių ir nuvyko į Wittenbergo universitetą tęsti teologijos studijų ir 1557 m. sausio mėn. 16 d. įsimatrikuliavo vardu Johannes Bretke Friedlandensis. Matyt jį traukė čia garsūs profesoriai bei pamokslininkai, kaip Bugenhagenas ir Melanctonas. Nors J. Bretkūnas 1591 m. rašytame laiške tvirtino, kad jis be Karaliaučiaus ir Wittenbergo universitetų studijavo ir kitame universitete, iki šiol nepavyko rasti patikimų tam įrodymų. Tačiau tenka daleisti, kad jis studijuodamas Wittenbergo universitete ir negaudamas materialinės paramos iš tėvų, išsilaikydavo skolindamas pinigus ir dėl to po dvejų studijų metų apsiėmė globėju būti vienam Lietuvos didikui užsienyje studijuojančiam sūnui. Su juo išvykęs į pietų Vokietiją drauge studijavo ligi šiol nepaaiškėjusioje aukštojoje mokykloje. Visos jo studijos truko septynerius metus, nuo 1555 m. ligi 1562 m.

IV. KUNIGAS

1562 m. jo tėvas iškvietė jį atgal į tėviškę. Grįžęs sužinojo, kad jis skiriamas į Labguvos parapiją kunigo pareigoms eiti. Čia jis atvykęs

1562 m. pabaigoje, vedė savo sužadėtinę dar iš Friedlando laikų našlaitę Verternaitę iš Bambuolių. Jis buvo pirmasis šios parapijos kunigas, pradėjęs sakyti lietuviškus ir prūsiškus pamokslus be vertėjo pagalbos.

1567 m. kovo mėn. dalyvavo Karaliaučiaus generaliniame sinode, kur su kitais kunigais pasirašė Corpus Doctrinae, ir tuo buvo baigtas ginčas osianderonais (prof. Andreas Osianderio sekta). 1569 m. su kitais jis buvo liudininku Pilkalnės kun. Morkaus Raseiniškio byloje, kuris buvo kaltinamas nelegalių susirinkimų laikymu. Kaltinamieji buvo išteisinti.

V. RAŠYTOJAS IR VERTĖJAS

Labguvoje 1579 m. kovo mėn. 6 d. Bretkūnas pradėjo versti Bibliją į lietuvių kalbą. Norėdamas turėti daugiau laiko literatūriniam darbams, 1587 m. jis bandė išsikelti iš Labguvos į Pilupėnų parapiją, kurios klebonas Mikalojus Blotnas 1587 m. kovo mėn. buvo miręs, tačiau konsistorija nenorėjo jo iš Labguvos atleisti, kadangi jis mokas vietines kalbas. Bet tais pačiais metais mirus Karaliaučiaus Steindammo bažnyčios klebonui, Mažvydo giminaičiui, jo bendradarbiui ir jo raštų leidėjui B. Vilentui, 1587 m. gegužės mėn. 9 d. vyriausia taryba raštu kvietė Bretkūną neatidėliojant atvykti į Karaliaučių ir tų pačių metų birželio mėn. 11 d. Bretkūnas gavo Karaliaučiaus Steindammo parapiją, susidedančią iš lietuvių ir lenkų. Pastaruosius aptarnavo lenkų kun. Dambovius, jo nesant – Bretkūnas su padėjėju lenku.

Medžiaginiai žymiai geriau aprūpintas negu Labguvoje, čia Bretkūnas turėjo daugiau laiko ir savo literatūriniam darbams. Išleidęs giesmyną ir Postilę, užbaigęs keletą neišspausdintų darbų, kurie mums težinomi tik iš užsilikusio, jo paties sudaryto sąrašo, jis intensyviai tęsė pradėtą Labguvoje Biblijos vertimo darbą, kuris buvo Karaliaučiuje baigtas 1590 m. lapkričio mėn. 27 d. Baigęs vertimą, Bretkūnas dar apie metus jį tikrino ir taisė. Tuomet jis pradėjo rūpintis jo spausdinimu. 1592 m. jis kreipėsi į kunigaikštį, kad jis išleistų lietuvišką Biblijos vertimą. Tais pačiais, 1592 m. kunigaikštis paskyrė kunigų komisiją vertimui peržiūrėti. Komisija, kurią sudarė 4 kunigai: Ragainės Simonas Vaišnora, Pilkalnio Jurgis Musa, Viešvilės Jonas Gedkantas ir Priekulės Fridrikis Masalskis, posėdžiavo Ragainėje 1592 m. nuo rugsėjo mėn. 25 d. iki spalio mėn. 10 d. Tačiau, susipažinus su vertimu, komisija įsitikino, kad reikia gerai mokėti hebrajų kalbą, jei norima Bretkūno vertimą tikrinti ir taisyti, o jie (komisijos nariai) nesą tiek pasiruošę. Darbo nebaigusi, komisija pranešė kunigaikščiui, kad jai būtų priskirti hebrajų

kalbos žinovai. Tačiau komisija tų talkininkų negavo. Po to pats Bretkūnas prašė konsistoriją tam reikalui paskirti hebrajų kalbos žinovus; bet toks paskyrimas nebuvo padarytas, gal greičiausiai ir neatsirado tokių asmenų, kurie gerai mokėtų lietuvių ir hebrajų kalbas. Konsistorijos patartas, Bretkūnas dar apie 8 mėnesius taisė vertimą, reikalui esant pasitarnaudamas hebrajų kalbos žinovais ir darbą baigęs, 1593 m. gegužės mėn. pasiuntė kunigaikščiui 5 Mozės knygas. Praėjo dveji metai ir Bretkūnas negavo iš kunigaikščio jokio atsakymo. Galimas daiktas, kad to priežastimi buvo netekimas energingo jo rėmėjo Alzuniiaus, kuris turėjo didelę įtaką kunigaikščio dvare. 1595 m. liepos mėn. 18 d. savo laiške kunigaikščiui jis išreiškė nepasitenkinimą ir pagrasino, kad jei Biblijos spausdinimas nepajudės iš vietos, jis ieškosiąs kito leidėjo. Visai galimas daiktas, kad tai buvo susiję ir su atsilankymu pas jį stambaus Didž. Lietuvos Kunigaikštystės didiko Naruševičiaus, pasiūsto Alberto Striškos, kuris ne tik patikrino, kad Bretkūno Biblijos vertimas visiškai tinkas ir Didž. Lietuvos lietuviams reformatams, bet, galimas daiktas, bus ir Bretkūnui pasiūlęs vykti pas jo poną, kuris, be abejo, išleisiąs tą vertimą. Bet tokį ultimatinio pobūdžio laišką gavęs, kunigaikštis tuojau pavedė konsistorijai ištirti sąlygas, kuriomis galima būtų Bretkūno vertimo rankraštį įgyti. Tačiau po to vėl keliems metams šis klausimas nutilo ir atgijo tiktai 1599 m., bet išspręstas nebuvo. Biblijos rankraštis buvo nupirktas, bet pati Biblija nebuvo išspausdinta. Tačiau Jono Bretkūno darbas nebuvo visiškai veltui: Bretkūno rankraščiaus naudojami vėlesnieji Biblijos vertėjai.

Pradėjus 1602 m. siausti Maž. Lietuvoje maro epidemijai ir jai pasiekus Karaliaučių, Bretkūnas ten mirė 1602 m. spalio mėn. 1 d.

KAS BUVO PIRMASIS BIBLIJOS Į LIETUVIŲ KALBĄ VERTĖJAS?

Dr. K. Gudaitis šį nuopelną skiria Bretkūnui, sakydamas: "Svarbiausias ir didžiausias Bretkūno darbas, kuriuo jis pasistatė sau nepragaištantį paminklą, yra pirmas Šv. Rašto vertimas į lietuvių kalbą". (Lietuviai Evangelikai, 316 psl.). Tačiau nei Lietuvių Enciklopedija, nei bibliografas prof. Vaclovas Biržiška savo veikaluose nepristato Bretkūno kaip pirmo Biblijos vertėjo į lietuvių kalbą. Kaip iš žemiau talpinamos faksimilės matyti, kad dar prieš Bretkūno laikus – 1555 m. Karaliaučiuje buvo atspausdinta net antroji lietuviškos Biblijos laida, kurios vertėjais pažymėti "keli mokytojai Lietuvoj". Kas buvo tie "keli mokytojai Lietuvoj" nerandame jokių žinių. Taip pat nežinomas joks archyvas, kur būtų saugomas užsilikęs šios Biblijos egzempliorius. Sumanymas

Biblija versti į lietuvių kalbą buvo žinomas jau anksčiau – 1544–45 m., pritariant ir remiant kunigaikščiui Albrechtui. Organizacinis Biblijos vertimo darbas į lietuvių kalbą ir priežiūra buvo pavesta prof. Stanislovui S. Rapolioniui. Bet jam netikėtai mirus, tas darbas sustojo ir iš kunigaikščio dvaro nebebuvo atnaujintas. Taip ir iki šių dienų nepaaiškėjo, kas tikrumoje buvo tie "keli mokytojai Lietuvoj", anos Biblijos į lietuvių kalbą vertėjais.

BIBLIA,
 Tai esti:
 Wisas
 Šventas
Raštas
 Seno ir Naujo
 Testamento,
 D. Martino Luteraus,
 trumpu Pranešimmu,
 ketalingu Dozentlinnmu tu paczu 3
 surtie liose Peršneimose randomi
 C **Stofntoiu Lietuwoj**
 Lietuwischkas persta tytas,
 J. antrą Kartą isbraužtas.
 Karaliaučuje, 1555.

Pirmasis šventas raštas lietuvių kalba protestantų išleistas 1555 m. Karaliaučiuje.

BIBLIA
 Tai est
 Wisas Schwentas Raštas,
 Lietuwischkas peršneimtas
 per
 Jaana Bretkūno Lietuwoj Die
 bona Karaliaučius.
 1590.
 Syracid. 18

J. Bretkūno lietuviško Biblijos vertimo rankraštis

Panaudoti šaltiniai

- =====
1. "Liet. Enciklopedija" III t., 1954 m. So. Boston
 2. Vaclovas Biržiška, "Aleksandrynas", I t., 1960 m. Chicago
 3. Dr. K. Gudaitis, "Lietuviai Evangelikai", 1956 m. Rodney, Kanada
 4. Pranas Naujokaitis "Lietuvių Literatūra", 1948 m. Tuebingene

BIBLIJOS BIOGRAFIJA

Šių 1990 metų rudenį tėvynėje ir išeivijoje švęsime gražų 400 metų jubiliejų: 1590 metų lapkričio 27 d. kun. Jonas Bretkūnas baigė versti visą Šv. Raštą į lietuvių kalbą. Vertimo originalas šiandieną yra saugomas Lietuvoje.

Jubiliejaus proga džiaugiamės, turėdami Dievo Žodį lietuvių kalba! Temą apmąstant, atkreipkime savo dėmesį į sekančius terminus: **ž o d i s , k a l b a .**

Žodis, kalbamasis žodis arba kalba – tai nepaprastai svarbi Dievo dovana žmogui! Žodis stimuliuoja mintį, įtakoja mąstymą. Žodis, kalba – tai priemonė sąmonės turiniui išreikšti. Gi tarpusavės komunikacijos dėka auga pažinimas, patirtis, plečiasi minties horizontas. Užrašytu žodžiu perduodame turimas žinias naujoms generacijoms. Taip, žodžio arba kalbos dėka – žengiama visokeriopon pažangon. Kaip matome, **ž o d i s** – tai didelė vertybė!

Jei **ž m o g a u s** žodis yra taip svarbus, tai ką jau besakyti apie **D i e v o** Žodžio svarbą ir reikšmę!

Piktasis angelas, žinodamas Dievo Žodžio svarbą, priešinosi tam Žodžiui jau nuo pat istorijos pradžios, gundydamas žmogų melagingu žodžiu (1 Moz. 3: 1, 3, 13).

Remiantis Šventraščio dokumentacija, galima teigti: Dievo Žodis yra nuostabus savo išmintimi ir galybe. Užteko Dievui tarti Žodį (Ps. 33: 6; Pr. 3: 19–20) – ir atsirado visata, komplikuočiausi pasauliai, nuo smulkiausių atomų iki kosminių galaktikų! Čia esamos begalybės nepasiekiamo nei teleskopais, nei mikroskopais...

Dievo Žodis yra amžinas (Isa. 40: 6–8; 1 Pet. 1: 25). Jis yra patikimas, visada veiklus ir šviečiantis (Isa. 55: 10–12; Jn. 5: 17; 1 Moz. 1: 3; 5 Moz. 8: 3; Ps. 119: 105).

Dievo Žodis teikia išmintį, gėrį ir garbę. Jis duoda sielai atgaivą ir laimę (Ps. 1: 1–2; 19: 8–9; Pr. 3: 13–18). Dar daugiau: Dievo Žodis – tai mūsų gyvybė (Mt. 4: 4; Jn. 1: 4; 6: 63; Fil. 2: 16)!

Mylintis Dievas savo Žodžiu mus gano, todėl kartais pamoko, arba pabara, taiso, švarina, dorina (2 Tim. 3: 16–17; Jn. 15: 3). Mes privalome Dievo Žodį priimti, Juo gyventi, Jį kitiems drąsiai skelbti (Lk. 8: 21; 11: 28; Jn. 15: 7; Ac. 4: 31; Jok. 1: 22).

Dievo Žodis yra tiesa. Jis yra maloningas ir pasigailintis, bet gali būti ir smerkiantis, teisiantis (Jn. 17: 17; Heb. 4: 12–13; Jn. 12: 48).

Rūpestingasis Dievas, kad dar arčiau ir įtikimiau galėtų su žmonėmis komunikuoti, savo Žodį įkūnijo Jėzuje Kristuje (Lk. 1: 31, 35; Jn.1: 1-2, 14). Jei iki tol Dievas žmonėms buvo kalbėjęs per angelus ar pranašus (Heb. 1: 1), tai Kristaus dienomis Jis kalbėjo tiesioginiai – per savo Sūnų, turintį dievišką autoritetą, nes Jam visa buvo Tėvo duota (Mt. 7: 28-29; 5: 22; 11: 27; Mk. 2: 11; Jn. 3: 34; 5: 24; 7: 46; 8: 55; 12: 49-50; 14: 6, 10, 24)!

Kristus – tai Dievo Žodžio viršūnė! Žodis – tai Kristaus titulas. Šio titulo Kristus nepraras net amžinybėje (Rev. 19: 13).

Kaip atsirado rašytasis Dievo žodis – Biblija?

Žodis gali reikštis ne vien verbaliniai – garso formoje, bet ir raštu. Žodis ir Raštas turi giminingo paraleliškumo (Rev. 1: 2-3).

Pats Dievas įpareigoja Jo Žodį skelbti abiem formom (2 Moz. 17: 14) – žodžiu ir raštu.

Pirmasis iš žmonių buvo Mozė, kuris gavo Dievo paliepimą Jo Žodį užrašyti (2 Moz. 34: 27). Taip, maždaug prieš 3,500 metų prasidėjo Biblijos rašymas. Apskritais skaičiais kalbant, tai buvo 1,500 metų prieš Kristaus erą.

Biblijos rašymas buvo užbaigtas apaštalo Jono 98-tais metais po Kristaus (Rev. 1: 11, 19).

Kaip matome, visa Biblija buvo rašoma ilgus šimtmečius, viso – 16 šimtų metų.

Bibliją rašė apie 40 asmenų. Įdomu, kad Dievas ne vien kitus ragino Šventraštį rašyti, bet ir pats rašė (2 Moz. 31: 18; 5 Moz. 5: 22).

Rašančius jis inspiruodavo, įkvėpdavo (2 Tim. 3: 16; 2 Pet.1: 20 – 21; 2 Sa. 23: 2). Įkvėpimas buvo teikiamas įvairiai: žodžiu (2 Moz. 34: 27; Jer. 1: 4-10), raštu (2 Moz. 31: 18; 5 Moz. 10: 1-5), vizijomis (Da. 2: 19; Ac. 10: 10-19), ženklais (Rev. 1: 2), sapnais (Da. 7: 1), per angelus (1 Moz. 22: 11-12; Heb. 2: 2).

Savo originalumu Biblija išsiskiria iš visų kitų knygų. Savo turiniu ji yra nesenstanti, aktuali, svarbi visai žmonijai. Tai žymiausia pasaulyje knyga; ir nenuostabu, nes jos autorius yra pats Dievas! Čia Jis žmonėms atskleidžia savo amžinuosius planus, nurodo ne tik gyvenimo prasmę bei tikslą, bet kartu duoda ir kelią tam tikslui atsiekti.

Jokia kita knyga pasaulyje nėra turėjusi tiek priešų, kaip Biblija (Rev. 6: 9). Buvo laikai, kada net popiežiai draudė žmonėms Šventraštį skaityti, grąšindami ekskomunikacija (Insight of the Scriptures, 1-313, Brooklyn, 1988).

Nežiūrint visų kliūčių, Biblija gyvavo ir gyvuos, nes Dievo Žodis yra amžinas (Phi. 1: 12–14, 18; 2 Tim. 2: 9).

Faktas, kad Biblija yra išversta net į 18 šimtų kalbų, ir kad turi virš 2 bilijonų tiražą, rodo šios knygos populiarumą, universalumą, aktualumą.

Biblija susideda iš Senojo ir Naujojo Testamentų.

Senasis buvo parašytas hebrajų kalba ir turi 39 knygas.

Naujasis buvo parašytas graikiškai ir turi 27 knygas. Šiam Testamentui parašyti reikėjo beveik 60 metų, nuo 41 iki 98 m. Jį rašė 8 asmenys. Čia knygų eilės tvarka buvo nustatyta pagal įvykių eigą, o ne pagal raštų parašymo datą.

Terminai Senasis ir Naujasis Testamentas įsigalėjo nuo antrojo šimtmečio, kad būtų žinoma apie kurios eros raštus kalbama (2 Cor. 3: 14). Abu Testamentai yra reikalingi, nes jie vienas kitą papildo. Pirmasis žmogus, pavartojęs išsireiškimą *Novum Testamentum*, buvo Tertulionas (190–220 A.D.). Žodis "testamentas" yra lotyniškas ir reiškia paskutinę valią. Gaila, kad šioms knygoms pavadinti tikslesnis terminas *Covenant* – Sutartis – Sandora krikščionijoje neprigijo.

Laiko tarpas tarp Senojo Testamento užbaigimo rašyti datos ir Naujojo Testamento pradėjimo rašyti datos, kada Biblijos rašymą Dievas buvo laikinai sustabdęs, sudarė beveik 500 metų: nuo 443 m. pr. Kr. iki 41 m. po Kr. Įdomu, kad šį tylos laikotarpį, gal kiek platesnį, Dievas panaudojo pasaulio pagonims šviesti; prisiminkime Zaratustrą, Konfucijų, Budą, Asoką, Pitagorą, Euripidą, Sokratą, Platoną, Aristotelį ir kitus.

Grįžkime prie žydų. Senovės žydai savo alfabetė, abėcėlėje arba raidyne neturėjo raidžių balsėms, kaip pav. a, o, u, e, i. Jie savo raštui naudojo tik priebalsius: b, p, d, g, t, l, k ir t.t. Tik nuo 6-tojo šimtmečio žydai surado raides balsėms.

Beto, rašant arba perrašant Bibliją, senovėje buvo vartojamos tik didžiosios raidės, jas žodyje nesujungiant. Tarp atskirų žodžių ir sakinių tarpelių nebuvo. Nebuvo nei kablelių, nei taško sakinio gale. Tokius raštus verčiant, atsiradavo neaiškumų, sunkumų.

Rašymas ėmė pažangėti tarp 6-to ir 9-to šimtmečių.

Kad lengviau susirastume Biblijoje ieškomą vietą, nuo 13-tojo šimtmečio atsirado skirsneliai. Už tai esame dėkingi Canterburio arkivyskupui Steponui Langtonui (m. 12128).

Eilučių suskirstymą į punktelius įvedė Paryžiaus spaustuvininkas Robertas Estienne (1551). Jo 1555-tų metų spausdinys lotyniškoji Vulgata

buvo pirmoji atspausdinta Biblija su šiandieną esamais skirsniais ir punkteliais.

Iš kur ir kaip atsirado žodis Biblija?

Terminas Biblija kilo iš vardo medžiagos, ant kurios raštai buvo rašomi. Pradžioje buvo rašoma ant vandens augalo "papyrus" lakštų. Nuo 6-tojo amžiaus pradėta rašyti ant odinio pergamento, o nuo 13-tojo šimtmečio – ant popieriaus.

Bet pirmiausia, kaip sakiau, raštai buvo rašomi ant medžiagos, kurią gaudavo iš augalo "papyrus". Jo vidinę žievę paversdavo lakštais, tinkamais rašybai, ir juos vadindavo "biblos" vardu.

Egiptiečiai tuo naudojosi jau nuo 11-tojo šimtmečio prieš Kristų. Graikai net patį uostą, kur tuos lakštus iš finikiečių pirkdavo, vadino "biblos" vardu. Ši vietovė šiandieną yra 20 mylių į šiaurę nuo Beiruto, ir dabar vadinasi Jubayl vardu.

Ant šių lakštų turimą įvairią literatūrą graikai nuo antrojo šimtmečio pradėjo vadinti biblos arba biblion vardais. Jiems tai reiškė knygos.

Tie lakštai būdavo ne lankstomi, o vyniojami, todėl turėjo ne knygos formą, bet ritinio. Pats terminas biblos buvo bevardės giminės, vartojamas daugiskaitoje; ir Šventraščių sudaro ne viena knyga, bet daugelio knygų rinkinys.

Laiko tekmeje, kai šį žodį iš graikų perėmė lotynų kalba, bevardė giminė pakito į moteriškąją, o daugiskaita į vienaskaitą. Taip iš biblos susiformavo žodis Biblija. Nuo 5-tojo šimtmečio šiuo vardu vadinasme Šventraščių.

Kas yra Biblijos Kanonas arba Kanonizacija?

Užrašytą Dievo Žodį žydai labai gerbė ir brangino. Jie jį laikydavo pačioje pagarbiausioje vietoje – kartu su Sandoros Arka (5 Moz. 31: 9, 24–26; 1 Ki. 8: 9)!

Jėzus į Šventraščių visada žvelgė su rimtimi ir pagarba. Dažnai jį cituodavo (Mt. 21: 42; Mk. 14: 49; Jn. 5: 39).

Susidėvėjusius Šventraščių manuskriptus žydai pamaldžiai palaidodavo; gal todėl neišliko nei vieno originalaus lakšto.

Šventraščių knygas perrašinėjant, multiplikuojant arba beverčiant į kitas kalbas, laiko tekmeje šalia šventųjų raštų ėmė atsirasti ir nešventų. Teko pelus atskirti nuo grūdų. Tą darbą žydai atliko tarp 90 ir 118 metų po Kristaus, suvažiavę į Yavnę ar Jamnią, esančią į pietus nuo

Joppo miesto. Ten buvo pakartotinai sutarta, kad hebraiškasis Šventraštis buvo užbaigtas rašyti 5-me šimtmetyje pr. Kr., t.y. 443 metais.

Žydų Šventraštį – S. Testamentą sudaro 39 knygos; kuo nors jį papildyti draudžiama. Atsirandantieji apokrifai atmestini.

Nežiūrint šio nutarimo, kartais apokrifinės knygos rasdavo vietas iš hebrajų graikų kalbon išverstame Šventraštyje, kurį vadiname Septuagintos (LXX) vardu. Tokių su apokrifais Šventraščių Palestinoje pasitaikydavo Jėzaus dienomis. Jėzus, nors mėgdavo iš Šventraščio dažnai ką nors cituoti, įsidėmėtina: iš apokrifų Jis niekada nieko nėra citavęs. panašiai elgėsi ir jo apaštalai. Šia proga primintina, kad Jėzus Kristus pripažino žydų Šventraštį, nuo kankinio Abelio iki kankinio Zakarijo (Lk. 11: 50–51), bet ne iki kankinio Uriaho (Jer. 26: 20–23; 2 Chr. 24: 20–21).

Apokrifinės knygos buvo rašomos hebrajų ar aramajų, kartais graikų kalbomis nuo 300 (ar 134 m.) pr. Kr. iki 70 ar 100 m. po Kristaus.

Apokrifų turinys ir rašymo stilius esąs priešingas Biblijos kanoninėms knygoms. Čia pasigendama pranašiško elemento. Kartais jų pačių tekstas prieštarauja tarpusavyje. Esama istorinių ir geografinių netikslumų. Jas rašantieji buvo graikų pagoniškos kultūros poveikyje. Dalis jų patys prisipažino, kad rašė be Dievo įkvėpimo (2 Macc. 2: 24–32; 15: 38–40).

Su apokrifais bėdų turėjo ir pirmieji krikščionys. Antrame šimtmetyje gimstant erėzijoms, pav. gnosticizmui, brendo reikalas perrevizuoti kursuojančius religinius raštus, kad Dievo įkvėptas Žodis būtų kanonizuotas, o netikros knygos – atmestos.

Graikų žodis kanon yra kilę iš semitų-hebrajų ir reiškė matavimo priemonę arba taisyklę (2 Cor. 10: 13–16; Gal. 6: 16). Pirmasis asmuo, kuris žodį kanon pavartojo Biblijos legalizuotų knygų sąrašui pavadinti, buvo Athanasius (350 p0 Kr.).

Biblijon nepriimtinius, nekanonizuotus raštus vadiname apokrifais. Tokį vardą šioms knygoms davė garsusis teologas Jeronimas (Eusebius Hieronymus, 340–420 m.). Apokrifa – tai graikų bevardės giminės žodis, vartojamas daugiskaitoje, ir reiškia slaptas, uždengtas knygas, kurios Lietuvių Enciklopedijos aiškinimu yra "neleistinos viešai bažnyčiose vartoti" (Liet. Encikl. I–219).

Pirmasis iš žymiųjų krikščionių prielankumą apokrifams, bent pradžioje, parodė Augustinas (354–430 m.). Vėliau jis savo nuomonę pakeitė, bet jo duotas impulsas padėjo apokrifams daugiau ar mažiau įsigalėti. To poveikyje 397-tais metais Afrikos Kartagenoje įvykęs Bažny-

čios suvažiavimas apokrifus priėmė. Tačiau dėl jų kanonizavimo ilgus šimtmečius vieningos nuomonės nebuvo.

Jeronimas, anų laikų geriausias hebraizmo žinovas, 405 metais išvertęs Bibliją lotynų kalbon, apokrifus atmetė.

Įdomu priminti, kad Vulgata Latina, vienam tūkstančiui metų prasklindus (1051 m.), gavo naują papildantį pavadinimą: Gutenbergo Biblija. Tai buvo pirmoji atspausdinta knyga Biblija! Istorinė data: 1456 m. rugpiūčio 15 d. Mainzo mieste.

Katalikų žymusis teologas Jonas Wycliffas (g.1320 m.), 14-me šimtmetyje anglams išvertęs visą Šv. Raštą (N. T. 1380 m., S. T. 1382 m.), apokrifus irgi atmetė.

Žymusis domininkonas, kardinolas Cajetanas (1469–1534), kurį popiežius Clementas VII vadino "Bažnyčios Žibintu" apokrifams irgi nepritarė.

Juos atmetė ir didieji reformatoriai, nors Liuteris jų privačiai skaityti nedraudė.

Britų ir Užsienio Biblijos draugija 1827 metais apokrifus iš Biblijos išėmė, nors Anglikonų Bažnyčia juos tebevartoja.

Nuo Kartagenos suvažiavimo dėl apokrifų besiginčijant vieną tūkstantį, šimtą ir 49 metus, Katalikų Bažnyčios Tridento suvažiavime 1546 m., su mažais pakeitimais, papildomai užtvirtino berods 12 apokrifinių knygų; jas vadina "dentoro canonical" t. y. antrasis arba vėlesnysis kanonas.

Alfredas Vėlius savo 1988 metais išleistoje Biblijoje apokrifus įjungė, lyg jie būtų kanonizuoti; viso 14 knygų, nuo 931 iki 1104 puslapio. Dėl šio poelgio niekas nereagavo nei tėvynėje, nei iševijoje. Egzistuojanti tylą rodo, kad tam hierarchija ir tikintieji pritaria, "kanonizuoja".

Kyla klausimas: Jei apokrifai yra žydų knygos, jei žydai jas oficialiai atmetė, jei jas ignoravo pats Kristus ir Jo apaštalai, jei jų nepripažino didieji katlikų ir evangelikų teologai, kodėl krikščionija dėl jų vis tebesiginčija?!

Ieškant pateisinimo, atsiminkime, kad ir pelai, atsijoti nuo grūdų, nėra beverčiai. Panašiai yra ir su apokrifais. Juose, tarp doktrinių, istorinių, geografinių ir kitų netikslumų, visgi įmanoma užtikti literatūrinių, o kartais ir istorinių vertybių (pav. iš 175 – 134 m. pr. Kr., žiūr. 1 Macc.). Mano supratimu, apokrifus reikėjo išleisti atskiru leidiniu, o ne įsprausti Biblijon.

Romos Bažnyčia apokrifuose randa atramos kaikurioms savo doktrinoms, pvz. pomirtinei bausmei (2 Macc. 6: 31), maldoms už mirusius

(2 Macc. 12: 44–46), šventųjų tarpininkavimui (2 Macc. 15: 12–16) ir t. t.

Kas saugo seniausius kanonizuotus hebrajų ir graikų manuskriptus?

Kad Dievo Žodis skleistųsi plačiai po pasaulį, kad tarnautų hierarchijai ir plačiosiom žmonių masėm, Šventraštis nuo seniausių laikų buvo ranka nurašinėjamas, kitaip tariant – buvo daromi manuskriptai. Lotynų kalboje "manuscriptum" reiškia senovinį ranka rašytą raštą.

Biblijos originalių raštų arba knygų nėra likę.

Pirmasis ir svarbiausias senų laikų vertimas iš hebrajų į graikų kalbą yra vadinamas Septuagint (LXX) vardu. Šis Senojo Testamento vertimo darbas vyko Egipte maždaug nuo 280 metų pr. Kr. ir užtruko apie 100 metų. Kai pirmiesiems krikščionims reikdavo ką iš Senojo Testamento pacituoti, jie daugiau mėgo šį graikiškąjį tekstą, bet ne hebraiškąjį.

Septuagint vertimo originalo irgi neturime. Tėra likę nuorašai iš 4-to ir 5-to šimtmečių po Kr.

Krikščioniškieji raštai iš graikų į kitas kalbas buvo pradėti versti nuo antrojo šimtmečio. Šie bei vėlesni nuorašai yra saugomi pasaulio įvairiose bibliotekose: Anglijoje, Airijoje, Egipte, JAV., Izraelyje, Italijoje, Prancūzijoje, Rusijoje, Vatikane, Vokietijoje ir kitur.

Hebraiškų manuskriptų esama apie 6000, graikiškų apie 5000, lotyniškų virš 8000. Senų manuskriptų yra dar šiose kalbose: sirų, koptų, armėnų, gotų, abisinų, gruzinų, arabų, persų, slavėnų – viso apie 1000.

TARPKONFESINĖS ŠVENTO RAŠTO LAIDOS PROGA

Protestantų ir R. katalikų vartojami Biblijos tekstai, nors esmėje labai panašūs, turi ir didelių skirtumų. Paskutiniaisiais dešimtmečiais buvo pradėti žygiai tarpkonfesinio Šv. Rašto vertimo bendradarbiavimui. 1968 m. susitarimu, buvo užmegzta protestantų ir katalikų bendra veikla, davusi vaisių ir lietuviško Šventraščio atžvilgiu. Čia paduodama sutrumpinta versija paskaitos ta tema, kurią skaitė Jonas Gylys (Gillies) Šeštojo Mokslo ir Kūrybos Simpoziume 1989 m. XI. 25 d. Lietuvių Centre, Lemont, Ill. (Tekstu pasinaudota iš DRAUGO #107, birželis, 1990 m.). Pirmiausia apie autorių, jo paties žodžiais pasiremiant. Jis sakosi nešęs teologas, o pasaulietis krikščionis, presbyterionų (ev. reformtų) tikėji-

mo. Gimęs JAV, dabar gyvenantis Texas valstijoje. Nepriklausomoje Lietuvoje gyvenęs tris metus ir tris kartus lankęsis Sovietų okupuotoje Lietuvoje.

Paskaitininkas pradeda išreikšdamas savo džiaugsmą, kad Šv. Raštas – krikščionių tikėjimo pagrindas – yra įtrauktas į Simpoziumo programą. Anot jo, "Jis ne tik ugdo žmogų, bet ir formuoja pasaulio tautų kultūrą. Šv. Raštas turi būti prieinamas visiems – intelektualams, didžiūnams ir paprastiems žmonėms." Čia nurodo Naujojo Testamento pasakojimą (Apaštalų Darbų knygoje) apie Kristaus mokytinį Pilypą, užtikusį afrikietį – Etiopijos karaliaus išdininką, beskaitantį pranašo Izajaus knygą. Užklaustas, ar supranta ką skaitas, afrikietis atsiliepė: "Kaip galiu suprasti, jei man niekas nepaaiškina?" Jau anais laikais buvo reikalinga daryti vertimą – tuo labiau dabar reikalingi Švento Rašto nauji vertimai dėl tikslumo ir aiškumo. Kuo daugiau jų bus – tuo geriau.

Šventąjį Raštą su Senuoju ir Naujuoju Testamentu sudaro 66 knygos, t.y. protestantų supratimu. Katalikų variantas turi dar trylika knygų, ir autorius žodžiais "jos yra Septuaginto S. Testamento graikų kalbos vertime, žydų nepripažįstamos ir evangelikų laikomos nekanoninėmis, vadinamos apokrifinėmis. Šios knygos dažniausia spausdinamos atskirai tarpkonfesinėse Švento Rašto laidose." Toliau sakoma, kad Šv. Rašto knygų įvairios dalys rašytos hebrajų, aramajų ir graikų kalbomis. Rankraščių originalų neturima, o tik egzistuoja kopijos. Jo žodžiais "Tarp jų yra labai senų, nuo II šimtmečio pradžios. Mokslininkai rūpestingai lygina naujai surastus rankraščius, kad vertimai būtų tobulesni ir tikslūs."

Amžių bėgyje kalbos keičiasi. Kaip autorius sako, negalime suprasti Mažvydo ir Daukanto raštų, be pagelbinių pastabų, kai ir anglų literatūros klasiško veikalo Chaucer'io "Canterbury Tales" rašyto tų laikų "Middle English" kalba. Kalbos yra gyvos: jos auga, jos keičiasi, jos nestovi vietoje," sako prelegentas. Toliau jis aiškina įvairius vertimų metodus: Pažodinis – reiškia, kad kiekvienas žodis yra svarbus teksto ir gramatikos tikslumo atžvilgiu, ir daugeliui krikščionių šis metodas atrodo vienintelis. Dr. Algirdo Jurėno Naujo Testamento vertimas vaizduoja šį pažodinį metodą. Antrasis metodas vad. "dynamic equivalency" (liet. būtų "lygiavertiškumas") ieško minčių tikslumo – ne kiekvieno žodžio prasmės. Katalikų kun. Č. Kavaliausko N. Testamento vertimas paremtas šiuo metodu. Aišku, kad žodžių prasmė yra pasikeitusi nuo tų laikų, kai Šventraštis buvo rašytas. Trečias būdas (tokio vertimo kolkas

lietuviškai neturime) yra parafrazė, arba teksto atpasakojimas – laisva adaptacija. "The Living Bible" anglų kalba yra pavyzdys.

Jau 1980 m. popiežius Jonas Paulius II sakęs: "Viešpaties Žodis yra vienas visoms bažnyčioms", drauge ragindamas visus krikščionis bendrai klausyti ir gerbti tą Žodį. Tikra tarpkonfesinė Šv. Rašto laida lietuvių kalba numatoma tik tai ateityje, bet pradžia jau yra padaryta. Lietuvos vyskupų Konferencija 1988 m. išleido Naujojo Testamento II laidą. Įžangoje red. kat. kun. V. Aliulis išreiškė padėką "ev. liut. vyskupui J. Kalvanui, metodistų kun. K. Burbuliui ir baptistų presbiterio padėjėjui A. Latužiui už dalykines pastabas" kitur minėdamas ir dr. A. Jurėno vertimą. Tas vertimas buvo išleistas Britų Biblijos Draugijos, įsteigtos 1804 metais. Netrukus ir Amerikoje, ir kt. kraštuose (Pranzūzijoje, Olandijoje, Vokietijoje...) iškilo tokios evangelikų draugijos. Jų tikslas buvo išleisti, išversti ir išdalinti (arba parduoti kiek galint pigiau) Šv. Raštą įvairiomis pasaulio kalbomis. Daugiau, kaip 50 tautinių draugijų 1946 m. susijungė į vieną tarptautinę organizaciją – United Bible Societies (Jungtinės Biblijos Draugijos).

Prieš šimtą su viršum metų Romos popiežius Pijus IX pasmerkė tokias Biblijos Draugijas, jas pavadindamas "grėsme bažnyčiai" – bet toks požiūris jau senai pasikeitė. Mūsų laikais prasidėjo pokalbiai su Jungtinių Draugijų atstovais Stuttgart'e, Vokietijoje. Iš susitarimo 1968 m. prasidėjo Šv. Rašto vertimo bendradarbiavimas. Buvo sutarta dėl biblinės kalbos tekstų, dėl vertimo darbo proceso, dėl kalbos stiliaus. Nutarta prisilaikyti prasmingo ir sklandaus stiliaus, prisitaikant Biblijos viešo skaitymo reikalavimams. Autoriaus žodžiais "vertimo komisija būtų sudaryta iš įvairių kooperuojančių bažnyčių atstovų, turinčių patyrimo teologijoje ir Šv. Rašto kalbose, ir kiekvienas jos narys būtų atskirų Biblijos knygų ir jos dalių vertėju. Peržiūrėjimo komisija jau neverstų, bet pateiktų savo pastabas ir patarimus... Konsultantų grupė patvirtintų vertimą prieš jo spausdinimą..."

Dėl Biblijos vertimų į lietuvių kalbą, prasidėjusių su Jono Bretkūno (evangeliko) vertimu 1591 m. autorius nurodo gerą bibliografiją katalikų 1988 m. N. Testamente (vertė Č. Kavaliauskas). Tarpe ankstyvesnių ir žymesnių vertimų čia prisimena J. J. Kvanto, mirusio 1772 m., turėjusio daug leidimų (paskutinė, 10–ji laida, išspausdinta autoriaus Gylio tėvo pastangomis 1947 m.). Sumoderninta kalba pažymėtini katalikų arkivysk. J. Skvirecko, išėjusio Lietuvoje Nepriklausomybės laikais, vers-tas iš lotynų kalbos vad. Vulgato teksto. Ir Senas ir Naujas Testamentas turi trumpus paaiškinimus puslapių apačioje. (Komentarai yra priimti

katalikų Šventraštyje – Red.). Naujo Testamento vertėjų tarpe buvo prof. P. Jakubėnas, išvertęs keturias Evangelijas, kun. J. Inkenas – dalį Apaštalų Laiškų, ir Naujo Testamento vertėjai A. Jurėnas ir dabar Č. Kavaliauskas. Visą Bibliją neseniai išvertė (atskirai) kun. K. Burbulys (metodistas) ir A. Vėlius (liuteronas).

Čikagoje jau 1950 m. evangelikai planavo naują Šv. Rašto vertimą, tam įkurdami komitetą. Dalyvavo kunigai: P. Dilys, A. Trakis, K. Burbulys, A. Jurėnas ir kt. Manydamas, kad tokia iniciatyva turi būti padaryta ir Europoje, paskaitininkas 1982 m. nukeliavo Lietuvon. Ten sužinojo, kad katalikų planuojamas naujas Šv. Rašto leidimas buvo atidėtas. Jam vėl nuvykus 1985 m. buvo naujos medžiagos iš Vakarų: vienos turistės atgabentas kun. K. Burbulio visos Biblijos vertimas. Prasidėjo ekumeninė veikla: katalikų arkivyskupas Povilonis ir liuteronų vyskupas J. Kalvanas sutiko bendrai vadovauti visos Biblijos vertimo komisijai. United Bible Societies pasiūlymas techniškai paremti vertimo darbą buvo priimtas.

Vienas olandas reformatas, vertimų specialistas, sutiko dirbti su ta vertimų komisija ir aiškinti problemas rengiant tarpkonfesinius vertimus. Autorius išreiškė savo džiaugsmą, kad peržiūrėjimo darbas vyksta Lietuvoje. Lietuvių kalba gyva ir keičiasi ten, o ne čia (emigracijoje). Prisimindamas tą afrikietį, kurs prašė jam Izajos Knygą paaiškinti, prelegentas tvirtai pasisako už tą būsimąjį tarpkonfesinį Biblijos vertimą. "Turėkime tiek vertimų, kiek atsiras leidėjų... Galime nesutarti dėl kai kurių Šv. Rašto aiškinimų... bet geros valios žmonės gali stovėti bendrai ant vieno tikėjimo pamato. Baigkime gerai pradėtą darbą", savo kruopščiai paruoštą ir išpūdingą paskaitą baigia Jonas Gylys.

Hypatia Yčaitė Petkus

MOTERYS LIETUVIŲ EVANGELIKŲ BAŽNYČIOJE

Šventraštis sako, kad Kristaus Vynuogynas yra didelis. Visiems yra darbo, o pareigos įvairios. Povilo I Laiškas Korintiečiams sako, kad Dievas dalina pareigas taip, kaip jam patinka. Ir vyrai, ir moterys Jo akivaizdoje turi lygią vertę. Štai ir ev. liuteronų, ir ev. reformatų tarpe pasireiškė dvi moterys – darbininkės tame Vynuogyne. Viena yra kunigė – diakonė, tose pareigose pašventinta, o kita – šio paskutiniojo 1990 me-

tų Sinodo paskirta, kaip kunigo pagelbininkė. Lietuvių visuomenėje tai nėra įprastas dalykas. Galima pasakyti, kad tie du įvykiai praskynė ir liuteronėms, ir reformatėms kelią į kunigystę. Prie kunigės – diakonės Tamaros Kelerytės – Schmidt ir kunigo pagelbininkės Erikos Dilytės – Brooks sugrįšime vėliau.

Kai moters – kunigės pašventinimas vyko šiais 1990 m. Lietuvoje, spauda rašė, kad "moters ordinacija buvo ten precedento neturintis aktas." Per ilgus amžius (ir ne vien Lietuvoje) buvo priimta, kad vyrai turi užimti vadovaujamas vietas visose gyvenimo srityse. Buvo mėgiama apriboti moters pasaulį su "Kinder – Kueche – Kirche" (vaikais, virtuve, bažnyčia, anot to vokiečių posakio). Lietuva Nepriklausomybės laikais buvo gan pažangi moterų teisių atžvilgiu. Moterys siekė aukštojo mokslo ir dirbo įvairiose profesijose. Kaip ištikimos vyrų pagelbininkės, jos užsiėmė bažnytine veikla. Lietuvos reformatų sinodas jau pirmaisiais pokariniaisiais metais rinko moteris į kuratores. Jų darbas visuomenėje ir parapijoje sudarė tvirtą užnugarį vadovams – vyrams.

Tačiau tam tikros vyriškos privilegijos, prigijusios nuo amžių amžių, moterims buvo neleistinos. Tokia mintis, kad moteris "galėtų stoti į vyro vietą bažnyčioje" – prabilti iš sakyklos ar dėvėti kunigo taliarą – iš viso nebuvo diskutuojama. Buvo tada kitokie laikai ir kitokie papročiai. Mūsų vyresnieji gi atsimena, kad mažesniuose miestuose, kaip sakysime Biržai, moteriai pasirodyti dėvint vyriško stiliaus kelnes buvo labai jau nepriimta. Tokia drąsuolė sukeldavo pajuoką ir neretai net pasipiktinimą.

Mūsų laikais pasireiškęs Feminizmo judėjimas siekė pakeisti vadinamąją vyrišką – moterišką nelygybę. Daug kur vyriškųjų privilegijų ideja buvo (bent dalinai) sugriauta. Tai pralaužė ledus ir bažnyčiose, ypač Amerikoje. Kai kur protestantų pasaulyje moterys – kunigės jau nebėra tokia retenybė. Taip yra, žinoma, ne konservatyvų, o tik pažangesnių įsitikinimu tarpe. Įdomu, kad nuo protestantų neatsilieka ir žydai. Reformuotų (ne ortodoksų) žydų tarpe yra moterų, užimančių rabino vietą. Tikrai Romos katalikų vadovybė dar prie moterų kunigystės nedaėjo. Bet būdinga, kad ta tema Amerikos katalikų tarpe yra diskutuojama – net lietuvių bažnytinėje spaudoje buvo straipsnių tokiais klausimais. Ar Biblijos puslapiuose kur nos yra pasakyta, kad moterims kelias į kunigystę yra uždraustas? Mums atrodo, kad ne. Rimtam skaitytojui galjime nurodyti išsamų straipsnį apie krikščioniškus ir Bibliškus samprotavimus (Kun. dr. E. Gerulis "Moterų Kunigystė", M.S. Nr. 59).

Mums užteks pasakyti, kad amžių bėgyje Švento Rašto citatos buvo

naudojamos visokeriopo vyrų užviepatavimo pateisinimui. Kai kas ak-
lai rėmėsi Apaštalo Povilo nuomone apie "apie moterų tylėjimą bažny-
čioje" nekreipiant dėmesio į kitus Biblijos nurodymus apie moterų rolę.
Mums būnant Pasaulio Reformatų Suvažiavime Seoul'e, Korejoje, 1989
m. vasarą, pastebėjome, kad moterų kunigystės tema yra labai aktuali:
daug ten laiko buvo pašvęsta tokioms diskusijoms. Pažiūrėkime teisybei
į akis: žmonių su pašaukimu, t.y. kandidatų į kunigystę visur labai trū-
ksta, tai kodėl reikia atmesti moterų kandidatūrą?

Š. m. sinodo paskirtai reformatų kunigo pagalbininkei Erikai Dilytei
- Brooks sakykla nėra svetima. Jau kuris laikas, kad ji yra įpratusi pa-
vaduoti mūsų gerb.Gen. Supt. kun. Neimaną, ypač skaitant pamokslą. Pa-
rapijonų nuomone ji pareigas atlieka pavyzdinčiai ir įneša bažnyčios at-
mosferon tam tikro įvairumo. Tai nenuostabu nes ji iš profesijos yra
aukštai kvalifikuota mokytoja. Tai žmogus, kurs kaip sakant "tinka prie
svečiaus ir prie pečiaus". Parengimuose ir priėmimuose ji yra rengėjų
dešinioji ranka, pilna geros valios ir noro patarnauti. Su meile ir dideliu
pasišventimu ji augina penkių vaikelių šeimą, rasdama pakankamai
laiko ir bažnytinėms pareigoms.

Erika Dilytė - Brooks

Erika yra kun. Povilo ir Halinos Dilių duktė, praleidusi savo anksty-
vą vaikystę Vokietijoje. Kartu su šeima išgyveno tremties laikus Drage
ueber Friedrichstadt netoli Danijos sienos. Vėliau atvyko Čikagon ir čia
baigė mokslus, įgydama Magistro laipsnį "Special Education" srityje.
Lavinosi ir žurnalistikoje, kur turi didelius sugebėjimus (buvo jos

straipsnių ir Mūsų Sparnuose). Domisi tarptautine veikla ir dalyvavo Pasaulio Reformatų Suvažiavime vad. "Ottawa '82." Ją visad traukė teologijos mokslai. Su džiaugsmu priima jai Sinodo paskirtas pareigas. Pamokslų sakyme ji jau nėra naujokė, tačiau turi dabar įgaliojimą ir kitoms pareigoms: visur atstovauti kunigą kur reikia, pav. vaikų krikštyjime ir pagelbstint dalinti Šv. Vakarienę. Sinodo nutarimu, kunigas ją gali įgalioti būti jo vietininku ir laidotuvėse, ir ligonių lankyme – žodžiu visur – su viena didele išimtimi. Negali kunigo atstovauti sutuoktuvėse, kas yra bažnytinės ir civilinės teisės reikalas.

Tai tokia naujovė pas reformatus. Lietuviai liuteronai jau kiek anksčiau (1990 m. liepos mėn.) įgijo moterį, kunigę diakonę Tamarą Kelerytę-Schmidt. Jos iššventinimas įvyko su reikiamu iškilmingumu jos gimtinėje – Tauragėje. Dar mažytė būdama pasitraukė su šeima į vakarus. Jos tėvelis buvo liuteronų kun. senjoras A. Keleris. Nuo 1941 m. gyveno Oldenburg'e, Šiaurės Vokietijoje. Ten ji mokytojauja religijos srityje. Taip pat yra patarėja tiems, kurie dėsto tikybą. Jos iššventinimas buvo Tauragės istorinėje Mažvydo vardo liuteronų bažnyčioje, dalyvaujant vysk. J. Kalvanui, Latvijos arkivysk. K. Gailitis ir kt. aukštiems pareigūnams. Dalyvavo ir iš Čikagos atsilankę kun. H. Dumpys, Tėviškės parapijos klebonas su Ponia. Lietuvos liuteronų parapijos visos atsiuntė ten savo delegatus. Iškilmingose pamaldose kun. diak. Tamara Schmidt pasakė pamokslą. Daug kas stebėjosi, daug kas ją gyrė. Tada su vyru, su svečiais iš Amerikos ir kt. leidosi į kelionę automobiliu po vakarų Lietuvą. Jų dideliame džiaugsmui, buvo aplankytas ir Klaipėdos kraštas, ir Baltijos jūros pažibos – Neringos – grožybės.

Manome, kad atsiras vis daugiau lietuvių moterų su tokiu pašaukimu, kaip kad Erika Brooks ir Tamara Schmidt. Gal jų kilnus pavyzdys ras atgarsį ir mūsų bendraminčių tarpe tėvynėje – Lietuvoje. Ir Erika, ir Tamarta pasirinko nelengvą, pasišventimo reikalaujantį kelią. Iš širdies sveikiname judviejų pasiryžimą. Telydi jų kiekvieną žingsnį sėmė, žmonių meilė ir Dievo palaima.

TRIGUBA ŠVENTĖ ČIKAGOS LIETUVIŲ EVANEGLIKŲ REFORMAYTŲ BAŽNYČIOJE

1990 m. lapkričio mėn. 18 d. reformatų bažnyčioje buvo paminėta Reformacijos diena. Paprastai evangelikų Reformacijos dienos minėjimas būna spalio pabaigoje arba pirmą lapkričio sekmadienį, bet dėl susidariusių aplinkybių šiemet tai įvyko vėliau.

1990 m. Sinodas, atsižvelgiant į dabartinę mūsų bažnyčios padėtį, nutarė paskirti kunigams pagelbininkę. Šioms pareigoms buvo išrinkta Erika Maria Jūratė Dilytė Brooks.

Prieš pradėdant pamaldas Gen. Superintendentas Stasys Neimanas ir Superintendentas Povilas Dilys pro didžiąsias duris įvedė Eriką į bažnyčią. Po pirmosios liturgijos abu kunigai atsistojo prieš Dievo Stalą. Kun. P. Dilys pakvietė Eriką atsistoti, o paskui atsiklaupiti prieš kunigus. Jis pasveikino kandidatę į pagelbininkes Apreiškimo Jonui žodžiais: "Aš esu Alfa ir Omega, pradžia ir galas, sako Viešpats Dievas, kurs yra, kurs buvo ir kurs ateis, Visagalis." Erikai davus pažadą sąžiningai eiti pavedamas pareigas kun. Stasys Neimanas suteikė jai palaiminimą.

Kun. Neimanas suteikia palaiminimą

Pamokslą pasakė kun. P. Dilys, pabrėždamas spalio 31 d. svarbumą, kai Martynas Liuteris savo 95 tėzes prikėlė prie Wittenbergo bažnyčios durų su paaiškinimu, kaip reikia suprasti krikščioniško tikėjimo pagrindus.

Pamaldos buvo užbaigtos Reformacijos himnu "Tvirčiausia apsaugos pilis..."

Po pamaldų Erika Brooks visus pakvietė pietų į parapijos salę. Pietų metu Kolegijos prezidentas M. Tamulėnas širdingais žodžiais pasveikino Eriką linkėdamas sėkmės naujose pareigose.

Daugumai svečių tai buvo didelė staigmena, kai Erika pranešė, kad šias vaišes ji ir jos broliai suruošė ne vien Reformacijai paminėti, bet ir pasveikinti tėvus, H. ir P. Dilius, jų 50 metų vedybų sukakties proga. Sukaktuviniams buvo sugiedota "Ilgiausių metų" ir išgerta po taure

Sukaktuvininkai kun. P. Dilys ir žmona Halina

šampano. P. ir H. Diliai, o taip pat ir Erika buvo apdovanoti gėlėmis. Iš Lietuvos atvykusi Nijolė Jodinskaitė-Blauzdžiūnienė apsiautė "jaunavedžius" lietuvišku rankų darbo lininiu rankšluosčiu.

Erika padėjo gausiai atsilankiusiems svečiams.

Salėje buvo maloni, jauki nuotaika.

Nijolė Blauzdžiūnienė įteikia dovaną – lietuviškų rankų darbo rankšluostį

GENEROLAS SILVESTRAS ŽUKAUSKAS

(Pabaiga)

Praeitame Mūsų Sparnų 64 nr. tęsinyje apie gen. S. Žukauską plotškai pavaizduota Lenkijos slaptos karinės organizacijos POW veikla besikuriančioje nepriklausomoje Lietuvoje ir tos organizacijos užmojis suruošti sukilimą prieš tuometinę Lietuvos vyriausybę, ją pašalinti ir vieton jos paskelbti kitą, Lenkijai palankią ir jos įgaliotinių prižiūrimą ir diriguojamą Lietuvos vyriausybę. (Šis POW planas labai primena Maskvos okupuotoje Lietuvoje suorganizuotą "Liaudies vyriausybę" paskelbusią "savanoriškai" prie Sovietų Rusijos prisijungusią Lietuvą).

Išaiškinus POW ruošto sukilimo planą, areštavus ir nubaudus to sukilimo kaltininkus, Lenkija visame pasaulyje pakėlė triukšmą prieš Lietuvos vyriausybę, kaltindama ją už lenkų "persekiojimą" Lietuvoje.

Kaip reagavo į POW sukombiniuotą vyriausybę anksčiau suminėti lietuviai, be jų žinios į tą vyriausybę, dar nepriklausomoje Lietuvoje niekur neteko spaudoje užtikti jų pasisakymo ar vienokio bei kitokio tos vyriausybės vertinimo. Gal būt jie tą lenkišką aferą pavertė juoku?

Užtat gen. S. Žukauskas, taip pat be jo žinios ir sutikimo tos vyriausybės sąraše paskelbtas pirmininku su diktatūrinėmis teisėmis, labai skaudžiai nukentėjo. Būdamas kariuomenės vadu, kai Lietuvos kariuomenė kovėsi su bermontininkais ir lygia greta su bolševikais, kariuomenės vadas lankydavosi tuose frontuose, norėdamas įvertinti padėtį kaip ir kur sėkmingiau kautis. Tuo metu kai buvo išaiškintas POW sukilimo planas ir areštuoti to sukilimo dalyviai, gen. S. Žukauskas, grįžęs iš kovos frontų apžiūrėjimo, rado savo butą išjauktą: aiškus įrodymas, kad jame buvo įsilaužę pašaliniai asmenys ir kažin ko čia ieškojo. Tai buvo ne plėšikai, kadangi jokių daiktų nepavogta. Generolas buvo įsiutęs dėl tokio "plėšikų" pasiėlgimo.

Vėliau išaiškėjo to įsilaužimo tikslas ir jo dalyviai. Tatai buvo jaunesniųjų Lietuvos kariuomenės karininkų darbas. (Jų pavardės šio rašinio ankstesniuose puslapiuose yra išvardintos J.). Tie Lietuvos patrijotai karininkai įtarinėjo gen. S. Žukauską prolenkiškumu. O sužinoję iš POW sukilimo plano, kad po to sukilimo Lietuvos premjeru bus gen. S. Žukauskas, užsimojo išaiškinti dokumenta-

taliai gen. S. Žukausko ryšius su POW organizacija. Nors jų išilaužime į genetolo butą jiems nepasisekė rasti konkrečių duomenų dėl gen. S. Žukausko ryšių su POW, nes tokių iš viso nėra buvę, tolimesniuose įvykiuose gen. S. Žukauskas skaudžiai nukentėjo.

"... Kariuomenės telkimo (prieš bermontininkus J.) metu įvyko karo vadovybės pakeitimai. Gen. S. Žukauskas spalio mėn. 7 d. (1919 m.) buvo atleistas iš vyriausiojo karo vado pareigų. Atleidimas įvyko su kaikiurių karininkų ir visuomenės veikėjų įtarimu, kad gen. S. Žukauskas slaptai bendraujęs su lenkais. Nors kaltinimai buvo be apčiuopiamo pagrindo, bet respublikos prezidentas rado reikalą vyriausiąją karo vadovybę pakeisti.

Naujuoju vyriausiu karo vadu spalio mėn. 7 d. buvo paskirtas gen. Slabaševičius. Tai buvo senas rusų armijos generolas, kilimo nuo Raseinių. Jau paskyrimo dieną sirgo, o spalio mėn. 9 d. mirė.

Tuomet pulkininkas Pranas Liatukas buvo pakeltas generolu ir paskirtas vyriausiuoju karo vadu; drauge jis ėjo ir Krašto apsaugos ministro pareigas. Gen. S. Žukauskas liko dirbti kariuomenės štabe, kur jis glaudžiai bendradarbiavo su kariuomenės vadovybe ... " (Žr. Kazio Ališausko "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" psl. 364-365).

"... Be visų kitų sunkumų atsteigiant nepriklausomą valstybę - Raudonosios armijos invazijos, kovų su lenkais, peoviakų ruošto sukilimo ir bermontados, Lietuvos vyriausybei naujų rūpesčių sudarė ir Kauno Panemunės maištas, įvykęs 1920 m. vasario mėn. 22-23 d., kuris lietuvių istorinėje literatūroje prigijo maišto arba sukilimo pavadinimu...

... Svarstant Panemunės įgulos maišto įvykius, aiškiai galima išskirti dvi jų fazes: 1. Taikingas Kauno įgulos karių nužygiavimas prie Įgulos bažnyčios ir savo reikalavimų įteikimas ir 2. Panemunės įgulos kai kurių dalių maištas bei maištininkų skirtingi reikalavimai.

Pirmoji fazė buvo ta, kada 1920 m. vasario mėn. 22 d. 10 val. ryte daug Kauno įgulos neginkluotų dalių susirinko prie Kauno Įgulos bažnyčios, kur per vyriausiąją kariuomenės vadą gen. Liatuką buvo įteikti reikalavimai vyriausybei. Prie Įgulos bažnyčios susirinkusius dalinius kariuomenės vadas gen. Liatukas patikino, kad jų reikalavimus vyriausybė apsvarstys ir vykdys... Tada tie kariai ramiai išsiskirstė atgal į savo kareivines.

Antroji fazė: "Iš Aukštosios Panemunės taip pat žygiavo į įgulos aikštę 2-rojo atsargos batalijono kai kurios kareivių kuopos, o dalis artilerijos pulko kareivių žygiavo ginkluoti. Ginkluotus kareivių dalinius sulaukė 8-tuntojo pėstininkų pulko kariai Šančiuose ir jie buvo sugrąžinti atgal į jų kareivines. Sugrąžinti į artilerijos ka-

reivines, kareiviai pradėjo mitinguoti ir tada jie išsirinko "revolicinį komitetą".

Kariuomenės vadas gen. Liatukas, painformuotas apie įvykius Aukštojoje Panemunėje, su savo adjutantu atvažiavo į tą dalinį asmeniškai įtkinti kareivius nekelti riaušių ir paklusti savo viršinin-kams. Bet atvykusį į artilerijos pulko kareivines, gen. Liatuką ka-reiviai suėmė ir pradėjo areštuoti to pulko karininkus. Kiti kariuo-menės daliniai į tą sukilimą neįsijungė, o priešingai - maištą nu-slopino. Jis prasidėjo 1920 m. vasario mėn. 22 d. ryte, o vasario mėn. 23 d. ryte jau buvo likviduotas. Nei gen. Liatukas, nei kiti areštuotieji karininkai nenukentėjo ir buvo paleisti. Po šių įvykių gen. Liatukas tuojau pasitraukė atsargon". (P. Čepėno "Naujųjų Laikų Lietuvos Istorija" 562-563 psl.)

Po šių visų įvykių ir po vyriausiojo kariuomenės vado gen. Lia-tuko pasitraukimo atsargon, buvęs jau anksčiau vyriausiu kariuo-menės vadu gen. S. Žukauskas vėl buvo kviečiamas būti Lietuvos kariuomenės vyriausiuoju vadu. Jis ilgai atsikalbinėjo, prisiminda-mas nepagrįstas jo atleidimo priežastis ir bereikalingą įsilaužimą į jo butą. Girdi, "mano autoritetas yra suniekintas!" Pagaliau su-tiko vėl prisiimti vyriausiojo kariuomenės vado pareigas, kurias ė-jo visų Lietuvos kovų su bolševikais, bermontininkais ir lenkais metu. Vadovaudamas toms kovoms, pralaimėjimų jis neturėjo. Te-buvo pasitraukimų taktiniais sumetimais. Jo vadovautų Lietuvos kariuomenės kovų žygiai ir pasekmės išsamiai yra aprašyti Lie-tuvos karo istoriko plk. Kazio Ališausko veikale: "Kovos dėl Lie-tuvos Nepriklausomybės 1918-1920 m." Ne viskas, kas to istori-ko, gen. S. Žukauską asmeniškai pažinojusio, buvo parašyta, ta-me jo veikale atspausdinta. Liko pluoštas užrašų apie tą gabųjį karo vadą, jo asmenybę, fizinę išvaizdą ir kita ką. Tuos užrašus istorikas plk. Kazys Ališauskas, žinodamas greitai besiartinančią mirtį (nuvo kankinamas vidurių vėžio ligos), savo niekur nepaskelbtus užrašus atsiuntė man. Iš tų niekur iki šiol napaskelbtų užrašų išrašau ilgoką ištrauką, nieko joje napakeisdamas.

"Įvykus Rusijoje revoliucijai ir kariuomenei pakrikus, gen. Žu-kauskas išvyko į Ukrainą. 1918 m. Kijeve atsilankė pas M. Yčą, kuriam prisistatė kaip lietuvis generolas ir kalbėjosi Lietuvos ka-riuomenės organizacijos reikalais. M. Yčas pasiūlė Žukauskui vyk-ti į Lietuvą. Jis prižadėjo, bet išvykti užtruko. (Vėliau paaiškėjo to užtrukimo priežastis: M. Yčo parūpinti kelionės leidimai, pake-lyje užtruko ir tik pavėluotai juos gavęs, tuojau išvyko J.). Jis į Lietuvą atvyko 1918 m. gruodžio mėn. viduryje. XII. 19. buvo pa-skirtas krašto apsaugos ministriu ir turėjo pakeisti generolą K. Kondratavičių. Buvo labai suvargęs, lietuviams karininkams pasi-

rodė griežtas ir daug reikalaujantis. Susirgo šiltine ir vėliau plaučių uždegimu. XII. 24. išvyko gydytis į Gardiną, iš ten - į Lenkiją. Prasirgo 2-3 mėnesius laiko. Lenkai siūlė tarnauti lenkų kariuomenėje, bet Žukauskas atsisakė.

Į Lietuvą jį parsivežė karininkas (vėliau generolas) M. Velykis. 1919. IV. 26. buvo paskirtas generalinio štabo viršininku ir V. 7 d. (oficialiai V. 27.) vyriausiu karo vadu.

Tuo pradėjo ruošti kariuomenę puolimams prieš bolševikus. Susitaręs su saksų savanorių dalių vadovybe, V. 14. įsakė pulti priešą. Puolimas pradėtas vykdyti V. 18., laike kurio buvo užimta: Kovarskas, Kurkliai, Anykščiai, Raguva, Upytė, Panevėžys ir VI. 2. Utena. Saksų savanorių dalims pasitraukus iš Lietuvos, Žukauskas tęsė bolševikų puolimą vien lietuvių kariuomenės dalimis. Priėjęs Dusėtų ežerų liniją įsakė sustoti.

1919. VIII. 23-31. įvykdė paskutinį prieš bolševikus puolimą, vadinamą *Z a r a s ū o p e r a c i j a*, laike kurios buvo užimti Zarasai, bolševikai išvyti iš Lietuvos ir prieita Dauguvos upė. Operacija pavyko labai gerai. Valstybės prezidentas Žukauskui pareiškė viešą padėką ir apdovanojo Vyčio kryžiaus ordinu.

Palikęs priedangai prieš bolševikus Dauguvos fronte keletą dalių. kitas telkė prie Radviliškio, bermontininkų frontan.

1919 m. X. 7. buvo atleistas nuo vyr. karo vado pareigų ir paskirtas prie prancūzų gen. Niessel'io misijos, kuri prižiūrėjo bermontininkų evakuaciją iš Lietuvos. Davinėjo gerus patarimus vyriausybei ir kariuomenės vafovybei.

Kariuomenėje pasireiškus drausmės negalavimams 1920. II. 23. vėl buvo pakviestas vyr. karo vadu. Aštriai griebdamas, kur rasdavo tinginiavimą ir neveiklumą, atstatė tvarką.

Steigiamajam Seimui susirinkus ir persitvarkant vyriausybei VI. 14. buvo atleistas nuo vyr. karo vado pareigų. Po nekurio laiko buvo paskirtas kariuomenės inspektoriumi. Rugsėjo mėn., kai prasidėjo kovos lietuvių su lenkais Seinų Augustavo apylinkėje, buvo labai susirūpinęs jų pasisekimu. Įvykus nesekmei prie Seinų, plk. K. Ladiga nuo armijos vado pareigų atsisakė. Žukauskui vėl buvo pasiūlyta vadovauti kariuomenei. Truputį pasvyravęs ir pasiskundęs, kad jo autoritetas sumenkintas, galop sutiko. Spalio mėn. 6 d. buvo paskirtas armijos vadu, vyr. karo vadu pasiliko krašto apsaugos ministeris pulk. K. Žukas.

Tuo laiku kariuomenės vadovybė rezidavo Vilniuje. X. 8. lenkų generolas L. Želigovskis puolė Vilnių. Ryte 8 val. gen. Žukauskas buvo nusprendęs ginti Vilnių ir buvo davęs atitinkamus įsakymus, bet vidudienyje gavęs papildomų žinių apie lenkų jėgas ir puolimo kryptis, įsakė trauktis. Lenkams veržiantis gilyn į Lietuvos te-

ritoriją, pavyko suturėti lenkų puolimą Musninkai, Širvintos, Giedraičiai, Dubingiai riboje. Ypatingai sunkios kovos vyko XI. 17-21 d. d. Musninkų, Širvintų, Giedraičių ir Molėtų riboje. Šiuo laiku Žukauskas atvyko į Ukmergę ir vadovavo kautynėms. Įvykus paliauboms kariuomenę tuoj pertvarkė, galimiems naujiems netikėtumams išvengti.

1921. IV. 7. pulk. K. Žukui atsisakius krašto apsaugos ministro pareigų, Žukauskas vėl perėmė karo vado pareigas...

V. 29. tapo paliuosoutas nuo vyr. karo vado pareigų ir išėjo į atsargą. Gyveno Kaune, trumpą laiką dirbo Amerikos lietuvių akcinėje bendrovėje Kaune. 1923. VI. 5. vėl grįžo į kariuomenę ir buvo paskirtas kariuomenės vadu. 1928. I. 26. pats pasiprašė paliuosuoti dėl senyvo amžiaus.

Už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas aukščiausiu I laipsnio Vyčio kryžiaus ordinu. Be to, buvo apdovanotas latvių Lačplesio ir Čekoslovakų Valačnij Križ karo ordinais. Amerikos lietuviai (Vyčiai) 1927 m vasarą jam įteikė aukso kardą (atiduotas į karo muziejų), kurį atvežė ir įteikė per "Pavasario" sąjungos šventę Amerikos Vyčių organizacija.

Lietuvos vyriausybė jam dovanavo stambų ūkį Davalgonis, Pažaislio vls., Kauno aps. Gyveno protarpiais Kaune ir Davalgonyse. 1934. XI. 23. tapo įrašydintas į 2 ulonų L. K. m. Birutės pulko sąrašus, tad tebeliko tikrosios karo tarnybos eilėse iki mirties.

Kun. dr. Eugenijus Gerulis

K A I Z E R I O V A L D Ž I O J E

Pirmojo pasaulinio karo metu, rusams pasitraukus, Lietuvą pradėjo valdyti vokiečiai.

Nuo 1916 metų spauda ėmė dkelbti, jog vokiečiai planuoja Lietuvoje įvesti monarchiją.

Tęsdami savo senus "Drang nach Osten" kolonizacinius planus, 1917 m. pavasarį vokiečių politikai ir kariškiai svarstė ką daryti su Lietuva:

Ar paprastai prijungti ją prie Prūsijos?

Ar sudaryti Prūsijos ir Lietuvos sąjungą?

Ar suteikti Lietuvai vokiečių kontroliuojamą savivaldą?

Ar įvesti Lietuvoje monarchiją, surištą su Vokietija persona-line unija?

Kandidatų į Lietuvos sostą netrūko, ypač veržėsi Saksonijos Drezdeno karališkoji dinastija.

Vokietijos katalikų Centro vadas reichstage M. Erzberger'is per Šveicarijos lietuvius į karališkąjį sostą pakviesti kataliką, būtent princą WILHELM von URACH. Tačiau vokiečių militaristams gen. M. Hoffmann'ui, gen. E. Ludendorff'ui šis kandidatas buvo nepriimtinas. 1918 metų pavasarį URACH'Ų kandidatūrai nepritarė ir reicho spauda. Gi lietuviams terūpėjo vienokiu ar kitokiu keliu atgauti savo tautai valstybingumą.

Budriai stebint Europos politinius vėjus, buvo išvelgti du faktoriai - vienas Vakaruose, kitas Rytuose - kurie kėlė lietuviams išsilaisvinimo viltis!

VILTIS IŠ VAKARŲ: 1916 metų rudenį (lapkr. 5) sužinota, jog Vokietija nori Rusijos pasienyje sufaryti buferinių, pusiau suvereninių valstybių eilę, joms suteikiant savivaldą.

VILTIS IŠ RYTŲ: 1917 metų rudenį (lapkr. 15) sužinota, jog Rusijos Liaudies Komisarų Taryba deklaravo caro pavergtoms tautoms apsisprendimo teisę.

LIETUVOS TARYBOS GIMIMAS

Vokiečiai, savo interesų vedini, leido lietuviams 1917 metų rugsėjo mėn. 18 - 22 dienomis sušaukti konferenciją Vilniuje. Lietuvos ateiviai tai buvo nepaprastai svarbus ir reikšmingas įvykis. Ją sudarė 20 asmenų. Ši TARYBA tapo Lietuvos valstybės atkūriorganu. Jos pirmininkais yra buvę A. Smetona ir dr. J. Basanavičius.

Nors lietuvių širdyse ruseno pilnos nepriklausomybės viltis, bet, matant sunkias aplinkybes, Vilniaus konferencija nutarė vokiečiams pranešti, jog lietuvių tauta mieliau orientuojasi ne į Rytus ar Pietus, bet į vakarus, todėl būtų logiška Lietuvos ir Vokietijos ryšius nustatyti atitinkama sutartimi.

NELEMTA GRUODŽIO 11 SUKAKTIS

Vokietija, atsižvelgdama į lietuvių norą "orientuotis į vakarus", beveik už trijų mėnesių po Vilniaus konferencijos, tai yra 1917m. gruodžio mėn. 11 dieną pasirašė su mūsų Taryba LIETUVOS SAVIVALDOS AKTĄ, kuriuo remiantis vokiečiai pasilieka sau teisę tvarkyti Lietuvos karinius, finansinius, muitų, ryšių ir susisieki-mo reikalus.

Aktą pasirašius, lietuviai nedelsdami, už poros dienų, prašo vokiečių leidimo kurti savo civilinę valdžią, bet Vokietija delsia. Girdi, ji esanti užimta, beplanuodama VOKIEČIŲ-RUSŲ taikos de-

rybas. (Į šias derybas vokiečiai lietuvių nepakvietė).

Penkių savaitių bėgyje lietuvių kantrybei išsėkus, mūsų Taryba minėtą nelemtą GRUODŽIO 11 dienos sutartį 1918 m. sausio mėn. 18 dieną anuliavo, nors tam labai priešinosi A. Smetona.

To svarbaus nutarimo savaitės bėgyje vokiečiams iš baimės vis nepranešant, S. Kairys pareikalavo, kad Taryba šią pareigą pagaliau atliktų. Tarybos dešinysis sparnas pasipriešino. Tuo pasipiktino J. Vileišis, S. Kairys ir S. Narutavičius - (S. Narutowicz; žiūr. Liet. Encikl. 33 t., 215 psl., ir 16 t., 161 psl.). Jie pasitraukė iš Tarybos. Sekančią dieną prie jų prisijungė M. Biržiška. Ši krizė Taryboje užsitęsė beveik 3 savaites, iki vasario 15 d.

Iš Tarybos narių vienybės atstatymu daugiausia rūpinosi J. Šaulys. Nutarta derėtis su išstojusiais "sukilėliais". Po kelių nepavykusių derybų, pagaliau atėjo vasario 15 dienos Tarybos posėdis. Į Tarybą grįžti "sukilėliai" sutinka, jei bus priimtas jų siūlomas raštas. Tą jų raštą posėdyje perskaičius, už jo priėmimą balsavo 11 atstovų. Susilaikė trys: kun. Mironas, kun. Petrulis ir A. Smetona.

Matant, kad balsavimas laimėjimą pakraipės "sukilėlių" pusėn, iš Tarybos pirmininko posto pasitraukė A. Smetona. Iš Tarybos vicepirmininko pareigų rezignavo kun. Mironas ir iš sekretoriaus pareigų - J. Šaulys. Naujuoju Tarybos pirmininku buvo pakviestas amžiumi vyriausias dr. J. Basanavičius. Nutarta sekančią dieną, t. y. VASARIO 16 - šeštadienį šaukti Tarybos posėdį, ir į jį pakviesti grįžti "sukilėlius".

VASARIO 16 AKTAS

Išaušo vasario mėnesio 16 dienos rytas, ūkanotas, beveik lietingas. Vilniuje, Didžiosios g. Nr. 30 (dabar 29), Štralio namuose, į istorinį posėdį susirinko visi Tarybos nariai, įskaitant ir 4 "sukilėlius". Jie pasiūlė posėdžiui priimti jų raštą, kaip AKTĄ, skelbiantį Lietuvos valstybės nepriklausomybę!

Dr. J. Basanavičiui tą raštą perskaičius, jis buvo (su mažais pakeitimais) vienbalsiai priimtas ir visų atstovų parašais užtvirtintas. Rašalą ir plunksnakotį parūpino kun. Povilas Dogelis.

Tada J. Vileišis, keturių "sukilėlių" vardu, papildomai perskaitė ilgą, motyvuotą paaiškinimą, kodėl GRUODŽIO 11 aktas Lietuvai nepriimtinas.

Vasario 16 aktą pranešti Berlynui ir kitoms šalims buvo išrinkta delegacija iš 5 asmenų: Narutavičiaus, Smetonos, Smilgevičiaus, Staugaičio ir Šerno.

Toliau posėdis išsirinko Tarybos prezidiumą. Kai jos pirmininku buvo išrinktas A. Smetona, ir kai reikėjo rinkti prezidiumo narius, keturi "sukilėliai", protesto ženklan, pareiškė, jog jie atsi-

sako būti kandidatais. Tada vicepirmininkais buvo išrinkti J. Šaulys ir J. Staugaitis, o sekretoriumi J. Šernas.

Nedelsiant VASARIO 16 aktas buvo nuvežtas į Berlyną ir įteiktas reichstago partijų frakcijų vadovams. Jau vasario 18 dieną akto tekstas buvo atspauzdintas vokiečių laikraščiose. Gi Lietuvoje akto tekstą skelbti vokiečiai draudė. Vasario 19 dienos spauda buvo konfiskuota.

Tarybos darbas su VASARIO 16 akto paskelbimu toli gražu nebuvo užbaigtas. Nuo dabar prasidėjo grumtynės AKTO įgyvendinimo!

VOKIETIJA PRIPAŽIŪSTA LIETUVĄ

Karo eigai kryptant vokiečių nenaudai, kaizeris Wilhelm'as II su kancleriu Herting'u 1918 m. kovo 23 d. pripažino Lietuvos valstybės nepriklausomybę, nenurodant valdymosi formos, tačiau už 4 mėnesių (liepos 25) mūsų Tarybai papildomai pranešė, kad Vokietijos pripažinimas Lietuvai galioja 1917 m. gruodžio 11 d. dokumento pagrindu.

Bėdai verčiant, mūsų Tarybai teko ieškoti naujos išeities.

IŠRENKAMAS KARALIUS MINDAUGAS II

Nors VASARIO 16 aktas skelbė ne monarchinę, o demokratinę Lietuvą, mūsų Taryba 1918 m. birželio 4 d. nutarė netolimoje ateityje išsirinkti Lietuvos karaliumi vokiečių. Tai Wuertenbergokaraliaus artimas giminaitis - kunigaikštis, princas, hercogas, grafas, ir svarbiausia - katalikas WILHELM'AS von URACH'AS.

Lietuvos monarchija turės būti konstitucinė su dviem rūmais: Tarybos ir seimo.

Kad lietuvių tauta nesužinotų apie planuojamą monarchiją, vokiečių okupacinė valdžia laikinai buvo sustabdžiusi lietuvių spaudą; o kad Tarybos nariai nesusisiektų su URACH'U, buvo uždraudusi jiems užsienyje keliauti.

Nežiūrint vokiečių įvairių darudimų ir varžymų, lietuvių delegacijai pavyko 1918 m. liepos 1 d. nuvykti į Freiburgą pas Urach'ą.

URACH'AS mielai sutiko su lietuvių sąlygomis, išreikštomis 12-koje punktų. Sutiko priimti MINDAUGO II vardą, pasižadėjo su šeima gyventi Lietuvoje, išmokti lietuviškai. Jo rūmų kalba ir Lietuvos valstybinė kalba bus lietuviška. Jo vaikai tuės būti auginami, auklėjami ir mokomi lietuviškose mokyklose.

Ši URACH'Ų pažadų dokumentą, paslėptą moteriškuose batukuose, pro vokiečių kratas, laikinai negaluodama akimis, sėkmingai į Lietuvą atvežė Jadvyga Tubelienė.

Mūsų Taryba, gavusi iš URACH'Ų raštišką sutikimą ir visus

Urachas - Lietuvos karalius Mindaugas II

jo pasižadėjimus, 1918 m. liepos 11 d., 13-kai atstovų balsuojant "už", išrinko jį Lietuvos karaliumi.

Priešindamiesi vokiškai monarchijai, Jonas Vileišis ir keli kiti šiuose karaliaus rinkimuose nedalyvavo, išeidami iš posėdžio.

URACH'O išrinkimu karaliumi piktinosi Berlyno kaizerinė valdžia. Piktinosi vokiečių dešinieji ir kairieji. Jų nuomone - URACH'AS nesugebės atstovauti vokiečių kėslingų interesų Lietuvoje.

Nuostabu, kad net pats vokiečių katalikų partijos pirmininkas kancleris G. von Herting'as (1843-1919) liepos 25 pranešė mūsų Tarybai, kad URACH'O išrinkimas esąs nelegalus, nes nesiderinąs nei su 1918 m. kovo 23-ios, ir nei su 1917 m. gruodžio 11-tos aktais.

Nežiūrint, kad A. Voldemaras 1918 m. liepos 31 Berlyno spaudoje bandė apginti ir pateisinti lietuvių monarchinius planus, Vokietijos spauda visą rugpiūčio mėnesį priekaištavo mūsų Tarybai dėl nelojalumo Vokietijai.

KAIZERIO VALDŽIAI ŽLUNGANT

Kai 1918 m. rugsėjo mėnesį Vakarų fronte paskutiniai didžioji vokiečių militarinė ofenzyva sugniužo, reicho užmačios ir galia rytuose susiaurėjo. Ėmė švelnėti Vokietijos viešoji nuomonė ir URACH'O reikalui. Reichstago socialistai ir socialdemokratai dėl URACH'O pasirinkimo nebeprieštaravo ir pripažino Lietuvai teisę pačiai pasirinkti valdymosi formą.

Nuo 1918 m. spalio 4 Vokietija, kreipdamasi į Amerikos prezidentą Wilsoną, pradėjo siekti karo paliaubų.

1918 m. spalio 20 reichas pripažino mūsų Tarybą kaip VALSTYBĖS TARYBĄ.

1918 m. lapkričio 2 mūsų Taryba, matydama artėjantį Vokietijos žlugimą, nutarė savo monarchinius planus atidėti, perleidžiant šį darbą būsimajam Steigiamajam Seimui. Tad Lietuvos monarchija teoretiškai egzistavo beveik 4 mėnesius: nuo liepos 11 iki lapkričio 2. Gi pats URACH'AS save laikė Lietuvos karaliumi iki pat karo pabaigos.

Po įvykusios Vokietijoje revoliucijos, kanclerio pareigoms 1918 m. lapkričio mėn. 9 buvo pakviestas socialistas F. Ebert'as (1871-1925). Sekančią dieną kaizeris Wilhem'as II pabėgo į Olandiją. Valdžią perėmė socialistinės partijos.

Vėl sekančią dieną, lapkričio 11, miške stovinčiame prancūzų maršalo Focho (1851-1929) vagone, Vokietija, besąlyginiai kapituliuodama, pasirašė karo paliaubas.

Čia atkreiptinas dėmesys į lietuvių nedelsiantį organizuotumą: tą pačią vokiečių kapituliacijos dieną - lapkričio 11 mūsų Taryba Vilniuje sudarė Lietuvos vyriausybės pirmąjį ministrų kabinetą, o po 12-kos dienų (XI. 23) pradėjo kurti Lietuvos kariuomenę! Pirmasis Lietuvos valstybės prezidentas buvo išrinktas 1919 m. balandžio 4.

VASARIO 16 AKTO VAIDMUO

VASARIO 16 AKTAS, nors ir išreiškė lietuvių tautos lūkesčius bei politinius siekius, nors apjungė visus lietuvius, nežiūrint pažiūrų lvairumo, tačiau Lietuvos valstybės dar neatstatė, nes teko laukti 40 savaičių, kol buvo sudarytas Lietuvos vyriausybės pirmasis ministrų kabinetas.

Nepaisant to, minėtas AKTAS buvo, yra ir lieka lyg versmė, teikianti lietuvių tautai impilsus bei inspiracijas, besirūpinant savo Lietuvos valstybe. Todėl ir AKTAS, ir toji istorinė diena - VASARIO 16 tapo mūsų laisvės simboliu bei suverenumo švente!

Straipsnį baigiant, įdomu priminti, kad to AKTO oficialūs autorai buvo anie minėti 4 "sukilėliai": du liberalai - Jonas Vileišis ir Stanislovas Narutavičius, bei du socialdemokratai - Steponas Kairys ir Mykolas ir Mykolas Biržiška.

Kaip kad prie istorinio protokolo pridėtas originalus priedas liudija, iš tų keturių "sukilėlių" tik vienam asmeniui buvo lemta, tariantis su trim kolegom, AKTO tekstą suredaguoti ir ranka parašyti. O tas asmuo buvo JONAS VILEIŠIS - Alenos Vileišytės Devenienės Grigaitienės tėvelis. Jam priklauso mūsų visų padėka ir

pagarba! Šis rankraštis, kiek patobulintas ir mašinėle perrašytas, tapo mūsų tautos ir valstybės amžinu dokumentu.

Krt. A Vileišytė Devenienė – Grigaitienė ir šio straipsnio autorius kun. dr. E. Gerulis prie neseniai Lietuvoje išleisto žemėlapio LIETUVIŲ TERITORIJA PRUSIJOJE, kur tarp kitų teritorinių rubežių matome Vinco Vileišio (1909–1943) liniją.

ŠIRVĖNAS

KAD JAU NIEKAD NESISKIRČIAU

*Pūstų vėjai, lytų lietūs — o sušilčiau prie tavęs,
Jei rūstus likimas vėlei į klajonę neišves,
Jeigu ilgas šitas kelias vėl parvestų į namus,
Jeigu skliautas suspindėtų šaltinėlio tyrumu.*

*Jei diena pavargus būtų — ji prigultų pailsėt,
Ant užmigusių sodybų pasirodytų žvaigždė
Ir lydėtų ji, ir vestų, kaip žadėdavo mus vest,
Kad jau niekad nesiskirčiau, tėviškėle, nuo tavęs.*

IŠEIVIŲ EV. LIUTERONŲ KUNIGŲ IR BAŽNYČIOS DARBUOTOJŲ METINIS SUVAŽIAVIMAS AUSTRIJOJE

Suvažiavimas vyko 1990 m. rugsėjos mėn. 3–7 d.d. Austrijos Ev. Bažnyčios centre Gallneukirchen, apie 15 km. nuo Linzo miesto. Šiam suvažiavimui jau devintą kartą iš eilės vadovavo Pasaulio Liut. S-gos vokiečių tautinio komiteto įgaliotinis Vak. Vokietijai Bažnyčios tarėjas kun. dr. Edmund Ratz iš Stuttgarto. Renginys pradėtas iškilmingomis pamaldomis koplyčioje, kurias laikė pats vedėjas. Pagrindinė mintis per visą suvažiavimą buvo 1990 m. šūkis iš Švento Jono evangelijos 8,12: "Jėzus Kristus kalba: Aš esu pasailio Šviesa, kas seka mane, niekad nebevaikščios tamsumoje, bet turės gyvasties šviesą."

Po pamaldų suvažiavimą atidarė pats rengėjas, nuoširdžiai pasveikindamas susirinkusius. Visiems pristatė naują liet. ev. liuteronų kunigę Tamarą Schmidt'tienę, gim. Kelerytę, ordinuotą Tauragės Martyno Mažvydo ev. liut. bažnyčioje 1990 m. liepos mėn. 29 d. Naujoji kunigė yra Vokietijos liet. ev. liuteronų Bažnyčios valdybos pirmininkė. Ji trumpai pristatė lietuvių delegaciją, primindama, ką kiekvienas dalyvis veikė per pastaruosius metus.

Šiemet didžiausią grupę sudarė estai – jų buvo 15, latvių 12, lietuvių 9, Rusijos vokiečių 3, vengrų 4, lenkų 1 ir vokiečių su paskaitininkais 8, iš viso 52 žmonės.

Pagrindinę paskaitą skaitė Superintendentas Universiteto docentas iš Eisenstadt dr. Gustav Reingrabner "Ecclesia viatorum" – sistematiniai samprotavimai tepalieką Bažnyčios kelyje ir per visą istoriją. Po paskaitos sekė pranešimai:

Vysk. D. Dieter Knall, iš Vienos, apie ev. liuteronų Bažnyčią Austrijoje, kur iš 7,5 mil. gyventojų yra tik 5 % evangelikų. Sekančią dieną jis skaitė paskaitą: "Valstybės ir Bažnyčios 'glasnost' ir 'perestrojkos' ženkle". Kun. dr.dr. Peter Schelleberg, Bavarijos parlamento narys ir Martyno Liuterio S-gos centro vedėjas Erlangene, darė platų pranešimą apie situaciją Rytų Europoje ir ev. Bažnyčias. Tarp kitų pranešimų, buvo ir kunigės Tamaros Schmidt'ienės pranešimas apie jos ordinaciją Tauragėje ir kelionės įspūdžius po Lietuvą, kur ta proga ji aplankė 14 bažnyčių ir penkiose sakė pamokslus. Trumpą pranešimą apie savo kelionę po Sov. Sąjungą, t.y. Sibirą, lankant vokiečių liuteronų parapijas, padarė kun. dr. E. Ratz. Penktadienį po pusryčių dalyviai dėkojo kun. E. Ratz už malonias dienas Austrijoje ir už dvasinį pastiprinimą.

Kun. F. Skėrys

JACKAUS SONDOS-SONDECKIO ATSIMINIMAI

Iš 1918-1924 metų

(Tęsinys)

Sedos "respublika", grumtynės su Plechavičium

Seda (25 km į pietryčius ir tiek pat į šiaurės rytus nuo Telšių) niekuo neišsiskyrė iš kitų didesnių Žemaitijos miestelių. Anuomet joje buvo apie 2,000 gyventojų, gal ketvirtadalis jų žydų, kuriems priklausė ir žymi dauguma (apie 30) krautuvių. Administracijos požiūriu ji priklausė Telšių aps., bet vokiečiai apskritis sumažino ir iš Telšių apskrities padarė kelias mažesnes. Viena jų buvo Seda, kuri turėjo apie 10 valsčių.

Taigi, šitos apskrities valdybon patekau ir aš. Buvau išrinktas už akių. Dabar nebeprisimenu kodėl tame pirmajame tarybos susirinkime nedalyvavau.

Valdyboje buvo 7 asmenys. Štai jie:

Seniausias tur būt buvo Pranas Kainys, navarėniškis, buvęs Rusijos dūmos narys, priklausęs opozicinei darbiečių(trudovikų) frakcijai, kuriai vadovavo lietuvis Andrius Bulota, Lietuvos demokratų, 1914 m. pasivadinusios Lietuvos socialistų liaudininkų partijos narys.

Tokio pat amžiaus Bružas, šatiškis, stambokas ūkininkas, bet pirmeivių pramintas liaudininkų srovės žmogus.

Prie vyresniųjų priklausė ir plateliškis Stasys Jazdauskis, paštininkas, dirbęs Kaukaze, po karo grįžęs į Lietuvą, vėliau Palangos pašto viršininkas.

Iš Skuodo buvo Judelevičius (žydas, prekybininkas) ir Jonynas, istoriko Jonyno brolis, vėliau tarnavo kažkurioj muitinėj.

Jauniausias tur būt buvo šatiškis Augustas Ramanauskas. Tai veržlus, nemažų administracinių gabumų asmuo. Gimęs 1898 metais. Mokėsi Rygoje, bet kažin kiek tų mokslų negalėjo įveikti, nes karui prasidėjus išėjo į kariuomenę. Rygoje smalsus protas suvedė jį su lietuvių veikėjais, ypač su Liudu Jakavičium, "Rygos Naujienų" redaktorium ir leidėju. Nežinau kokio laipsnio jis buvo pasiekęs rusų kariuomenėj, bet grįžęs Lietuvon sakė esąs pirmo laipsnio karininkas, tokiu jis buvo pripažintas, kai 1919 m. buvo priimtas į Kauno komendanto J. Mikuckio štabą ir pavyzdingaiėjo karininkui skirtas pareigas. Vėliau paaiškėjo, kad jis karininko laipsnio neturėjo. Perėjęs į policijos tarnybą, Ramanauskas organizavo aukštesniąją policijos mokyklą ir jai pavyzdingai vadovavo. Vėliau buvo Telšių apskrities viršininku ir pagaliau, bene

nuo 1943 m. žemės ūkio tarėjas. Visa tai rodo, kad jis nebuvo liurbis. Dar pridėsiu, drąsus, visada optimistas. Tai patvirtina ir jo kolega, buvęs finansų tarėjas Jonas Matulionis savo atsiminimuose "Neramios Dienos" knygoje, sakydamas, kad A. R. ir "kritškiausioje situacijoje moka moka pajuokauti!". Mirė New Havene, Ct., 1980 metais.

Septintasis buvau aš, tada dar nenutraukęs ryšių su liaudininkais.

(Bus daugiau)

Gyd. Nijolė Blauzdžiūnienė
Pasvalys – Čikaga, 1990 m.

KAIP PATINKA AMERIKA?

Šio straipsnio autorė Nijolė Blauzdžiūnienė gimė Biržuose, ev. reformatų Jono Jodinsko (Švobiškio) ir Alvinos Kunginytės (Karališkiai) šeimoje. 1955 m. baigė Biržų I-ją vidurinę mokyklą ir išvyko studijuoti į Kauną, kur 1961 m. baigė Kauno Valstybinį Medicinos Institutą, įsigydama gydytojos – stomatologės specialybę (čia vadinama D. D. S.). Gavo paskyrimą į Pasvalio rajoną, kur dirba ir dabar.

Jos vyras, jau miręs, Liudas V. Blauzdžiūnas, buvo gydytojas – rentgenologas. Dukra Eglė yra taip pat gydytoja – stomatologė. Sūnus Andrius – gydytojas.

Autorė domisi savo specialybe. Mėgsta keliauti. Lankėsi Skandinavijos šalyse, Vengrijoje, Jugoslavijoje, Lenkijoje. Priklauso Lietuvos Esperantininkų Sąjungai ir P.E.N. klubui. Susirašinėja esperanto ir anglų kalbomis su bendraminčiais Europoje, Japonijoje, Malaizijoje, Australijoje, Kuboje, Kanadoje, J.A.V. Priklauso Pasaulinei Medikų Esperantininkų Sąjungai. 1990 metų žiemą atvyko į J.A.V. Viešnagės tikslas – susipažinti su Amerika, išmokti kalbėti angliškai, patobulinti specialybės žinias ir įsigyti savo darbui reikalingą modernią aparatūrą.

Kaip patinka Amerika? – buvo pirmasis, ir dar dabar dažnai man

patiekiamas klausimas. Ar galima objektyviai atsakyti iš karto?

Skrydis per Atlantą – be jokių nuotykių. Jauna kaimynė – studentė Rūta iš Vilniaus – nusivylusi nuobodoka kelione. Teatro režisierius Juozas varto anglų kalbos pokalbių knygelę. Mano nuotaika slogi.

Jau Kanadoje, Gander aerouoste, po triukšmingo Maskvos erzelyno, mane pribloškė tylą, ramybė ir šviesa. Rodos ir žmonės vaikšto, kalbasi, groja gitara, dainuoja, bet visa tai – lyg baltame rūke... Sėdėjau atsipalaidavusi, ir pirmą kartą, plačiai atvertomis akimis, stebėjau kito kontinento gyvenimą. Tokia ramybė ir palaima! Po valandos, pasikeitus lėktuvo įgulai, vėl pakilome. Žiūrėjau į plačius ir miškingus Kanados plotus, į vandenyno pakrantę – su giliai į žemę įsirėžusiomis įlankomis, į miestus, sodybas, kelius... Skrendant per debesų "jūrą", ateina mintis: jei kristume – lyg į pūkų patalus (ir visai nebaisu).

Nusileidus "Dulles" aerouoste, Washington'e, pasipylė mūsų marga, susirūpinusi keleivių minia. Stovint eilėje prie muitinės, krito į akis skelbimai apie dingusius vaikus. Šiurpu! Prisiminiau namuose paliktus anūkus. Besišypsančios muitinės tarnautojos ramiai dirba savo darbą. Trumpa procedūra – ir aš jau teisėtai įžengiu į Amerikos žemę.

Pirmoji nesėkmė – nulūžusi bagažo vežimėlio pakoja. Rankiniu bagažu nešina, dar tampausi su dviem dideliais, vis ant šono virstančiais lagaminais. Džiaugsmingai nusišypsau, pamačiusi iškeltą užrašą PASVALYS. Tačiau mane pasitikusi jauna lietuvių emigrantų pora vėl "pradžiugina": subyrėjo jų nauja "Honda" – nežino kada pataisys...

Sėdime ir laukiame. Šilta, šviesu, tylu nors žmonės, kaip skruzdėlės, plaukia ir plaukia įvairiomis kryptimis. Priešais mus japonė – gėlių pardavėja – dėlioja puokštes. Ne dirba, o gėrasi, derindama spalvas ir žiedus. Gėriuosi ir aš jos švelniais judesiais, malonia šypsena, vidine dvasine ramybe. Stebiuosi – tiek daug išvykstančių, sutinkančių, o gėlių jie perka labai mažai.

Apatiška po ilgos kelionės, sėdžiu ir "gerte geriu" į save naujo gyvenimo vaizdus. Tačiau nesijaučiu jo dalimi. Esu lyg už stiklinės sienos.

Artėja vakaras, bet dėl mašinos dar vis neaišku. Mes ieškome nakvynės. Vos paskambinus iš automato telefonu, bematant atvažiavo autobusiukas ir nugabeno mus į naują viešbutį užmiestyje. Čia keleivio patogumui viskas apgalvota. Pasirodo – nereikėjo vežtis su savim mui-lo, šampūno, kremo ir kitų smulkmenų. Viskas padėta ir – naudokis. Net ir Bibliją surasi stalčiuje. Išmiegojau puikiai.

Mašinos gedimas rimtas. Reikia laukti atsarginių dalių. Antra diena priverstinio laukimo. Pavalgyti einame laukais į kiniečių restoraną.

Juokiuosi – negalvoju kad po Ameriką teks laukais vaikščioti (visai kaip Lietuvoje). Žolė jau žaliuoja – pavasaris. Anapus kelio tiesiamos komunikacijos linijos. Stebiuosi darbo spartumu ir tvarkingumu: Čia ką tik kasė, čia tuoj užlygino, sutvarkė – net nematyti.

Egzotiški kiniečių valgiai po trijų dienų ima atsibosti.

Nekantravom pamatyti sostinę – Washington, DC. Vairuotojas pasi-gailėjo mūsų ir nuvežė mus nemokamai. Pakeliui parodė Pentagoną, nuvežė į geležinkelio stotį, pavežiojo po miestą. Atpažinau vaizdeliuose matytus Baltuosius Rūmus, Kapitolijų kur posėdžiauja Kongresas, Obeliską. Pavežiojo gatvėmis kur randasi užsienio valstybių ambasados. Apžiūrėjom storijos muziejų ir Meno Galeriją. Nusifotografavau Valstybinio Archyvo fone. Pavaikštinėjom po miestą, parką. Miestas erdvus, švarus, namai nėra aukšti. Stebėjauosi daugybe įvairaus amžiaus žmonių, bėgiojančių ne tik parke, bet ir gatvėse; vairuotojų paslaugumu pėsčiajam.

Pagaliau! Lyg kalną nuo pečių nuritę, džiaugsmingai atsidusę, sėdame į pataisytą Hondą ir... lekiame į Čikagą – visą naktį – tik kartą sustoję pakely pavalgyti karštų "hamburgierių". Kokie patogumai keliautojams: nei namuose sumuštinis dėtis, ir juos, ištežusius, paskui į burną kimšti, nei kavą į termosą piltis! Ir eilėje nereikia laukti. Tik tų porcijų didumas! – Vos suvalgau. O galvoju – amerikiečiai mažai valgo, visi liekni, gražūs... Kaip gerai būtų, jeigu Lietuvoje, kaip dabar Maskvoje, atidarytų McDonald restoranus.

Paryčiais pasiekiamo Čikagą. Mane Amerikon iškvietęs klasės draugas Leonardas susirūpinęs mūsų trijų dienų vėlavimu. Esu laukiama – parodė šaldytuvą, prikrautą visokių gėrybių. Mane labiausiai vilioja bananai. Gariniai radijatoriai jo bute – man naujiena. Tokių Lietuvoje nebuvau mačiusi.

Lengvi pusryčiai. Kviečiama eiti – norįs parodyti savo rajoną. Mano galva – tuščia kaip puodynė. Po visų kelionių dar neatsigaunu. O ir laiko skirtumas – devynios valandos... Noriu tik ištiesti kojas ir ramiai pailsėti.

Ką bedarysi – sliūkinu jam iš paskos lyg vatinėmis kojomis. Žiūriu į nesibaigiančias krautuvių vitrinas, stebiuosi reklamų gausumu ir "reksmingumu". Šiame margumyne dažnai pasigendu gero skonio. Mane galutinai apstulbina laikraščių pardavėjo būdelė, sulipdyta nemažų gatvių sandūroje. Per gražiai pavadinau, bet nerandu žodžio aprašyti tą įvairių medžiagų ir formos statinį. Pasirodo, čia galima kur nori, ką nori, bet kaip susiręsti.

Sekančiomis dienomis einame vėl į apžiūras. Šalta, pučia žvarbus vėjas. Skauda gerklę, sunku ryti (net kvėpuoti), kalbėti nesinori, valgis nelenda į gerklę ir... gailiuosi čia atvažiavusi. Mano visos mintys – Lietuvoje.

Amerika! Blizganti neoninėmis šviesomis, stebinanti dangoraižiais, ištaigingu gyvenimu, matytu kino filmuose, televizijos programose... Ar tu dar esi ir vienaaukštė, nešvari, apskurusiomis sienomis, išdaužytais, bet kaip užkamšytais langais, vėjo nešiojamais popiergaliais pakelėse, gatvėse (net Downtowne)?.. Daugybė gražių mašinų. Greta jų – ir tokios, su kokiomis ne tik mūsų autoinspekcija, bet ir savininko savigarba važinėti neleistų.

Iš viso, man nuostabą kelia apsirengimo, šukuosenų laisvumas ir įvairovė. Atrodo, čia niekas nesirūpina apie tai "ką žmonės pasakys"... Tas pats ir su elgesiu: atsigulė pamiegoti ant suoliuko prie pat gatvės, atsisėdo pailsėti ant šaligatvio krašto – nė motais, kad pro šalį važiuoja mašinos. Bent jau nesaugu. O mūsų požiūriu – net ir nepadoru.

Mane šokiruoja įvairiais "meno kūriniais" ištaipyti namai, nesutvarkyta aplinka, aikštės ir pakelės su pernykštėmis piktžolėmis. Džiuogu, kad viso to nemačiau lietuvių rajone – Marketparke. Gėrėjausi jaukais namukais, žaliomis vejomis, dailiais krūmais. Patiko man ir namų statybos stilius, ir jų vidaus apdaila. Tačiau, mūsų supratimu, amerikiečiai aplinką kartais neskoningai puošia: "gulbėse" – gėlės, įvairios statulėlės, malūneliai, bei visokie kitokie blizgučiai. Pastebėjau, kad ir namuose jie mėgsta prisistatyti įvairių figūrėlių.

Rašau apie Ameriką, o mintyse – vis Lietuva. Ilgiuosi jos laukų ir oro, jos miestų triukšmo, jos parkų ir miškų žalumo, jos gėlių spalvų ir kvapnumo, kokio čia neįaučiu. Ten kiekvienas metų laikas turi ne tik savo vaizdą, spalvą, bet ir kvapą. Amerikoje visur skubėjimas, tempas. Čia pasigendama pas mus taip įprasto kaimynų bendravimo.

Per savaitę pėsčiomis apvaikščiojom Čikagos etninių bendruomenių rajonus. Susipažinau su Akvariumo ir Gamtos muziejaus įdomybėmis, žiūrėjau į Čikagą iš "Sears Tower" viršaus. Tačiau, tik patekusi į Downtown'ą atpažinau savo įsivaizduotąją Ameriką. Vienas už kitą įdomesni dangoraižiai, ištaigingos, puošnios parduotuvių vitrinos, nuostabus jų interjeras sužavėjo mane labiau, nei prekių gausumas. Gražūs parkai, įspūdingi pastatai, įdomios skulptūros, ir greta – ežero mėlynė...

Amerika – jauna šalis, tvarkingai ir racionaliai suplanuota. Stebi iš aukštai jos tiesių gatvių tinklą ir pasigendi jaukaus, romantiško Vilniaus gatvelių labirinto.

Amerika – didelė šalis, todėl ji gali plėstis ir į plotį, ne tik į aukštį. Patinka greitkeliai, naujų statybų "veidrodiniai" namai, atspindintys aplinką ir tuom natūraliai "išsirašantys" į gamtą; žalios, gražios, plačios apylinkės. Patinka aptarnavimo kultūra, dėmesys žmogui, noras jam padėti.

Rūpėjo ir Čikagos reformatų veikla. Atvykusi į Ev.– Reformatų bažnyčią, nustebau radusi būrį ištikimų parapijiečių. Kone visi iš Biržų krašto. Buvo malonu susipažinti, kai kuriuos – atpažinti ir kalbėti, prisimenant bendrus pažįstamus.

Nenukrypdami nuo ilgaamžės švietėjiškos reformatų tradicijos, jie ir išeivijoje, nors ir negausiomia, negalingomis jėgomis pradėjo ir tęsia "Mūsų Sparnų", mano nuomone, geriausio, įdomiausio ir tolerantiškiausio išeivių žurnalo lietuvių kalba, leidimą. Tik dėka tokių entuziastų ir atsidavusių ev. reformatų reikalams žmonių, kaip H. Yčaitė – Petkus, H. Dilienė, kun. St. Neimanas, P. Bružas, M. Zablockas galime džiaugtis ne tik įdomiomis žiniomis žurnale, bet ir išlaikyta ev. reformatų parapija, veikiančia bažnyčia.

Aplankiau ir Viliaus Variakojo muziejų, kurio kruopštūs, nagingi išradingi darbai būtų gera puošmena Biržų muziejui.

Sakoma – svetur gerai, bet namie geriausia. Mieli lietuviai, gyvenantys išeivijoje! Mane žavi jūsų išsaugota senosios Tėvynės meilė, jos ilgesys, perduotas vaikų vaikams. Stebiuosi jūsų išlaikyta, dargi tobulinama lietuvių kalba, gausiomis lietuviškomis mokyklomis, meno kolektyvais ir jūsų tautiniu patriotizmu. Sveikinu jūsų ištvermę ir atkaklumą bei pasišventimą nuolatinei kovai už Lietuvos laisvę! Žaviuosi jūsų pasiaukojimu ir nesavanaudiška pagalba Lietuvai, jūsų energija ir organizuotumu.

Jei žmogus turi savigarbą, sunku prašyti ko nors, lyg būtum elgeta. Jūsų paprašyčiau vieno: sudarykite sąlygas mums, lietuviams, apsilankyti Amerikoje. Supažindinkite juos su Amerikos galimybėmis. Duokite jiems žinoti apie įvairias darbo sritis. Parūpinkite jų darbui Lietuvoje reikalingą aparatūrą ir priemones. Amerikoje galima labai daug ko išmokti. Rašykite kvietimus. Grįžę Lietuvon, mes perduosime savo patyrimą ir žinias.

Ar patinka Amerika? Tradicinis klausimas bet kurios šalies svečiui. Ar galima atsakyti vienu žodžiu? Ar galima teisingai įvertinti, pamąčius tik Čikagą ir kai kurios jos priemiesčius? Ar galima pažinti kraštą, jo žmones, jų gyvenimo būdą, pagyvenus vos keletą mėnesių?

Daug kas čia mane nustebino, bet geriausią įspūdį paliko Amerikos

žmonių atvirumas, tiesumas, nuoširdumas. Čia noriu išreikšti padėką visai eilei mielių žmonių, man tiek daug padėjusių mano pirmuose žingsniuose Amerikoje: klasės draugui L. Gogeliui, J. Briedžiui, Baliui Brazdžioniui, P. Jurkui, P. Rimkui, J. ir J. Drigotams, V. ir J. Kelertams.

Ypatingai dėkinga savo kolegai dr. Romualdai Povilaičiui, kuris auko savo laisvalaikį, stengdamasis perduoti man profesines žinias, padėdamas man įsigyti darbui reikalingą aparatūrą ir priemones.

Jų šiltas žodis, nuoširdus dėmesys padėjo man svetimoje šalyje jaustis kaip namuose.

Didžiai gerbiami Biržų krašto mylėtojai,

Biržų krašto Sėlos muziejus, persikėlęs į atstatytus Biržų pilies rūmus, renka medžiagą apie Biržų krašto žmones išėivijoje. Maloniai prašytume Jūsų padėti mums renkant žinias apie kiekvieną, mums brangų tautietį. Todėl prašytume pranešti mums Jums žinomų biržiečių išėivijoje adresus. Jūsų adresą mums maloniai pateikė Gerbiamas Dr. Kunigas Eugenius Gerulis.

Kartu norime užpildyti žinių spragas apie kiekvieną Biržų krašto tautietį, nusipelnusį Lietuvai ir Biržų kraštui Lietuvos Respublikos metais.

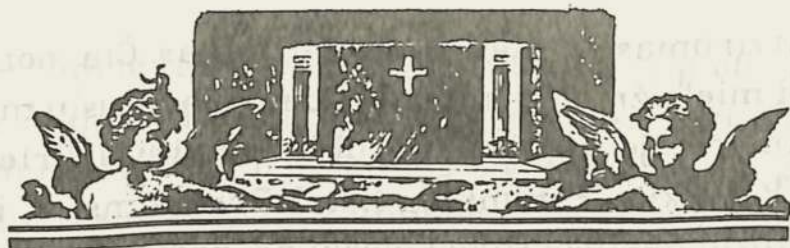
Svajojome Biržų pilyje sukurti muziejų, kuriame būtų atspindėta ne tik nepaprastai turtinga Biržų krašto istorinė praeitis, bet ir šio krašto žmonių turtinga kultūrinė veikla. Šiems mūsų užmojams trukdo nepakankamas istorinių dokumentų, kolekcijų, leidinių trūkumas. Ypač trūksta medžiagos apie Biržiečių išėivijoje kultūrinę ir mokslinę veiklą.

Norėdami sukurti muziejų, kuris pilnai atitiktų Biržų pilies istoriškumą, kuris atkurtų senas Biržų krašto kultūros istorijos tradicijas, taptų nauju Lietuvių Tautos atgimimo centru ne tik Biržų istoriniame krašte, bet ir visoje Šiaurės ietuvoje, kreipiamės į Jus pagalbos ir patarimų.

Su gilia pagarba Jums – Biržų krašto Sėlos muziejaus
direktorius Algimantas Baublys

Mūsų adresas: Lithuania
235280, Biržai
Jonušo Radvilos 3
Biržų krašto Sėlos muziejus

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

Kun. Prof. James I. McCord
1920 – 1990

1990 m. vasario 17 d., sulaukęs 70 metų amžiaus mirė teologijos profesorius kun. James I. McCord. Buvo baigęs Austin koledžą teologijos bakalauro laipsniu ir Texas universitetą. Po to kunigavo Manchester, N.H. ir Austin, Texas. 1952 m. grįžo į Austin seminariją kaip dekanas ir teologijos profesorius. 1959 m. buvo paskirtas prezidentu ir teologijos profesorium Princeton universitete. Čia profesoriaudamas jis įsteigė Princeton Teologinės Informacijos Centrą (Center of Theological Inquiry) ir, 1983 m., išeinant į pensiją, jis buvo išrinktas to Centro rektorium ir tresto pirminiku. Be akademinų pareigų, jis plačiai pasižymėjo ir ekumeninėje veikloje. Būdamas Pasaulio Reformatų Sąjungos prezidentu (1977–1982), savo diplomatinių sugebėjimų dėka, jam pavyko į šią Sąjungą (World Alliance of Reformed Churches) įjungti ir kongregacionalistų (daugiausia Anglijoje paplitusią) bažnyčią.

Prof. James I. McCord nebuvo svetimas ir mūsų lietuvių ev. reformatų Bažnyčiai. Su savo patarimais ir užtarimais jis visada jai buvo arti. Todėl ir toliau jis liks mums nepamištamam.

Krt. Jurgis Jašinskas
1907 – 1990

1990 m. liepos mėn. 30 d. So. Bostone mirė mūsų Bažnyčios kuratorius Jurgis Jašinskas, žurnalistas ir rašytojas, sulaukęs 83 metų amžiaus. Buvo pašarvotas Caspero laidotuvių namuose. Budynė įvyko rugpiūčio mėn. 4 d. prie karsto padengto Lietuvos trispalve, dalyvaujant gausiam jo draugų, pažįstamų ir jį pažinojusių skaičiui. Kadangi velionis buvo Bostono lietuvių dramos sambūrio narys – aktorius ir Ramovės Bostono skyriaus pirmininkas, sambūrio vardu atsisveikinimo žodį tarė P. Viščinis, o Ramovės sąjungos – M. Dapkus. Z. Gavelis apibūdino velionio veiklą Lietuvoje ir išeivijoje. Dr. A. Kriščiūnas sukalbėjo atsisveikinimo maldą.

Laidotuvės įvyko Blue Hills kapinėse Braintree. Čia jo palaikai rado amžino poilsio vietą šalia jau anksčiau jį palikusios žmonos Lydijos ir dukters Giedrės kapų. Paskutinį atsisveikinimo žodį tarė dr. Algirdas Budreckis.

Jurgis Jašinskas gimė 1907 m. kovo mėn. 16 d. Kilučių km., Biržų valsč. ir apskr.. 1929 m. baigė Biržų gimnaziją, 1931 m. Karo mokyklą (aspirantu). 1932–34 m. mokėsi Eksperimentinio dramos teatro studijoje Kaune; 1936 m. baigė Aukštuosius Kūno Kultūros kursus Kaune; 1936–40 m. mokytojavo Tauragės mokytojų seminarijoje, 1940–42 m. Kauno Aukštesnioje Technikos mokykloje ir Aušros berniukų gimnazijoje. 1942 – 44 m. buvo mokyklų vyr. inspektorium Kūno Kultūros Rūmuose Kaune.

Spaudos darbą pradėjo 1925 m. Rašė Biržų Žiniuose, Lietuvos Žiniuose, Socialdemokrate, Karyje, Karde, Lietuvos Mokykloje, Kuntaplyje. 1946–49 m. Vakarų Vokietijos – Mintyje, Mūsų Kelyje ir Žiburiuose. 1949 m. atvykęs į JAV – Drauge, Naujienose, Sporte, Liet. Enciklopedijoje, Mūsų Sparnuose ir Keleivyje. Be to, kai kurie jo raštai buvo išleisti atskirais leidiniais: 1971 m. "Melagingas Mikasės laiškas" ir 1975 m. monografija "Julius Janonis, poetas ir revoliucionierius".

Jurgio Jašinsko nueitas netrumpas gyvenimo kelias buvo įdomus, talentas universalus, aktualios jo žurnalistinio darbo temos rado vietas mūsų įvairių pažiūrų spaudoje. Kaip reformatas jis nepamiršo savo gambia plunksna ginti jų reikalus ne vien Mūsų Sparnuose.

Nuoširdžią užuojautą reiškiamo jo žentui Allan Cochrane ir kartu liūdime netekę ne tik ilgamečio Mūsų Sparnų bendradarbio, bet ir pastutinio populiariausio vyresniosios reformatų kartos spaudos darbininko – veterano.

* * * *

Redakcija

Dr. Maria Tunkūnaitė – Jankus
1921 – 1989

1989 m. kovo mėn. 28 d. nuo kraujo išsiliejimo smegenyse, be sąmonės išgulėjusi šešias dienas Palos Community ligoninėje mirė dantų gydytoja dr. Marija Tunkūnaitė – Jankus. Kovo 31 d., jos vyro dr. Vytauto Z. Jankaus su dukrele Elizabeth F. ir gausaus būrio artimųjų, draugų ir pažįstamų buvo palydėta į Lietuvių Tautinės kapinės Čikagoje. Laidotuvių apeigas atliko kunigai Povilas Dilys ir Chris McArthur.

Velionė buvo gimusi 1921 m. spalio mėn. 8 d. Biržuose. Baigusi Valstybinę Biržų gimnaziją, 1941–1943 m. Vilniaus universitete studijavo literatūrą ir filosofiją. Tais pačiais metais persikėlusi į Kauną, V.D.

universitete pradėjo studijuoti odontologiją. 1944 m. artėjant frontui, studijas teko nutraukti. Nuo 1945 m. tęsė odontologijos studijas Tuebingeno universitete, Vokietijoje ir 1948 m. jas baigė. Atvykusi į JAV laikinai prisiglaudė pas gimines Minnesotos valstijoje ir vėliau, persikėlusį į Čikagą, dirbo Cook County ligoninėje gail. seserimi, pakartodama Loyolos universitete odontologiją. 1956 m. studijas baigė dantų gydytojos – D.D.S. laipsniu. Tais pačiais metais kun. S. Neimano buvo sutuokta su fizikos mokslų daktaru Vytautu Z. Jankum ir pradėjo dirbti savo profesijoje. 1959 m. gimė dukrelė ir kun. S. Neimano buvo pakrikštyta Elizabeth Frances vardu. Motina laikinai nutraukė dantistės darbą, skirdama visą laiką dukrelės priežiūrai. Po trijų metų pasistatė gyvenamą namą Lemont, Illinois, su dantų gydytojos kabinetu. Pagaliau, būdami profesiniai ir materialiniai apsirūpinę ir vesdami harmoningą šeimos gyvenimą, su pasitikėjimu žiūrėjo į ateitį, nenujausdami taip netikėtai pasirodžiusio mirties angelo, kuris staiga nutraukė velionės gyvybės siūlą.

Jos mirtis buvo skaudus smūgis ne vien tik pasilikusiam vyrui su dukrele, bei jos giminėms, draugams ir pažįstamiems, bet lygiai nelengvesnis smūgis buvo ir ev. reformatų Bažnyčiai, netekusiai aktyvios narės – kuratorės, kuri su savo vyru buvo nuolatiniais mūsų sinodų ir kitų parengimų dalyviais ir rėmėjais.

Velionės ramus būdas ir pamaldumas – šiandien retos dvasinės vertybės, nesibaigė vien tik bažnyčios patalpose, bet buvo puoselėtos ir namuose. Ne visada būdavo pamaldose bažnyčioje, bet neturėdama progos pasiekti bažnyčią, sekmadieniais ji sekė pamaldas televizijoje. Vakaraus, prieš eidama poilsui, nepamiršdavo tyliai pasimelsti.

Liūdinčiam vyrui dr. Jankui, dukrelei, velionės broliui Alfredui Tunkūnui ir artimiesiems reiškiamo nuoširdžią užuojautą.

* * * *

Reformatai

Adolfas Ramonis

1912 – 1990

Gimė 1912 m. sausio mėn. 10 d. Briedžių kaime, Biržų apskrityje. Pradžios mokslą išėjo Kėželių pradžios mokykloje. Vėliau privačiai ruošėsi egzaminams į gimnazijos penktąją klasę. Dirbo žemės ūkyje. Pašauktas karinės prievolės atlikti, baigė mokomąją kuopą puskarininkio laipsniu.

Iš pat mažens labai mėgo muziką ir grojo įvairiais instrumentais. 1936 metais Klaipėdoje baigė vargonininkų kursus. 1938–1939 metais dirbo Biržuose Ev. Reformatų Kolegijos raštinėje ir buvo ten leidžiamo ev. reformatų periodinio leidinio "Sėjėjo" administratorium. Karo metu dirbo įvairiose Lietuvos vietose. Karui baigiantis atsidūrė Vokietijoje ir gyveno prie Memmingen'o. 1949 metais atvyko į JAV ir įsikūrė Čikagoje. Dirbo fizinį darbą fabrike. Suorganizavo nedidelį šokių orkestrą ir grodavo įvairiuose lietuvių parengimuose bei vestuvėse. Priklausė Šaunlių Sąjungai ir daugeliui klubų.

1980 metais jį ištiko pirmas paralyžiaus priepuolis, po kurio jau buvo priverstas visą laiką praleisti namie. Mirė 1990 m. kovo mėn. 1 d. po trečio paralyžiaus priepuolio ir buvo palaidotas šalia prieš metus mirusios žmonos Albinos Liet. Šv. Kazimiero kapinėse. Paliko giliai liūdinčius sūnų Vytautą ir brolių Arvydą, buvusį "Mūsų Sparnų" redakcijos narį ir dabartinį liet. ev. reformatų Čikagos parapijos valdybos sekretorių.

"Mūsų Sparnų" redakcinis kolektyvas ir ev. reformatų parapijos valdyba reiškiamo nuoširdžią užuojautą.

* * * *

Krt. Petras Ramutėnas
1920 – 1989

1989 m. liepos mėn. 15 d. Naujojoje Zelandijoje, Wellingtono miesto ligoninėje, po trumpos ligos mirė krt. Petras Ramutėnas, sūnus Petro ir Elzbietos Ramutėnų, sulaukęs 69 m. amžiaus. Giliam liūdesy liko jo žmona Herta ir sūnus Petras Arvidas.

Gimęs 1920 m. lapkričio mėn. 5 d. Žardiniuose, Biržų apskr., baigė Biržų Valstybinę gimnaziją ir 1942–1943 m. Kaune, V. D. universitete

studijavo inžineriją. Karo frontui artėjant, 1944 m. liepos mėn. buvo vokiečių paimtas darbams į Vokietiją. Karui pasibaigus rado prieglaudą Hanau DP stovykloje ir dirbo amerikiečių kariuomenės žinioje esančiuose sargybinių daliniuose. 1949 m. birželio mėn. atvykęs į N. Zelandiją, pradžioje dirbo šveisuotoju geležinkelių dirbtuvėse, o po metų buvo perkeltas į Chief Mechanical Engineering Section braižytoju. 1951 m. vedė Hertą Galeivą ir 1955 m. balandžio mėn. 21 d. gimė sūnus Petras Arvidas.

Velionis buvo aktyvus N. Zelandijos lietuvių veikloje. Jis atstovavo lietuvius prie Ethnic Council ir buvo oficialiu vertėju prie N. Zelandijos vyriausybės. Nors tarnyba ir visuomeninė veikla pareikalavo iš jo daug laiko, tačiau jis nepamiršo ir savo Bažnyčios tolimoje Čikagoje, apsilykdamas į jos sinodus ir kartu paremdamas ją ne vien moraliai, bet ir materialiai.

Jo pasilikusiai žmonai, sūnui ir artimiesiems reiškiamo nuoširdžią užuojautą.

* * * *

Krt. Kazimira Variakojienė – Žaromskaitė
1899 – 1990

Po sunkios ligos mirė 1990 m. rugsėjo mėn. 29 d. Gimė Lietuvoje, Valatkonyse, 1899 m. gruodžio mėn. 26 d. mažažemio ūkininko šeimoje. Turėjo darbo ieškoti kitur ir išvyko į Rygą. Ten Kazimira užaugo ir mokėsi. Padėjo motinai auginti tris jaunesnius brolius. Pirmajam Pasauliniam karui prasidėjus, kartu su visa šeima nusikėlė į Maskvą. Teko pergyventi daug vargo ir bado Rusijos Ravoliucijos laiko-

tarpyje.

Po karo šeima grįžo į Lietuvą ir Kazimira surado darbą Kėdainių miesto intendanturoje 1919 m., kai kūrėsi Nepriklausoma Lietuva. Ten susipažino su savo būsimu vyru, biržiečiu Petru Vzriakoju. Vėliau 1923 m. ji pradėjo dirbti Biržų Prekybos Banke, kur Petras buvo direktoriumi. Dirbo toliau iki 1926 m., kai jie vedė ir sukūrė šeimą. Kazimira liko namuose ir augino jų dvi dukreles Dainą ir Danguolę. Antrojo Pasaulinio karo metu Variakojai kartu su būreliu biržiečių paliko savo namus. Nedideliu laiveliu jie plaukė per Baltijos jūrą į Švediją. Ten teko gyventi tris su puse metų Eskilstunos mieste.

Pavyko išemigruoti Amerikon ir plaukė New York laivu 1947 m. žiemą. Laikinai juos priglaudė Devenių šeima. Visai naujas gyvenimas prasidėjo šeimai įsikūrus Čikagoje. Kazimira stojo į darbą ir 10 metų išdirbo kaklaraiščių fabrike. Išėjo į pensiją ir padėjo savo vyresnei dukrai auginti anūką. Iki paskutinių savo dienų labai mėgo skaityti ir domėjosi pasauliniais įvykiais, ypač kas dedasi numylėtoje Lietuvoje. Ilgą laiką jos sveikata nebebuvo stipri ir ji gyveno dukterų globojama.

Išgyveno Amerikoje 42 metus. Ji paliko liūdinčias dukteris dr. Danguolę ir dr. Dainą, žentą Ernest Fricke, ir anūką Joną; gimines: Vilių ir Bronę Variakojus, Joną Variakojį ir Liudviką Konczą su šeimomis, Stasę Jakubonienę ir kitus. Lietuvoje liko pusbrolis dailininkas Kazimieras Žoromskis ir kiti tolimesni giminės.

Ilsėkis ramybėje, brangi Lietuvos dukra!

* * * *

Olga Pelanytė – Šlepavičienė

Olga Pelanytė – Šlepavičienė mirė ligoninėje Hyannis, Cape Code, Mass. Palaidota birželio mėn. 4 d. 1990 m. St. Francis Xavier kapinėse. Gimusi Druseikių km., Biržų valsč. ir apskr. Buvo sulaukusi 93 metų amžiaus. Ilgesnį laiką gyveno Cape Cod ir ten reiškėsi lietuvių tarpe. Pagerbdami velionės atminimą, laidotuvių dalyviai aukojo jos vardu vaikams ir ligoniams sušelpiti Lietuvoje.

M.B.

* * * *

Mielai kuratorei dr. Alvinai Šabanienei – Wells, jos vyrui teisėjui

ALFONSE WELLS

mirus, gilią užuojautą reiškia

Lietuvių Evangelikų Reformatų Kolegija
ir parapija

* * * *

PRIE NAUJAI SUPILTO KAPO

A.A. Kazimiros Variakojienės netekus

Šiandieną aš, mano vyras ir mūsų sūnus, netekom mylimo, labai artimo žmogaus – a.a. Kazimiros Variakojienės. Mūsų šeimas rišo ne tik mūsų sūnaus krikštas, ne tik Variakojų giminystė, bet ir ilgų metų draugystė. Tad mano vyro, savo ir sūnaus vardu, Tau Kazyte, paskutinį S u d i e – tariu...

Dabar, su dideliu liūdesiu širdyse, susirinkome čia prie naujai supilto kapo, paskutinį atsisveikinimo žodį tarti, taip kukliai ir tyliai mūsų Kazytei mylimai...

O, mirtie! Kodėl tu tokia žiauri ir tiek daug galios turi, kad kiekvienam taip brangią gyvybę atimti gali ir neši į dausas sau parinktas aukas?!. Dabar tu išplėsei dukroms jų mylimą motiną, be kurios jų širdis kentės ir vaitos... Priešakyje, jų vaikystės dienos stos, kada joms iš mokyklos grįžus į namus, vos žengus pro duris, nespėjus prasižioti, ji skubėjo savo dukras pabučiuoti... Joks turtas neatstos tų bučinių brangių... dabar abi liūdės ir prieš save – vis savo motiną regės!..“

Mylima Kazyte! Tu išėjai ir ne tik savo dukras, anūką ir žentą palikai, bet palikai ir visus tuos kurie čia su dideliu dėkingumo jausmu atėjo... Tą dėkingumo jausmą jie ir toliau savo širdyse turės ir Tave su meile ir malda minės!..

Tu, nežiūrint savo skurdaus ir sunkaus gyvenimo, daugeliui prie Tavo kapo stovinčių padėjai: davei pastogę, maistą – nieko negailėjai ir ir ypač meilės kurią savo širdyje mums turėjai... Tu atitraukdama savo šeimai kąsnį – sotinai mus ir lengvinai mūsų pirmųjų atvažiavimo dienų, gyvenimą neaiškų ir šakotą!..

Tu mylėjai savo Tėvynę ir laukei kada bus galas mūsų Tėvynės kančiai?.. Kada nukris Ją suspaudę geležiniai pančiai? Žinok, kad ateis diena ir bus laisva mūsų Tėvynė Lietuva!.. Jau dabar aušta aušra... Aukštai iškelta mūs' trispalvė! Nors sako kiti, kad tai tik spalvų derinys, bet į jas pažiūrėjus – džiaugias kiekvieno lietuvio širdis!.. Tos trys spalvos vėliavos – skelbia besiartinančią laisvę LIETUVOS! Tad ramiai sau miegok ir apie laisvę Tėvynei sapnuok! Tebūnie Tau ramybė ir Tavo sapnas tevirs tikrėnybe. Mes visi, savo meilę Tau reikšdami, prie mums brangaus kapo liūdėsime ir prie Tavo atšalusiu kojų – gėlytes padėsime!..

Bronė Variakojienė

Gieda p. Juozapaitienė, akomponuoja T. Pauperienė

LIETUVIŲ PROTESTANTŲ SĄJUNGOS ŽINIOS

Šiais 1990 metais sueina 20 metų, kai atsikūrė išnaujo Lietuvių Protestantų Sąjunga. Ji buvo įsteigta dr. M. Devenio pastangomis. Los Angeles, Kalifornijoje susirinkęs evangelikų būrys 1970 m. pavasarį nutarė tęsti organizacijos veiklą. Sąjunga suburia lietuvius reformatus, liuteronus ir kitus protestantus ne tik Kalifornijoje, bet ir kitur.

Metų bėgyje organizacijai pirmininkavo dr. Devenis, J. Kutra ir kiti. Darbartinis pirminikas yra dr. Povilas Švarcas, gyvenęs 200 Oak Leaf Dr. #203, Thousand Oaks, CA 91360. Valdybon įeina: H. Petkus, vice-pirm., Mēta Lidums, izd., Marta Prost, sekr. ir Kristina Švarcaitė, parengimų vedėja. Jei kas norėtų Sąjungą paremti ar įstoti nariu, prašome kreiptis į pirm. dr. Švarčą. Sąjungos tikslai yra stiprinti evangelikų dvasinį gyvenimą ir remti lietuvišką religinę ir kultūrinę veiklą.

Praeityje yra buvę gana daug Sąjungos parengimų, atkreipusių ir platesnės visuomenės dėmesį. Narių sąstata turima mišrių šeimų, taigi

nuo pat įsisteigimo pradžios viešpatauja ekumeninė dvasia. Mielai priimami ir kitatikiai – ne evangelikai ir pamaldose, ir vaišėse bei parengimuose. Yra buvę sėkmingų paskaitų, Kalėdinių subuvimų su turtingomis muzikos ir literatūros pogramomis.

Iš pradžių Kalifornijos lietuviai evangelikai būrėsi po kun. Martyno Preikšaičio (jau mirusio) vadovybę į liet. ev. liuteronų parapiją. Tais laikais būdavo reguliariai laikomos pamaldos ir leidžiamas laikraštėlis. Jam mirus, neatsirado kas užimtų jo vietą. Teko kunigus pasikviesti iš Čikagos, Toronto ar kitur ir pasitenkinti pamaldomis tikrai kelis kartus metuose. Šiuo metu pamaldos vyksta didžiųjų švenčių ar iškilmių proga. 1988 m. Advento pamaldas laikė Čikagos liuteronų Tėviškės parapijos klebonas kun. H. Dumpys. Reformacijos dienos pamaldas 1989 m rudenį laikė kun. J. Juozupaitis, Čikagos liuteronų Ziono parapijos klebonas. Iš anksčiau atsilankiusiųjų paminėtini: reformatų Bažnyčios Superintendententas kun. P. Dilys, reformatų kun. dr. Gerulis ir liuteronų diakonas M. Trautrimas.

Dr. J. Kregždė

Prieš pora metų L. Prot. S-gos vadovybė (kurios pirma užduotis suorganizuoti pamaldas) sugalvojo naują dalyką – pasauliečių pravestas pamaldas. Tokios pamaldos buvo Verbų Sekmadienio proga. Liturgiją skaitė dr. Jonas Kregždė, o inž. Jonas Pauperas skaitė savo mirusio tėvelio, kun. J. Paupero Velykinį pamokslą. Išpūdingai giedojo solistė Rita Chesna Dallas, akomponuojant Ritai Švarcaitei. Muzikalinę programą papildė J. ir T. Pauoerai. Tokios Verbų Sekmadienio pamaldos virto lyg ir tradicija.

Nuo to pirmojo karto pasauliečių pravesių pamaldų yra buvę ir daugiau. Tarpe panaudotų pamokslų turėjome Supt. kun. P. Dilio ir Gen. Supt. kun. S. Neimano tekstus. Laukiama, kad būtų išleistas platesnis ev. kunigų pamokslų rinkinys, tas labai pasitarnautų ir kitur panašiose sąlygose. Pabrėžiama, kad pasauliečių pravedamos pamaldos jokiu būdu neatstoja mūsų gerbiamų ir mylimų kunigų – pasauliečiai jas praveda tikrai išimtiniais atvejais, kai nėra galimybės dvasininko pasikviesti. Kaip minėta, pernai Reformacijos Dienos pamaldas laikė kun. J. Juozupaitis. Mus pagerbė atsilankymu ir jo Ponia, kuri ta proga itin gražiai pagiedojo tradicinių giesmių. Kalbant apie giesmes, vietos evangelikai (kaip ir kitur gyvenantieji) labai pasiilgsta vad. Liet. Evangelikų giesmyno su gaidomis. Liet. Protestantų Sąjunga specialioms progoms leidžia giesmių lapelius.

1990 m. Verbų Sekmadienio pamaldas ir vėl pravedė pasauliečiai (ištikimieji Pauperas ir Kregždė). Tai buvo įprastoje susirinkimų vietoje West Los Angeles, St. Andrews Lutheran Church, kur kadaise kunigavo kun. dr. Owen J.C. Norem. Pamaldų metu k. rt. dr. J. Kregždė, artėjančio Busho ir Gorbačevo susitikimo (summit) proga, paskaitė jausmingą, atgimstančiai Lietuvai skirtą ilgesnę maldą, tarp kitko dėkodamas Dievui, kad Jis mums davė tėvynę Lietuvą, leisdamas būti Lietuvos sūnumis ir dukterimis. Prašė Dievo palaiminimo abiejų prezidentų susitarimams, kad jie vadovautųsi teisybe ir meile ir kad Lietuvos prezidentui jo sunjo sunkioje valandoje suteiktų savo paramą. Malda buvo susirinkusių išklaudyta su giliu susikaupimu. Rita Švarcaitė grojo vargonais, o J. ir T. Pauperai vėl pajvairino programą saksofonu ir pianinu. Bažnyčios šeimininkė – moteris kunigė Carol Nolte – dalino komuniją, dr. J. Kregždei talkininkaujant. Po to įvyko metinis narių susirinkimas. Valdyba ir vėl perrinkta ta pati. Įdomias kalbas sakė atvykėliai iš Lietuvos – Sofija Lapinskienė ir Rimas Kregždė. Lapinskų gana gausi šeima, visi baptistų tikėjimo, neseniai įsikūrė L. A. apylinkėse. Pažymėtina, kad J.A.V. valdžia juos čia atgabeno iš Sovietijos, kaipo persekiojamus dėl savo tikėjimo. S. Lapinskienės kalba buvo religinio – dvasią keliančio turinio. Rimas Kregždė, Vilniaus reformatų parapijos valdybos narys, patiekė įdomių faktų ne vien iš tenykščių reformatų, bet ir liuteronų gyvenimo. Baigiant buvo atžymėta ypatinga sukaktis – Onos Kregždienės (Martyno ir Jono Kregždžių mamytės) devyniasdešimt kelintas gimtadienis. Dalyviai draugiškai šnekučiavosi prie šeimininkių parūpinto skanių vaišių stalo, tikėdamiesi ir vėl susitikti.

Vasaros iškyla tikrai įvyko 1990 m. liepos mėn. įprastoje St. And-

rews Lutheran Church pievelėje, kur buvo ypatingai geros vaišės ir gera nuotaika. Baigiant turime pasidalinti ir liūdna žinia – Sąjungos ištikimas narys, kelis metus jai pirmininkavęs dr. Petras Pamataitis pasimirė 1990 m. liepos mėn. 26 d. Mirė sulaukęs 90-ties metų amžiaus Albuquerque, New Mexico, kur buvo persikėlęs (iš Californijos) gyventi. Mūsų giliausia užuojauta liūdinčiai žmonai Elvyrai, dukrai ir giminėms.

H. Y. P.

*

1989 m. lapkričio mėn. 22–26 d. įvykusiame 6-tame lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziume, Pasaulio Lietuvių Centre, Lemont, Illinois, Moterų studijų sesijai vadovavo mūsų Bažnyčios kuratorė, Illinois universiteto prof. dr. Violeta Kelertienė, o Teologijos sekcijoje paskaitą tema "Tarpkonfesinės Švento Rašto laidos apžvalga" skaitė reformatas rašytojas Jonas Gylys.

*

Erika Šernienė

Erikai Trumpjonaitei – Šernienei, kuratoriaus Petro Šerno našlei, 1990 m. lapkričio mėn. 4 d. sukako 85 metai amžiaus. Prabangiame dukters Irenos bute jos ir šeimos rūpesčiu jubiliatei buvo suruoštos gražios pagerbtuvės.

*

Čikagos latvių ev. liuteronų Ziono parapijos bažnyčioje 1990 m. rugsėjo mėn. 2 d. medicinos daktarė Nina Rautenšilds buvo ordinuota kunige. Ordinacijos apeigas atliko vysk. V. Varsbergs ir ordinuojamosios vyras emeritus A. Rautenšilds. Naujoji kunigė studijavo ir gavo teologijos magistro laipsnį Čikagos liuteronų seminarijoje.

VASARIO 16-TOS GIMNAZIJA VOKIETIJOJE

1990 m. rugsėjo mėn. 3 d. įvyko naujų 1990–91 mokslo metų atidarymas su ekumeninėm pamaldom, kurias laikė kapelionai kunigai Fr. Skėrys ir E. Putrimas.

Šiuo metu gimnazijoje yra 75 mokiniai: 43 mergaitės ir 32 berniukai: – 55 katalikai, 19 evangelikų ir 1 izraelitas. Turime mokinių iš 4 žemynų: Europos, Amerikos, Australijos ir Afrikos. Jie yra atvykę iš 9 valstybių: Vokietijos 43, JAV 12, Kanados 7, Australijos 5, Argentinos 4, Urugvajaus 1, Brazilijos 1, Anglijos 1 ir Mali (Afrikos).

Kun. Fr. Skėrys

* * * *

Markus Slavėnas

1990 m. gegužės mėn. Čikagoje pas savo giminaičius lankėsi Markus Slavėnas, Ronaldo Slavėno sūnus – prof. P. Jakubėno pro-anūkas. Jau du metai kaip jis tarnauja Amerikos kariuomenės marinų dalinyje, Havajų salose, kuris paskutiniu laiku buvo perkeltas į Saudi Arabiją. Baigęs tarnybą žada studijuoti inžineriją. Nors jis užaugo amerikietiškoje aplinkumoje, tačiau jį domina tėvų šalis – Lietuva. Baigiant high school jo rašto darbo tema buvo taip pat Lietuva.

*

Pasaulio Reformatų Sąjungos "Reformed World" 1990 m. nr. 1 leidinyje, Šveicarijoje, tilpo du krt. Hypatijos Yčaitės-Petkus straipsniai, apie Seoul, Korėjoje vykusį World Alliance of Reformed Churches suvažiavimą 1989 m. rugpiūčio mėn. Ji ten buvo liet. reformatų Bažnyčios

išeivijoje delegate. Straipsnių pavadinimai: "Voices of Seoul" ir "Korea, my gateway to the Orient".

*

Kun. Trakio ir jo žmonos paminklo pašventinimas

1990 m. gegužės mėn. 27 d. Lietuvių Tautinėse kapinėse įvyko 1986 metais mirusio liet. ev. liuteronų Bažnyčios vyskupo Anso Trakio ir 1988 metais mirusios jo žmonos dr. Adelės Trakienės paminklo šventinimas, dalyvaujant keturiems evangelikų kunigams: H. Dumpiui, liuteronų Tėviškės parapijos klebonui, J. Juozupaičiui, Ziono liut. parapijos klebonui, supt. kun. P. Diliui, liet. ev. reformatų parapijos (laikinei einančiam klebono pareigas ev. liuteronų Išganytojo parapijoje, Toronte, Kanadoje) ir kun. K. Burbuliui, metodistų bendruomenės. Esant gražiam orui ir mirusių prisiminimui skirtai dienai (Memorial Day) susirinko gausus

Grupė reformatų: R. Kregždė, A. Vėlius (liut.), H. Y. Petkus, N. Blauzdžiūnienė ir A. Kelertas (liut.)

žmonių būrys. Apeigų metu kalbėjo visi dvasininkai, nepagailėdami šiltų ir jautrių žodžių šioms kilnioms asmenybėms prisiminti. Baigiant buvo sugiedota mažlietuvių tradicinė giesmė "Pranaše didis", kurią ve-
lionis kun. A. Trakis, kilimo mažlietuvis, labai mylėjo ir jo iniciatyva ši giesmė, kartu su kitomis mažlietuviams artimoms giesmėms, buvo į-
dėta į Vokietijoje 1947 m. išleisto ev. giesmyno specialiai joms skirtą II-
rą dalį. Šventinimo apeigose, be supt. kun. P. Dilio, dalyvavo ir daugiau
ev. reformatų, keli jų matyti ir talpinamoje nuotraukoje.

*

Prof. dr. M. Yčas

Dr. Martynas Yčas (Martyno Yčo sūnus), kurs profesoriauja mikro-
biologijos srityje New York universitete, Syracuse, NY, buvo pakviestas
dėstyti naujai atsikuriančiame Kauno V. D. universiteto institute. 1990
metų balandžio mėn. grįžo iš Lietuvos su to instituto suteiktu senatoriaus
titulu.

*

Panevėžio Ev. Reformatų parapija

Praėjusiais 1989 m. "Draugo" dienraštyje buvo paminėta, kad Pane-
vėžyje nebuvo ev. reformatų parapijos. Man gyvenant Panevėžyje nuo
1929 – 1944 m. maždaug prisimenu šiuos buvusius parapijiečius: Daugu-
vietis – 1, taikos teisėjas, Grytė – 1, gimnazijos mokytojas, Jodinskaitė 1,
Valstybinio knygyno vedėja, Klūsis – 4, Amatų mokyklos direktorius,
Kliuksinas – 1, Gimnazijos inspektoriaus, Krisiukėnas – 2, Mokesčių in-
spektorius, Kutra – 1, Pašto tarnautojas – telegrafistas, Kregždė – 1, Poli-

cijos vadas, Lapienė – 1, Mokesčių inspekcijos sekretorius, Ruplėnas – 2, Montvilo fabriko inžinierius, Servskienė 1, muzikė – parapijos vargoninkė, Trečiokas – 1, intendantas (kapitonas), Variakojis – 4, agronomas – daržininkas, Variakojis, V. – 3, Teleg. telef. tinklų rajono viršininkas ir parapijos pirmininkas.

Pamaldos vykdavo vieną kartą į mėnesį, ev. liut. bažnyčioj. Kai kuriems ev. liuteronams emigravus į Vokietiją, bažnyčia perėjo ev. reformatų žinion.

Pradžioje parapiją aptarnaudavo atvykdami Biržų dvasiškiai. Vėliau, Sinodas, ev. reformatų parapiją pavedė aptarnauti Švobiškio kun. Grybei, nes Švobiškis buvo arčiau negu Biržai.

Inž. Vilius Variakojis
buvęs parapijos pirmininkas

*

Paulius J. Slavėnas

Laikraštis "The Buffalo News – Lifestyles" 1990. IV. 30 d. laidoje duoda ilgesnį straipsnį su nuotrauka apie jauną 20-ties metų Buffalo (NY) universiteto studentą J. Paulių Slavėną, jo premijuotos (award-winning) mokslinės studijos, apie žmogaus senatvės problemas (gerontologiją), progą.

Šiai studijai jis pasirinko 6 vakarinės New Yorko miesto dalies senelių prieglaudas (nursing homes), apklausinėjo 84 % jose gyvenančių asmenų, pasirinkdamas iš jų 56 senesnio amžiaus pacientus, sutikusius atsakyti į klausimus apie jų apsisprendimą ir savijautą ateinančios

mirties akivaizdoje.

Iki šiol, anot to straipsnio, gerontologijos studijoms universitetai vengė prieglaudose esančių pacientų asmeniško apklausinėjimo, bijodami savo nemalonia tema pažeisti jų jautrumą. J.P Slavėnas, profesorius Juliaus ir Gražinos Slavėnų sūnus, buvo pirmasis, pasirinkęs šiuo originaliu ir nauju metodu praturtinti žmogus senatvės problemų tyrimą.

Už šią mokslinę studiją J. P. Slavėnas buvo University of Buffalo Emeritus Center pagerbtas, paskiriant jam tolimesnėms studijoms to Centro stipendiją. Ši organizacija, susidedanti iš 300 šimtų narių, Buffalo universiteto profesorių – pensininkų, kreipia daugiausia dėmesį į geriatikos (senatvės problemų tyrinėjimo) mokslą.

J. P. Slavėnas jau yra baigęs Buffalo universitete taip vadinamą "Pre-Med." kursą, gaudamas bakalauro laipsnį su pagyrimu. Netrukus pradės medicinos studijas pasirinktame JAV universitete.

*

Kuratorė Elena Devenienė – Grigaitienė 1989 m. gruodžio mėn. pradžioje šventė garbingą amžiaus ir visuomeninės veiklos sukaktį St. Petersburge, Fla. Suvažiavo iš arti ir toli šeimos nariai ir visuomenės veikėjai, kurių tarpe ir Lietuvos konsulas New Yorke Anicetas Simutis. Daugelis kviestų svečių prisidėjo savo nuotraukomis ir rašytais atsiminimais prie tai progai sudaryto albumo, kuris buvo įteiktas gerbiamai solenizantei.

Viduryje K. Grigaitis ir kairėje kun. dr. E. Gerulis sukalbėjęs invokacinę maldą

Kultūrinių Popiečių Būrelis

Kultūrinių Popiečių Būrelis St.Petersburg, Floridoje buvo įsteigtas 1988 m.rugsėjo mėn. 14 d.Per 13-ką jo veiklos mėnesių turėjome 11 paskaitų, kurias paruošė 9 asmenys: kun. Gerulis, Vaškelis, Buračas, Bindokienė, Dabušis, Degutis, Karnienė, Mackelienė ir Šernas. Šalia to, kun. Gerulis davė dar 3 paskaitas: Lietuvai per Voice of America radiją, Bendruomenės suvažiavimui St. Peterburge ir Čikagoje, pristatant Šv. Rašto naują vertimą. Be minėtų paskaitų buvo deklamuojami eilėraščiai, pravestas dailusis skaitymas, rodomi filmai apie Lietuvą ir kt. Sėkmingai dalyvavome universiteto patalpose Jungtinių Tautų festivalyje. Čia matėme 28 tautų reprezentantus ir jų paviljonus. Lietuviai pasirodė geriausiai. Telkiant lėšas kviečiamų paskaitininkų kelionės išlaidoms dengti, buvo pagaminti klubui dveji pietūs, pasotinant virš 400 asmenų; už tai priklauso padėka Karnienei ir jos talkai. Tam pačiam tikslui lėšos buvo telkiamos pardavinėjant knygas. Šį darbą atliko Gerulienė, parduodama virš 60 knygų.

Dabartinė šio Būrelio vadovybė: pirm. Karnienė, nariai: Modestienė ir Vaškys.

*

Prof. Julius Slavėnas, dėstęs istoriją University of Buffalo, NY, šį pavasarį grįžo iš viešnagės Lietuvoje. Ten jis skaitė istorijos paskaitas Vilniaus universitete.

*

Susisiekimui kiek palengvėjus, atvyksta vis daugiau svečių iš Lietuvos į JAV. Tarp jų yra ir reformatų. Pas krt. inž. Hermaną Paviilonį, gyv. Kalifornijoje, viešėjo jo sesers dukra Bataitytė; Willa Park, prie Čikagos vieši dantų gydytoja dr. Nijolė Juodinskaitė – Blauzdžiūnienė. Nesenai Čikagoje lankėsi ir gegužės mėn. pamaldose dalyvavo inž. Rimas Kregždė, Vilniaus reformatų parapijos komiteto narys.

*

LITHUANIAN MERCY LIFT paskelbė vajú rinkti aukoms vaistų siuntimui į Lietuvą. Šia proga per reformatų bažnyčioje gegužės mėn. vykusias pamaldas, krt. Erika Brooks iniciatyva buvo pravesta piniginė rinkliava, davusi \$ 230.-. Norintiems prie šios akcijos aukomis prisidėti, reikia kreiptis į "Lithuanian Mercy Lift" c/o "Hotline", 511 E. 127th St., Lemont, IL 60439.

Krt. Evelyną Yčaitė – Taggart, gyv. Albuquerque, N.M., 1989 m. vadovavo vietos lietuvių susitikime su Lietuvos oreiviais, atvykusiais dalyvauti Albuquerque Pasauliniame Balionų festivalyje. Valstijos gubernatorius juos priėmė ir ta proga paskelbė Lietuvos oreiviams pagerbti dieną. Taip pat ir 1990 m. spalio mėn. ji susitiko su lietuviais oreiviais, kurie atskrido su keliais rusais, to sporto mėgėjais. Šįkart lietuviai neturėjo savo baliono, su vytimi ir lietuviškomis spalvomis, kaip kad 1989 metais.

*

Jaunoji karta jau spėjo pasižymėti! Erikos ir Edmundo Burokų (Brooks) reformatų šeimoje 5 maži vaikučiai lanko liet. mokyklą ir visi nuo mažiausio iki vyriausio ten paliko savo antspaudą. Kr. Donelaičio lituanistinės mokyklos laikraštelyje "Pirmieji Žingsniai" 1990 m. 2 nr. yra daug tų vaikų piešinių ir žodinės kūrybos. Vyriausias jų Edmundas, 5-to skyriaus mokinys, konkurse laimėjo pirmą vietą už eilėrašį "Lietuva":

Pavasaris ateina, tėvynė bus laisva!
Ant Gedimino kalno plevēsuos trispalvė vėliava.
Lietuva brangi tėvyne, namačiau jos niekada.
Džiaugsis mano akys kai matysiu ją laisva!

Neatsilieka nuo jo ir jaunesni broliukai ir sesutės – Andrius, Aušra, Audra ir Aliukas; jų piešiniais gausiai iliustruoti to laikraštėlio puslapiai.

Rašo Knygius

KNYGŲ PASAULIS

Sparnuotos Knygos

Pereitame M.S. Nr. 64 rašėme apie "Sparnuotas knygas". Jau 1989 m. knygos pradėjo "skristi" mūsų bendraminčiams – reformatams Lietuvoje. "Skrido" iš įvairių Amerikos vietovių, nuo Kalifornijos ir Čika-

gos ligi Floridos. Taip yra ir dabar – štai ir vėl 1990 m. knygų buvo pasiūsta iš Čikagos ir kt. Daugumas siuntų pasiekia adresatus, padėkos laišakai tai patvirtina. Knygas geriau siūsti mažais kiekiais, po 2–3 į pakietą ir paprasčiausiu paštu.

Dagys, J. SCULPTURES. Ed. E. Pamataitis, Devenių Kult. Fondo leidinys Nr. 9. Toronto, 1985 m. 168 psl., iliustr. Medžiaga anglų ir lietuvių kalba nušviečiant menininko Jokūbo Dagio (biržiečio reformato, gyv. 1905–1989) kūryba. Gyveno daug metų Toronte, Kanadoje, kur ir mirė. Jis garsėjo ten ir svetur savo medžio skulptūromis. Įvadas pabrėžia, kad jo kūryba "vaizduoja Tėvynės ilgesį, kasdieninius išgyvenimus, meilę ir religinius jausmus, kur stipriai reiškiasi protestantiška įtaka. Kaina \$ 30.00. Gaunama Devenių K. Fondas, P. O. Box 10782, St. Petersburg, Fla. 33733. Didelio formato knyga.

Baužys, Jonas, red. 600 – LIETUVOS KRIKŠTO JUBILIEJUS. Apžvalginis leidinys. Čikaga, Liet. Krikščionybės Jubiliejaus Komitetas, Draugas, 1989. 315 psl., gausiai iliustr., Kaina \$ 12.-. Rašiniai iš viso pasaulio, Romoje minint 1387–1987 m. sukaktį. Nušviečia jubiliejaus iškilmes visuose kraštuose, įskaitant ir Lietuvą. Talpinami tai progai sukurti literatūriniai darbai, medaliai ir kt. meno kūryba. Yra 10 psl. skyrius apie lietuvius evangelikus (daugiausia apie ev. liuteronus) paruoštas Alfredo Vėliaus. Tarpe vaizdžių liet. evangelikų bažnyčių nuotraukų yra Kauno reformatų ir Biržų liuteronų. Telpa kun. dr. E. Gerulio, pristatyto kaip pasaulio lietuvių evngelikų atstovo, nuotrauka pokalbyje su popiežium Jonu Paulium II, kaip ir faksimilė ta proga jam įteikto adreso – sveikinimo rašto.

Karaša, Motiejus GYVENIMO SŪKURIUOSE. Atsiminimai 1901–1951. Čikaga, 1982. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 7, 424 psl. Autoriaus portretas, nuotraukos, brėžiniai. Pulkininkas. (1895–1979), biržietis – reformatas, dirbo Neprikl. Lietuvos Šaulių Sąjungoje, vėliau buvo Kėdainių apskr. karo komendantu. Atsiminimai siekia Carinės Rusijos priespaudos laikų, Nepriklausomybės erą, ir išeivių gyvenimą Vokietijos D.P. stovyklose. Gaila, kad užsibaigia jo kelione per Atlantą, nes norisi skaityti toliau. Jo brėžiniai ir aprašymai gimtojo Paberžės kaimo gyvenimo apystovų duoda knygai ypatingo įdomumo. Kaina nepažymėta.

Gustaitis, Algirdas KARAS BRAUKIA KRUVINĄ AŠARĄ. Antrojo pasaulinio karo dienoraštis. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 10, 1990 m., 941 psl., 240 iliustracijų – nuotraukų, atspaudų, žemėlapių, 38 psl. pavardžių ir vietovardžių vardyno. Tai vieno žmogaus – pabėgėlio ir tremtinio pergyvenimų ir laiko įvykių kruopšti, dienoraščio formoje

vesta registracija, apimanti daugiau kaip 6 metų laikotarpį, pradedant 1939 m. rugsėjo mėn. Lietuvoje ir baigiant 1946 m. lapkričio mėn. Vokietijoje – pabėgėlių stovyklose.

Veikalas tikrai monumentalus to laiko kronikinio pobūdžio istorinis paminklas, kokio iki šiol dar neturėjome. Kaina \$ 30.-.

SVARBESNIŲ KLAIDŲ ATITAIŠYMAS

Nr. 64 53 psl. 1–ma skiltis 11 eilutė iš viršaus vietoje 1933, turi būti 1733.

67 psl. 2–ra skiltis 1–ma ir 2–ra eilutės iš apačios, turi būti: "Fotografų lšeivijoje" parodoje š.m. lapkričio mėn. Vilniuje buvo rodomi

3–čias viršelio psl., 1–ma skiltis, 9–ta eilutė iš apačios, vietoje 1952, turi būti 1951

Už netikslumus atsiprašome!

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

Kaip buvome nusiminę Mūsų Sparnams sustojus, taip dabar apsidžiaugėm jiems kartu su pavasariu prisikėlus, jų tikrai buvome pasigedę. Skaitėme Lietuvoj Kaune ir čia Kanadoj, Hamiltone, turime jau nuo pat pradžios. Linkime Jums visiems kuo geriausios sėkmės ir pradžiai siunčiame pašto perlaidą US \$ 50.00.

Du papiliečiai Albertas Jankūnas iš Miliškių ir Danutė Jankūnienė iš Mikalių.

A. ir D. Jankūnai, Hamilton, Canada

*

Jurgiui Jašinskui amžinybėn iškeliavus, šio patrioto, evangeliko, biržiečio, aktoriaus, žurnalisto ir draugo prisiminimui, Budreckių šeima aukoja trisdešimt dolerių Mūsų Sparnams paremti. Šio žurnalo tolimesnis išlaikymas buvo Jurgio mintyje ir širdyje.

Indrė ir Algirdas Budreckiai, Quincy, USA

*

Jūsų prisiūstus Mūsų Sparnus jau seniai gavau, tik apgailėtiniu būdu iki šios dienos neprisiruošiau už tai Jums padėkoti. Tad nors šiandien reiškiu didelę padėką už tokį skoningai paruoštą ir įdomų žurnalą. Kad "Sparnai" toliau stiprėtų, pridėdu 10 dolerių čekį.

Jūsų Valteris Bendikas, Čikaga

*

Siunčiu jums 5 angl. svarus kaip auką MŪSŲ SPARNAMS paremti, kur esu gavęs #64 prieš kelias dienas. Man yra malonu MS apturėti. Šią vasarą manau važiuoti į tėvynę, su grupe žmonių, manau teks ir Biržų bažnyčioje pamaldose dalyvauti. Čia Anglijoje priklausau škotų bažnyčiai – presbyterionų, ji yra labai panaši ev. reformatų bažnyčiai.

J. Pipynė, Corby, Northants, England

*

Siunčiu auką (\$ 20) už Mūsų Sparnus ir linkiu Jums daug sėkmės siekiant atlikti užsibrėžtą darbą. Vilius Nastopka, Baltimore, USA

*

Dėkojame Jums už prisiūtą žurnalą Mūsų Sparnai. Džiaugiamės juo ir linkime ir toliau leisti šią mums taip reikalingą evangelikų spaudą.

Irena, Eugenijus Manomaičiai,

P.S. Priede čekis \$ 10.-

*

West Roxbury, USA

Ačiū už atsiūtą MS 64 nr. Džiaugiuosi, kad MS vėl išvydo dienos šviesą. Geros idėjos nemiršta kaip žmonės. Siunčiu Jums \$ 5.- čekį ir linkiu Jums geriausios sėkmės Jūsų darbuose.

Jurgis Gepneris, Union Pier, MI

Nuo 1990 m. sausio mėn. iki 1990 m. gruodžio mėn. 1 d.
gautos "MŪSŲ SPARNAMS" aukos

PO \$ 75:

Toronto lietuvių liuteronų Išganytojo parapijos Moterų Draugija, Canada

Po \$ 50:

D. ir A. Jankūnai, Hamilton, Canada

Po \$ 30:

G. ir A. Budreckiai, Quincy, MA

Po \$ 25:

Dr. P. Švarcas, Thousand Oaks, CA

Po \$ 20:

V. Kregždienė, NJ V. Nastopka, Baltimore, MD; D. Variakojytė – Frikke ir V. Bendikas, Čikaga.

Po \$ 15:

A. Plepys, St. Petersburg Beach, FL; O. Dubra, Rockford, IL; ir P. Lamp-satienė, Čikaga. S. Pautienis, Dana Point, CA

Po \$ 13:

C. Carlson, Rockford, IL

Po \$ 10:

A. Buntinaitė, A. Vėlius, J. Indriūnas, A. Dagienė, A. Kelertas, H. Dilienė, P. Vaitaitienė, A. Volertas – visi iš Čikagos. V. Sherkšnis, Gardner, MA; H. Pamataitis, H. Spg. Nat. Park, AR; V. Z. Jankus, Lemont, IL J. Palšis, Palos Hills, IL; Kun. St. Neimanas, Evanston, IL; M. Tamulėnas, Racine, WI P. Šernas, Rockford, IL ir O. Dagys.

Po \$ 6:

M. Guobužienė, Čikaga

Po \$ 5:

V. Variakojis, M. Plačienė, E. D. Brooks, J. ir K. Neimanai, A. Ramonis, H. Plaušinitienė, Padagas, V. Trumpjonas, E. Juodienė, D. Rudienė, Apolienė, M. Pauperienė, G. Brazinskas, L. Kairys, M. Trumpjonas, A. Uznieņė – visi iš Čikagos. J. Gepneris, Union Pier, MI; M. Brakas, Jamaica, NY; Z. Lukauskas, Kenosha, WI; E. Saudinaitis, Marina, CA.

Po \$ 4:

M. Preikšaitienė, Čikaga

Po \$ 3:

E. Nauburienė, Čikaga

Po \$ 2:

Paulikaitis ir E. Knopienė, Čikaga

Po \$ 1:

A. Lekšas ir A. Jonušaitis, Čikaga

Po sv. 5:

J. Pipynė, Corby, Northants, England

Gauta MŪSŲ SPARNAMS aukos iš Kanados per platintoją

Maria Dambaras:

Po \$ 20

Bumeister, Edward

Po \$ 10

Dambaras, Maria; Delkus, Irena; Jocius, Gertruda; Langas, Anna; Pūkas Ieva; Steponas, Ernestas; Stulpinas, Kazys; Sturm, Ema; Sturm, Petras;

Dr. Yčas, Jonas; Ulickas, E. ir Norvaiša, Vanda \$ 10 US.

Po \$ 4

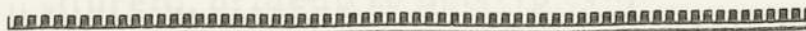
Monstvilas, Ada

Po \$ 5

Krygeris, Olga; Tranelis, J. iš Delhi, Ont. ir Trečiokas Jurgis.

Visiems aukotojams nuoširdus ačiū!

Aukotojas, neradęs savo pavardės aukų sąrašė, prašomas kreiptis šiuo adresu: "Musų Sparnai", 5412 N. Clark St. #210, Chicago, IL 60640.

ŽINIOS IŠ LIETUVOS

SUGRIŽIMAS

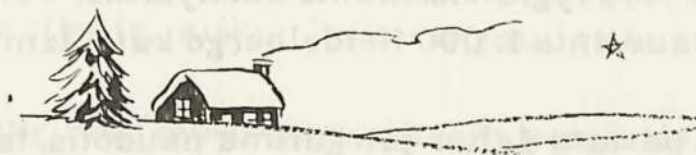
ŠIRVĖNAS

*Sugriuvę bokštai, mirusios sargybos. . .
Ir Komi nebe ta — šviesi šviesi.
Ir jau regėt, kaip žiburėliai žiba,
Dešimtmečiais negesę ilgesy.*

*Sudie, kapai, sausa žole apžėlę,
Mieli bičiuliai, likę čia gulėt.
Siūbuok, linguok, lengvutis debesėli,
Šviesus drauguži mano pakelės.*

*Namo, matau, būriais jau paukščiai skrenda.
Su jais ir aš anon šalin suku
Iš svetimų pasviečių ir negandų
Priglust kakta prie tėviškės laukų.*

1955

REFORMATŲ BENDRUOMENĖS PADĖTIS LIETUVOJE

(Pasinaudota ištraukomis iš mūsų kunigų laiškų)

Biržuose 1989 m. Kalėdų šventės praėjo pakilioje nuotaikoje.. Tiek Kūčių vakarą tiek dieną pamaldos buvo gausiai lankytos. Kūčių vakare po pamaldėlių buvo paruošta Kalėdinė eglutė vaikams, kurių susirinko apie 50. Nors tai nedaug, bet lyginant su ankstyvesniais metais, jau žymi pažanga. Vaikai padeklamavo eilėraščių, Kalėdų senelis dalino dovanas.

Per visas reformatų parapijas buvo paktrikštyti 55 asmenys, daugiausia vaikai, bet buvo ir suaugusių. Panašus skaičius buvo ir konfirmandų.

Jau galime pradėti po truputį ir dėstymą mokyklose ar bažnyčiose šeštadieniais ir sekmadieniais. Biržuose jau renkame pareiškimus tų, kurie pageidautų, kad būtų mokomi tikybos jų vaikai. Tuo klausimu

turime nemaža sunkumų. Nėra tam nei mokymo programos, nei vadovėlių. Laukiame daugiau kun.Kurnatausko išleisto tikybos vadovėlio tremtyje. Biržų klebonijoje atgavome vieną butą ir atlikome dalį remonto, kurį norime baigti pavasarį. Taigi, po truputį pirmyn.

Lietuvos ev. reformatų Bažnyčia buvo padalinta po nepriklausomybės kovų išvesta demarkacijos linija, kol buvo vėl 1939 m. suvienyta; tačiau neilgai – ateistinė komunistų ideologija sustabdė jos veikimą: mūsų bažnyčios buvo valstybės nusavintos su visu jų kilnojamu ir nekilnojamu turtu arba nugriautos. Bažnyčia pergyveno Lietuvoje daug pažeminimų, gąsdinimų ir bejėgiškumą apsigynime – ji buvo beveik už įstatymų ribų.

Nuo 1989 m. Gorbačiovo politika tampa akivaizdžiai palanki bažnyčiai, religijai. Mums leista vėl užregistruoti parapijas Vilniuje, Kaune ir Panevėžyje.

Vilniaus parapija dabar skaitė virš 100 anketas užpildžiusių narių. Vilniaus parapijiečiai yra kilę iš Biržų krašto; senųjų, iki tarybinio laikotarpio Vilniaus reformatų Vilniuje dar neatsiliepia, nors Lenkijoje, Varšuvoje gyvenantys senieji Vilniaus parapijos nariai labai rūpinasi ženklo, kapinėms įamžinti, pastatymu, bažnyčios, jos turto likimu. Mūsų yra 1989. XI. 7 d. pasirašytas susitikimo proga Varšuvoje komunikatas dėl kalbų ir tautybių lygiateisiškumo bažnyčiose. Per Varšuvos Konsistoriją buvo atspausdinta 1. 000 Heidelbergo katekizmų (1943 m. laidos Kaune).

Bažnyčios pastatu dabar jau galima naudotis, tačiau reikia atlikti atnaujinimo darbus: trūksta vargonų, varpų ir kitos vidaus įrangos. Kiti bažnyčiai priklausę pastatai reikalingi didelių remontų, ir nėra aišku, ar bus sugrąžinti bažnyčiai ir ar bažnyčia pajėgs juos panaudoti.

Kauno parapija skaitytų virš 100 narių. Bažnyčia ir klebonija galėtų būti sugrąžinta po to, kai bus pastatyta milicijos mokykla sporto salė, valgykla ir virtuvė, nes tam tikslui dar naudojamos mūsų Kauno bažnyčios patalpos. Esamom sąlygom – be savų patalpų – apribotas ir pamaldų laikymas iki vieno karto per mėnesį universitetui priklausančioje liuteronų bažnyčioje. Liuteronai, jų yra Kaune 2 parapijos, dabar ten taip pat yra tik svečiai – t.y. ir jiems leidžiama užėiti sekmadieniais į bažnyčią nuo 9 iki 14 valandos. Pamaldų laikymas kartą į mėnesį bendruomenę palaiko, bet jos augimui reikėtų laikyti pamaldas bent kas antrą savaitę. Miesto valdžios buvo pasiūlyta mums užimti gana gerame stovyje esančią metodistų bažnyčią su pagalbinais pastatais Šančiuose, iškeliant iš ten teniso mokyklą. Metodistų Kaune yra 6 save jais supran-

tančiais, ir po pasikalbėjimo su vienu iš jų gautus pritarimas. Bet dauguma mūsų parapijiečių yra išsiiligę savo bažnyčios Ožeškienės gatvėje ir kažin ar su tuo sutiks. Dabar Kaune kunigas neturi jokio kambario, kur galėtų priiminėti parapijiečius, o ir pats gyvena labai mažame ir prastame namelyje. Abi liuteronų bendruomenės stipriai kovoja tarpusavy dėl pirmumo teisės į bažnyčią prie Aleksoto tilto – tikimasi, kad liepos mėnesį įvyksiančiame sinode bus prieita kokio nors susitarimo ar susivienijimo tarp jų.

Panevėžy susikūrė mūsų reformatų parapija. Pamaldoms čia kas antrą sekmadienį renkamės į senąją liuteronų bažnyčią. Pastatu naudojasi ir baptistai. Jie laiko savo pamaldas kas sekmadienį. Liuteronai ten savo savarankiškos veiklos dar neatnaujino.

Seirijų miestelyje bažnyčia ir klebonija nugriautos, kapinėse nelaidojama, jos labai apleistos. Kiek žinoma, ten gyvena 2 reformatų šeimos. Viena iš jų nori, kad būtų pakrikštyti anūkai.

Kėdainių bažnyčia nebaigta tvarkyti. Kėdainiuose ir apylinkėse gyvena kelios reformatų šeimos, kurios vyksta pamaldoms į Kauną arba Panevėžį, bet mūsų bažnyčios išlaikymas Kėdainiuose reiškia truputį daugiau, ir tam nėra priešinga dabartinė valdžia.

Kelmėje bažnyčia baigiama tvarkyti – bus naudojama kaip rimtos muzikos salė. Kelmėje gyvenama kelių liuteronų, jų yra paduotas pareiškimas registracijai ir, aišku, jie norės gauti tą bažnyčią naudojimui.

Dabar, kai dauguma mūsų parapijiečių persikėlė į didžiuosius Lietuvos miestus, paliko kaimus atkurti istorines parapijas miesteliuose, kur tik po kelis reformatus gyvena, nėra taip paprasta: tas pat liečia ir veikiančių parapijų ateitį.

Vitalija Norvilienė

ĮSIDĖMĖTINOS PAMALDOS KAUNE

Jeigu prieš keletą metų ar net mėnesių kas nors būtų pasakęs, jog komunizmui atsidavęs laikraštis "Kauno Tiesa" matomiausioje pirmojo puslapio vietoje išspausdins kur ir kada turi rinktis tikintieji, tai yra, mes – reformatai, tai bet kas būtų atsakęs, jog šis žmogus per drąsiai fantazuoja. "Kauno Tiesos" redakcija atgavusi laisvę, pademonstravo savo piktam šeimininkui ir visam miestui, kieno pusėje jos širdis, iš-

spausdindama tokį skelbimą 1989 m. rugsėjo mėn. 22 d. laikraštyje.

Rugsėjo mėn. 24 d. 10 val. prisirinko pilna buvusi liuteronų bažnyčia, dabar Universiteto Aula bei koncertų salė: senų, jaunų ir su mažais vaikeliais. Pirmą kartą po bažnyčios uždarymo pokario metais taip viešai ir gausiai. Keliems nebeužteko vietų atsisėsti. Atpratę pamaldose ramiai laikytis, ilgai bruzdėjo, ieškodami patogesnės vietos. Buvo svečių, kurie atsiklaupę žegnojosi. Kai užgrojo vargonai, nei vienas balsas melodijos nepagavo ir choras nesugaudė, visa perpildyta salė tylėjo, tik nuo balkono, dėl tolumo vos girdimas, vienišas vargonininko balsas traukė seną giesmę: "Jėzau skaisčiausias, meilėj tobuliausias..."

Pamaldas laikė 1989 m. per Jonines Biržuose ordinuotas kunigas – diakonas Julius Norvila, kuris dirba dėl Vilniaus ir Kauno parapijų atkūrimo. Piūties šventei artėjant, pamokslui buvo parinkęs Šv. Rašto žodžius iš Luko evangelijos 9, eil. 13–21, apie medžiagiškų turtų protinę naudojimą ir dėkingumą Dievui. Julius Norvila yra 34 metų amžiaus, baigęs inžinieriaus mokslus, vedęs, turi keturis vaikučius: Kristina 8 metų, Povilas 6 metų, Timotiejus 4 metų ir Salomėja 2 metų. Jo žmona, tai yra, aš pagal išsilavinimą filologė, kilusi iš Biržų.

Per pamaldas vargonavo Edmondas Meškauskas. Stagnacijos metais dėl persekiojimų ar iš baimės profesionalūs muzikai atsimetė nuo bažnyčios, todėl muzikinis lygis labai smuko. Edmondas daug metų dirbo įvairiose Vilniaus bažnyčiose, savo tikslu laikydamas nors kiek aukštesnį muziko profesijos lygį.

Daugelis po pamaldų klausinėjo ką nors gauti paskaityti, bet visus kampus išieškoję, tegalėjome pasiūlyti 1927 m. Biržuose leistus "Pasaulinės sąjungos tarptautiniam draugingumui per bažnyčias skleisti Lietuvos skyriaus įstatus", bei panašaus amžiaus "Švietimo Fondo nario knygelę", leistą irgi Biržuose.

Senoji mūsų bažnyčia Kaune Ožeškienės gatvėje dabar priklauso milicijos mokyklai. Pamaldų salėje sportuojama, o pirmajame aukšte yra milicininkų valgykla. Šios mokyklos viršininkas yra biržietis Trimakas, kuris išdrįso prisipažinti, jog jo žmona reformatė. Taip pat jis pasakė, jog jie suinteresuoti išsikraustyti, nes pamaldų salė (10x15 m.) sportiniams žaidimams yra per maža, o valgykla neatitinka higienos reikalavimų. Tuo metu, kai miesto valdžia vilkina laiką, neduodama abi puses patenkinančio sprendimo, atėjo žinios, jog Kauno miesto Vykdomasis Komitetas raginamas atsistatydinti ir tik laikinai eina savo pareigas.

Kun. diak. Julius Norvila savo šeimos ratelyje: žmona Vitalija, Timotiejus, Povilas, Salomėja, Julius, Kristina

REFORMATAI VILNIUJE

Tautinio atgimimo banga paskatino ir sudarė sąlygas atkurti anksčiau uždarytas religines bendruomenes.

Vilniaus evangelikų reformatų bendruomenės aktyvistų "dvidešimtukas" prieš metus įteikė pareiškimą Vilniaus m. vykdomajam komitetui, prašydamas sutikimo atkurti bendruomenę ir reikalaujamas grąžinti maldos namus. Tarpininkaujant Spalio rajono vykdomajam komitetui, Lietuvos TSR Ministrų Tarybai, Religinių reikalų valdyba prie TSRS 1989 m. birželio 14 d. nutarimu įregistravo Vilniaus Evangelikų refor-

matų bendruomenę. Respublikos vadovų susitikime su Lietuvos religinių komisių atstovais 1989 m. rugpiūčio mėnesį buvo nutarta: nuo 1990 m. sausio 1 d. grąžinti Vilniaus Evangelikų reformatų bendruomenei maldos namus – Vilniaus Evangelikų reformatų bažnyčią Pylimo g. 18 (kino teatras "Kronika").

Bendrame Vilniaus m. vykdomojo komiteto vadovų ir Evangelikų reformatų bendruomenės komiteto atstovų posėdyje, įvykusiame 1989 m. gruodžio 14 d., numatyta, kaip atstatyti ir sutvarkyti grąžinamus Evangelikų reformatų maldos namus bei pritaikyti kitas bendruomenei priklausiusias patalpas normaliai veiklai.

Vilniaus Evangelikų reformatų bendruomenės istorija glaudžiai susijusi su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorija – jos kultūrinio, tautinio – švietėjiško Renesanso laikotarpiu. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybės ir reformacijos veikėjas – Mykalojus Radvila Juodasis 1533 m. organizavo Vilniuje pirmąją protestantų bendruomenę. Greitai šitokios bendruomenės pradėjo kurtis ir kituose DLK miestuose ir miesteliuose, o prie jų buvo steigiamos bažnyčios, mokyklos, spaustuvės.

Jau 1539 m. vienas iš lietuvių raštijos pradininkų, reformacijos ideologas ir kultūros veikėjas Abraomas Kulvietis, karalienės Bonos ir bajorų Goštautų globojamas, įsteigė Vilniuje pirmąją Aukštesniąją reformatų mokyklą, kurioje dėstyta filosofija. Šioje mokykloje 1539–1542 m. dėstė Martynas Mažvydas – pirmosios lietuviškos knygos rengėjas.

Pradėjusi skelbti tikėjimą gimtąja kalba reformacija tapo prieinamesnė liaudžiai. Reformacijos veikėjai rūpinosi lietuviškų raštų leidimu, mokyklų steigimu.

Lietuvius krikštiję lenkų dvasininkai lietuviškai nemokėjo, liaudis jų nesuprato, todėl reformacijos judėjimas buvo labai reikšmingas pristabdant Lietuvos lenkinimo procesą, sukuriant lietuvišką raštiją. Nuo pat pirmojo steigiamojo Reformatų Sinodo, kuris įvyko Vilniuje 1557 m. pirmininkaujant M. Radvilai Juodajam, iki II-jo pasaulinio karo Vilniaus Reformatų Sinodas išlaikė savo nepriklausomybę Lenkijos Reformatų Sinodo atžvilgiu.

Vilniaus Evangelikų reformatų bendruomenės veikla buvo nutraukta 1953 metais. Bažnyčia uždaryta, o nuo 1958 m. joje pradėjo veikti kino teatras "Kronika". Bažnyčios vidaus įranga buvo sunaikinta, patalpas pritaikant kino teatrui. Istoriniu ir architektūriniu požiūriu vertingas vietinės reikšmės architektūrinis paminklas turi būti atstatytas. Tai paliudys Lietuvos Vyriausybės, Vilniaus miesto vadovų geranorišką požiūrį į religinių konfesijų veiklą. Šiuo metu Vilniaus ir Kauno Evangelikų reformatų religinėms bendruomenėms vadovauja jaunas ku-

nigas Julius Norvila, kuris Pasaulinės Reformatų Sąjungos (PRS) suvažiavime, įvykusiame 1989 m. rugpiūčio mėnesį Seule (Korėja), išrinktas į PRS vykdomąjį komitetą. Pasaulinė Reformatų Sąjunga vienija 70 mln. daugelio pasaulio šalių tikinčiųjų.

Numatomoje Vilniaus Evangelikų reformatų bendruomenės veiklos programoje: tikinčiųjų religinių poreikių tenkinimas, bažnytinis choras, biblinis seminaras suaugusiems, sekmadienio mokykla vaikams, misijinė – ekumeninė veikla, labdara.

Bendradarbiaujant su Respublikos kultūros organizacijomis bei giminingomis šalies ir užsienio bendrijomis, bus atkuriamos reformatų bibliotekos, organizuojamos video ir fonotekos, steigiamas muziejus, leidžiami religiniai raštai, rengiamos evangelinės radio valandėlės.

Konkretus tarptautinio bendradarbiavimo rezultatas – šiuo metu Vilniaus kino teatruose demonstruojamas spalvotas vaidybinis kino filmas "Jėzus iš Nazareto", kurį bendruomenei paskolino Norvegų bažnyčios Krikščioniškoji Misija.

Algirdas Krikščikas

Vilniaus Evangelikų reformatų
bendruomenės komiteto pirmininkas

Vakarinės Naujienos
1990 m. sausio 10 d.

Vilniaus ev. reformatų bažnyčia

I. Vengrijos reformatai

1990 m. kovo 29 – balandžio 8 dienomis gerb. vyskupo dr. K. Toto kvietimu, man ir mano sūnui Donatui, teko būti svečiais Budapešte.

Vengrijoje yra 10 mil. gyventojų iš kurių 2 mil. reformatų. Jie suskirstyti pagal gyvenamas vietas į 4 distriktus, kurių didžiausias yra Debrecene su 952 tūkst. parapijiečių. Tuose distriktuose tarnauja 1500 kunigų ir 20 tūkst. presbiterių.

Vengrijoje yra 2 Teologinės akademijos: Budapešte ir Debrecene, kuriose be vengrų studijuoja studentai iš Jugoslavijos, Šveicarijos, Olandijos, JAV, Etijopijos, Kenijos. Debrecene veikia reformatų gimnazija su 350 mokinių ir 300 vietų internatu.

Akademijose stacionarus mokslas trunka 5 metus, plus 2 metai kunigavimo praktikos. Mokosi jose vyrai ir moterys, baigę gimnazijas. Ten pat yra studentams internatai. Tie kunigai ir kunigės, kurie savo studijas nori gilinti, turi galimybę užsienio teologijos fakultetuose tai padaryti.

Atgimstantiems reformatams Lietuvoje atsirado galimybė dviems kandidatams mokytis Budapešto Teologinėje akademijoje. Dėstomoji kalba joje vengrų, kurią pirmaisiais studijų metais reikėtų išmokti. Pagalvokime ev. reformatai apie tai, kad mūsų atgimimui stiprinti reikalinga daug įvairių tarnautojų, kurių pagalba pasiektume bent minimalų prieškarinį reformatų Bažnyčios stovį Lietuvoje.

Balandžio 1 d. dalyvavome eilinėse pamaldose Kalvino bažnyčioje. Vengrijos reformatai stropiai vykdo Kalvino mokslą, kuris bažnyčiose paliko tik vargonus ir Dievo stalą, ant kurio padėta Biblija ir puokštė gėlių. Nematėme kryžių ant bokštų nei bažnyčios viduje.

Balandžio 7 d. Kalvino bažnyčioje buvome svečiais presbiterių konferencijoje. Perdaviau sveikinimą nuo Lietuvos ev. reformatų vokiečių kalba. Balandžio 8 d. stebėjome Kalvino bažnyčioje suaugusių žmonių konfirmaciją, o aš dar apsilankiau sekmadieninėje mokykloje, kur tuo metu jauna kunigė labai įdomiai dirbo su vaikučiais.

Budapeštas labai gražus miestas, su puikia architektūra ir daugybe įvairių muziejų, kurių keletą spėjome aplankyti. Grožėjome didžiausiu Europos Balatono ežeru.

Ši viešnagė buvo mums gera pamoka pasigedusiems tikro, stipraus reformatiško gyvenimo. Pamatėme gerai sutvarkytus sinodo ir kolegijos rūmus su Biblijos muziejumi, akademijos bei kitas patalpas, puikiai organizuota reformatų bažnyčios administravimą. Turėjome malonių, šil-

tų susitikimų, įdomių pokalbių su teologais, studentais, įvairiais bažnyčios administracijos tarnautojais bei prapijiečiais, kurie domėjosi Lietuva ir reformatų Bažnyčios gyvenimu joje. Visi jie linkėjo tvirtybės, stiprybės, vienybės. Vyskupas dr. Totas dovanojo būsimam reformacijos muziejui Vilniuje knygą "Vengrijos ev. reformatų Bažnyčios istorija ir dabartis" išleistą 1986 m.

Esame labai dėkingi vyskupui Totui ir kitiems mieliems žmonėms už suteiktą dėkaugsmą.

II. Seminaras Stuttgarte

"Stebėkite lauko gėles..." Šie Mato 6,24 evangelijos žodžiai buvo pagrindinis leitmotyvas 5000 dalyvių seminare 1990 m. birželio 14-17 dienomis Stuttgarte, Vakarų Vokietijoje. Šį renginį organizavo Vokietijos Evangeliška bažnyčia ir Wuertenbergo krašto bažnyčia (Landeskirche, Bischof Theo Sorg) vaikų pamaldelių pravedimo darbuotojams, sukviestiems iš visos Vokietijos ir kaimyninių užsienio šalių. Iš Lietuvos dalyvavo 2 delegatės – H. Tubutienė ir A. Balčiauskienė (šių eilučių autorė). Renginiui iš anksto puikiai pasiruošta: apie viską ir visus pagalvota, apgyvendinta, pavalgydintair pamokyta 5000 žmonių. Išvakarėse 70-ties žmonių grupė dalyvavo miesto rotušėje priėmime. Burmistro pavaduotojas palinkėjo šio seminaro dalyviams geros nuotaikos, dėkaugsmingų valandų, sekmingų užsiėmimų. Birželio 14 d. susipažinome su Killesbergo mūgės paviljonais, kur vyko seminaro užsiėmimai. Čia galėjome grožėtis įvairiomis parodomis, vaizdingumo priemonėmis naudojamomis vaikų pamaldelių metu, apžiūrėti vaikų darbelius ir praktiškai pasimokyti patiems. Susipažinome su gausia literatūra, kurios didelę dalį gavome dovanų.

Birželio 15-16 dienomis klausėmės labai įdomių paskaitų pagal Šv. Rašto tekstą iš Mato evangelijos 6, 24-34, kurias su muzikinėmis pertraukomis skaitė teologijos profesoriai ir kunigai. Muzikinių pertraukų metu mokėmės giedoti naujas giesmes. Jos buvo atliekamos gyvai, greitai, melodingai ir įsijaučiant į gilią žodžių prasmę.

16-tos dienos vakare didžiulėje mūgės konferencijos salėje vyko baigiamoji dalis su tekstu ir muzika apie didįjį rūpestį ir mažą kregždutę.

Birželio 17 d. iškilmingomis pamaldomis seminaras buvo užbaigtas, praturtinęs mūsų supratimą ir mąstymą Dievo vynuogyno jaunų atžalų mokymo darbe. Kiek daug per tą trumpą laiką švelnaus pajutome, gražaus pamatėme, išgirdome, išmokome!

Esame labai dėkingos seminaro rengėjams už perteiktas žinias, už

patirtą džiaugsmą būnant jų tarpe, už meilę tų žmonių, kurie rūpinosi mumis viešnagės metu.

Ta pačia proga aplankiau savo mokslo draugus, su kuriais išsiskyriau prieš 50 metų. Vienas jų, kun. F. Skėrys, nuvežė mane į seną mokslo – kultūros centrą Heidelbergą ir į dabartinę lietuvių gimnaziją Huettenfelde, į Wormsą – į tą pačią katedrą, kur M. Liuteris 1521 m. balandžio 18 d. tarė savo lemtingus reformacijai žodžius: "Čia stoviu aš, kitaip negaliu. Padėk man Dieve. Amen". Susitikimai buvo džiugūs, malonūs, nepamirštami.

Red. pastaba: Šio straipsnio autorė Aleksandra Balčiauskienė yra kun. Aleksandro Balčiausko našlė, Kauno ev. liuteronų bažnyčios vaikų sekmadienio mokyklos mokytoja.

VILNIAUS RADVILŲ RŪMAI

Atstatytų Radvilų rūmų fragmentas Vilniaus g.

1990 m. birželio mėn. Vilniuje buvo atidarytas Lietuvos dailės muziejaus skyrius – Radvilų rūmai. Kadangi Radvilų kaip Lietuvos Reformatų Bažnyčios steigėjų ir mecenatų vardas mums lietuviams reformatams yra artimas ir brangus (be jų vargiai Lietuvos istorijoje būtų tilpusi Lietuvos Reformatų Bažnyčios istorija), todėl šia proga verta ir būtina mums iš naujo susipažinti nors su šiandieniniais tų paminklų likučiais.

Gaila, kad išeivijoje neturime šaltinių apie šiuos istorinius Vilniaus Radvilų rūmus. Nei J. Kapočiaus "Lietuvių Enciklopedijoje", nei Br. Kviklio gausiai iliustruotame 4-rių tomų veikale "Mūsų Lietuva" nerandame jų tarp Vilniaus miesto paminklinių pastatų. Tiesa, J. Kregždės knygoje "Reformacija Lietuvoje" ir B. Bušackio "Radvila Juodasis" randame tų rūmų nuotraukas. Knygų tekstuose jie taip pat neminimi.

Neieškodami tam priežasčių, bet nenorėdami praleisti šios retai pasitaikančios progos supažindinti mūsų skaitytojus su marga beveik 4 šimtmečių epocha, susijusia su Vilniaus Radvilų rūmų istorija, grįžtame į šiandieninės Lietuvos spaudą, kuri kartas nuo karto patiekia istorinių žinių iš mums neprieinamų šaltinių apie Lietuvos Evangelikų Bažnyčios praeitį ir dažnai informuoja apie ev. bažnyčių padėtį dabartinėje Lietuvoje:

Julija Mušinskienė "Nelinksmos įkurtuvės Radvilų rūmuose" (Gimt. Kraštas nr. 23, 1990.VI.7-13.) tarp kitko rašo:

"Rytoj Vilniuje atidaromas Lietuvos dailės muziejaus filialas – Radvilų rūmai. Juose XVII amžiuje buvo sukauptos šios garsios Lietuvos didikų giminės kunstkameros. Po trijų šimtų metų į rūmus vėl grįžta meno ekspozicijos. Viena jų – Radvilų giminės portretai: 165 graviūros, XVIII a. išraižytos H. Leibovičiaus. Greta dar trys senosios dailės parodos: L. Sapiegos Evangelijos rankraštis (XVI a.); Akvarelės iš kelionių albumo. Italija (XVI a.) ir J. K. Vilčinskio "Vilniaus albumas" – iš Paryžiaus pargabenti litografiniai akmenys ir atspaudai. Antrame aukšte – lietuvių išeivijos dailininkų P. Domšaičio, A. Galdiko, V. Igno, V.K. Jonyno, E. Urbaitytės, T. Valiaus, K. Varnelio, V. Vizgirdos ir K. Zapkaus kūriniai.

Prieš įžengdami pro restauruotų rūmų duris, pažvelkime dešinėn į elgetišškai atrodantį tokių pat kilnių formų pastatą – čia tie patys Jonušo Radvilos rūmai, centrinė jų dalis, kurioj dabar glaudžiasi kelios Vilniaus benamių šeimos. Kairysis rūmų fligelis iki restauracijos atrodė ne ką linksmiau.

Restauruoti Radvilų rūmų dalį lenkų restauratoriai baigė pernai.

Senoji Ministrų Taryba bene tris mėnesius svarsčiusi nusprendė trečdalį jų atiduoti Dailės muziejui, beveik dvigubai didesnę dalį – "Sigmos" su-sivienijimui (laikinei). Nemanysite, kad "Sigma" ten kuria skaičiavimo mašinų muziejų, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didžiojo etmono ir Vilniaus vaivados reprezentaciniuose rūmuose nuo kovo 15 d. mokosi "Sigmos" produkcijos pirkėjai iš įvairių SSSR respublikų. Lietuviškų elektroninių smegenų kūrėjams spjaut į kokius ten etmonus ir kunstka-meras – pirmame restauruotų rūmų aukšte turėjo būti garažas, o tre-čiame įrengtas viešbutukas besitobulinantiems pirkėjams. Viešbutuku, atrodo, nesinaudojama, o planuoto garažo patalpose sugabenta skaičia-avimo technika. Mokymo kombinatas kitų metų pabaigoj turėtų išsikelti (...). Bet kaip atrodys tos dabar energingai trypiamos auditorijos, kiek vėl reikės įdėti lėšų, kad jos panėšėtų į ekspozicijų sales? Gal tas lėšas iš savo kišenių duos buvę valdžios vyrai, šitaip pakreipę rūmų likimą? O gal naujoji Lietuvos valdžia vis dėl to persvarstys savo pirmtakūnų nuo-sprendį Radvilų rūmams? Juo labiau kad jiems žinoma, jog į šiuos rū-mus dideles viltis dėjo ne vien tik muziejininkai, bet ir išeivijos daili-ninkai – tikėtasi, kad čia bus Lietuvai dovanotų kūrinių galerija. Gavę tik dalelę rūmų, šio sumanymo muziejininkai turėjo atsisakyti. Kaip į 8 sales sukimšti 2000 dovanų – daugiausia užsieny gyvenančių bei sve-tur mirusių dailininkų kūrinių, sukauptų Dailės muziejaus saugyklose? Senosios dailės ekspozicijas manoma palaikyti ilgėliau, o išeivių paro-das keisti kas du mėnesius.

Tolimesnę Radvilų rūmų restauravimo iniciatyvą perima Dailės muziejus."

Vytautas Palaitis straipsnyje "Naujoji Radviliana" (Vilniaus Balsas nr. 9, 1990 m.), pasinaudodamas istorikės R. Lebedytės duomenimis, pa-tiekia smulkesnių žinių apie Vilniaus Radvilų rūmų pradžia ir jų likimą iki šių dienų:

"Kas šią nežemišką žiemą nuo pilkos žemės ir kasdieninių rūpesčių pakelia akis į dangų ir nepabostančius Vilniaus bokštus, tam prieš akis sušvinta dar vienas senamiesčio stebūklas – ne per seniausiai nusime-tęs pastolius Jonušo Radvilos rūmų bokštas. (...)

Rūmai pastatyti, kai klestėjo Lietuvos valstybė. Lėtai silpo Lietuvos, taip pat ir Radvilų giminės, šių didžiųjų savo krašto patriotų, galybė. Rūmai iro, nyko, kol sovietiniu laikotarpiu buvo išsprogdinta jų koply-čia...

Grižkime, kaip sakoma, į pradžių pradžia. Istorikė R. Lebedytė se-namiesčio 12-jo kvartalo istoriniuose tyrimuose rašo:

"Sąlygiškai dvyliktuoju numeriu dabar pažymėtą Vilniaus sena-

miesčio kvartalą riboja Vilniaus, Totorių, Labdarių ir Liejyklos gatvės. Seniau šis plotas apėmė Radvilų Jurisdikos dalį už buvusių Vilniaus ir Totorių vartų ir už miesto sienos. Minėto 12-to kvartalo ribos atitiko XVI amž. Mikalojaus Radvilos Juodojo dvarvietę. Tenai pastatyti pirmieji rūmai greičiausiai buvo mediniai. Pietrytinę sklypo dalį (apie 1556 m.) M. Radvila atidavė evangelikams liuteronams. Pirmiausia buvo įsteigtos kapinės. Vėliau Jonušo Radvilos (1612–1655) ten pastatoma mūrinė ligo-ninė ir medinė bažnytėlė. 1805 m. šios kapinės buvo perkeltos į Puhulianką.

Atrodo, kad Kristupo Radvilos laikais buvo pastatyti mūriniai rūmai. Jie buvo dekoruoti Biržų rūmų pavyzdžiu. Vėliau, Jonušo Radvilos laikais, pastatytų arba smarkiai pakeistų rūmų liekanos ir dabar išlikę.

Prie dabartinių Liejyklos ir Vilniaus gatvių kampo stovėjo J. Radvilos rūmai, kurie buvo orientuoti į Vilniaus gatvę. Kitoje pusėje, už pylimo prie dabartinės Liejyklos gatvės buvo evangelikų liuteronų bendruomenės žemė”.

1653 m. Jonušas Radvila inauguruotas Vilniaus vaivada. Ta proga vokiečių medalininko S. Dadlerio nukalto medalio reverse Vilniaus silueto fone pavaizduoti naujojo vaivados rūmai. Jame aiškiai matyti U raidės struktūra iš penkių triaukščių bokštų, sujungtų keturiais dvi-aukščiais korpusais.

Kaip teigia dailėtyrininkai, architektūros istorikai, rūmų planas, – išorės detalės ir vidaus puošyba turėjo Niederlandų manieristinio dekoratyvumo, būdingo perėjimui iš renesanso į baroką. Rerezentacinėje šiaurryčių dalyje (šiuo metu atstatytame paviljone) buvo puošnios ir erdvios svetainės, salės, kurioms įspūdingo dekoratyvumo teikė marmuro kolonos su paaukuotais kapiteliais. Patalpas puošė plastinis dekoras ir freskos. Kitos, gyvenamosios patalpos buvo ne tokios puošnios.

Rūmuose buvo turtingi tiems laikams dailės rinkiniai. Jonušas Radvila ir jo sūnus Boguslavas buvo sukaupę apie tūkstantį meno kūrinių, tarp kurių buvo namažai žymių flamandų ir olandų dailininkų portretų, batalinių ir švenčių kompozicijų.

Rūmai smarkiai nukentėjo karo su Rusija (1654–67) ir šiaurės karo (XVIII a. pradžioje) metu. Korpusai apnaikinti, vertybės išgrobstytos. Remontai po karų ir gaisrų jau visiškai neatnaujindavo rūmų... 1806 m. dvi šviesios asmenybės – vyskupas Jonas Nepomukas Kosakauskas ir Universiteto profesorius Juozapas Frankas – įkuria čia labdarybės draugiją.

Istorikė R. Lebedytė tęsia:

"Vilniuje įkurta Labdarybės draugija. Domininkas Radvila 1807 m. padovanojo jai apleistą šiaurinį rūmų korpusą (...). Prie šio korpuso buvusi Radvilų koplyčia ir nedidelis sklypelis prie pat Vilniaus gatvės vėliau atitenka žydų bendruomenei.

Pastatas su dabar esančia "Dinamo" sale prieš karą priklausė privatiems asmenims. Trečiame šio amžiaus dešimtmetyje šias patalpas išsinuomojo žydų liaudies teatro grupė. Pokario metais keičiasi namų šeimininkai, nutrūksta tradicijos, likviduojama Labdarybės draugija, netenka savo patalpų evangelikų liuteronų ir žydų bendruomenės. Stant filmą, susprogdinta Radvilų koplyčia. (...)

Istoriniu-meniniu požiūriu dabar būtina ištirti bent evangelikų liuteronų buvusią posesiją, Labdarybės draugijos pastatus ir, jeigu galima, atiduoti jai priklausiusias patalpas "Caritas" – atgaivintai gailestingumo draugijai".

Grąžinami Bažnyčios turtai

Šiuo pavadinimu "Valstybės Žinios" 1990.III.2 d. laidoje talpina Kazimiero Valančiaus, Religijų reikalų tarybos prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pirmininko straipsnį. Straipsnis palyginamai įdomus savo atvirumu ir aktualia tema, ir todėl su tais oficialaus valdžios atstovo duomenimis verta susipažinti. Nors straipsnio autorius kalba tik apie turtingiausią – Romos katalikų Bažnyčią ir jos turtus (išskyrus pradžioje duodamas statistines žinias bendrai apie 1940 m. religines bendruomenes, tarp kurių minimi ir evangelikai), tačiau, kadangi dabartinis įstatymas skirtas visoms religinėms bendruomenėms, taigi ir evangelikų bažnyčių ir jų turto (kiek bus dar likę) klausimo sprendimui, mums verta susipažinti su šio įstatymo vykdymo eiga, kurios rezultate neseniai reformatams buvo grąžinta Vilniaus bažnyčia. Cituojame mums svarbesnes to straipsnio vietas:

"1940 m. Lietuvoje buvo 800 katalikų bažnyčių, apie 1500 kunigų. Kunigų algoms ir kitiems bažnyčios reikalams iki 1940 m. išdas kasmet išmokėdavo vidutiniškai apie 1,4 mln. litų. Valstybė išlaikė keturias kunigų semkinarijas, joms kasmet skirdavo apie 370 tūkst. litų. Vienuolynei Lietuvoje gaudavo iš izdo atskiras pašalpas.

Tais pačiais metais Lietuvoje buvo 42 evangelikų liuteronų ir reformatų kunigai. Jų algoms ir kitiems reikalams išdas kasmet išmokėdavo 93 – 100 tūkst. litų.

Stačiatikių dvasininkams, kurių buvo 68, iš iždo kasmet buvo išmokama 45 – 46 tūkst. litų. Sentikių dvasininkų buvo 58. Jie iš valstybės kasmet gaudavo po 32 – 33 tūkst. litų. Nemažos sumos būdavo skiriamos ir žydų sinagogoms bei rabinams išlaikyti. Žydų sinagogų ir maldos namų buvo 521, o rabinų – 220. Jie kasmet gaudavo 110 – 117 tūkst. litų.

Mahometonų (musulmonų) dvasininkų buvo 7. Išdas jiems skirdavo kasmet po 2400 litų.

Be valstybės pašalpų turėjo verstis tik vadinamieji 7-tos dienos adventistai, metodistai, Naujoji apaštalu draugija, evangelikai baptistai ir kt. smulkesnės tikybinės organizacijos.

Tačiau dar prieš Tarybų valdžios paskelbimą Lietuvoje, pradedant 1940 m. birželio 25 d., bažnyčių pastatai paimti valstybės nuosavybėn, dvasiškiams nutrauktos algos ir pensijos, jų pinigai bankuose konfiskuoti. 1948 m. birželio 19 d. Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumas priėmė įsaką "Dėl maldos namų, vienuolynų ir religinių bendruomenių gyvenamųjų namų nacionalizacijos".

Dar praėjusių metų spalio mėn. Religijų reikalų taryba kreipėsi į Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumą, prašydama sureguliuoti pastatų, priklausiusių religinėms bendruomenėms, grąžinimo klausimus.

Šiuo metu Religijų reikalų taryba apibendrina miestų ir rajonų vykdomųjų komitetų informaciją apie nacionalizuotus pastatus. Kai kuriuose pastatuose įrengti muziejai, jų eksponatų saugyklos. Per praėjusius metus grąžinta apie 140 pastatų, iš jų daugiau kaip 20 bažnyčių.

Artimiausiu metu miestų ir rajonų vykdomieji komitetai planuoja sugrąžinti apie 300 įvairių pastatų, tarp jų ir namažai maldos namų. Daug kur tai padaryti delsiama, net nevykdomi Lietuvos TSR Ministrų Tarybos sprandimai.

Tikimės, kad miestų ir rajonų vykdomieji komitetai, įstaigos ir žinybos savo valia nevilkins šių klausimų sprendimo. Tačiau kai kurių pastatų šiuo metu negalima grąžinti.

Taigi dabar teks labai detaliai išnagrinėti padėtį visuose rajonuose ir ieškoti galimų sprendimų, nustatyti, susitarus su bažnyčiomis, grąžintinų pastatų eiliškumą. Sprendžiant šiuos sudėtingus klausimus, reikia geranoriškumo, abipusio susitarimo".

Kazimieras Valančius
Religinių reikalų tarybos prie Lietuvos TSR Ministro Tarybos pirmininkas

Pamaldos prie Bažnyčios

Praėjęs sekmadienis buvo nepaprastas Kauno evangelikų reformatų bendruomenei. Pirmą kartą jie susirinko į pamaldas prie savo naujosios bažnyčios. Kodėl prie? Ogi todėl, kad pastatas dar negražintas tikintiesiems. Bažnyčia tikrai nauja, baigta statyti prieš 50 metų ir joje dar nė karto nevyko pamaldos. Mat 1940-ieji metai buvo ne tik bažnyčios pastatymo metai. Iki tol tūkstantinė Kauno reformatų parapija nodojosi evangelikų liuteronų bažnyčia. O pastačius evangelikų reformatų bažnyčią, kuri kainavo 250 tūkst. litų, jos likimu rūpintis jau nebuvo kada, – vieni traukėsi į Vakarus, kitus vežė į Rytus... Po karo moderni dviaukštė bažnyčia tapo alaus daryklos ir tabako fabriko sandėliu. Nuo 1952-ųjų metų čia įrengta VRM Kauno specialios mokyklos valgykla ir sporto salė.

Neseniai Kauno reformatai kreipėsi į A. Brazauską dėl bažnyčios gražinimo tikintiesiems. Dabartiniai "savininkai" mielai atiduotų pastatą teisėtiems šeiminkams, bet laukia įsakymo. Todėl pirmosios pamaldos įvyko ne tik bažnyčiai sulaukus "auksinio" jubiliejaus, bet ir dar neatgavus jos.

– Nemažai žmonių atėjo, – maloniai nustebintas naujasis Vilniaus ir Kauno parapijų kunigas–diakonas Julius Norvila.

Po pamaldų tikintieji nutarė toliau sekmadieniais melstis prie savo bažnyčios, kol ji nebus sugrąžinta.

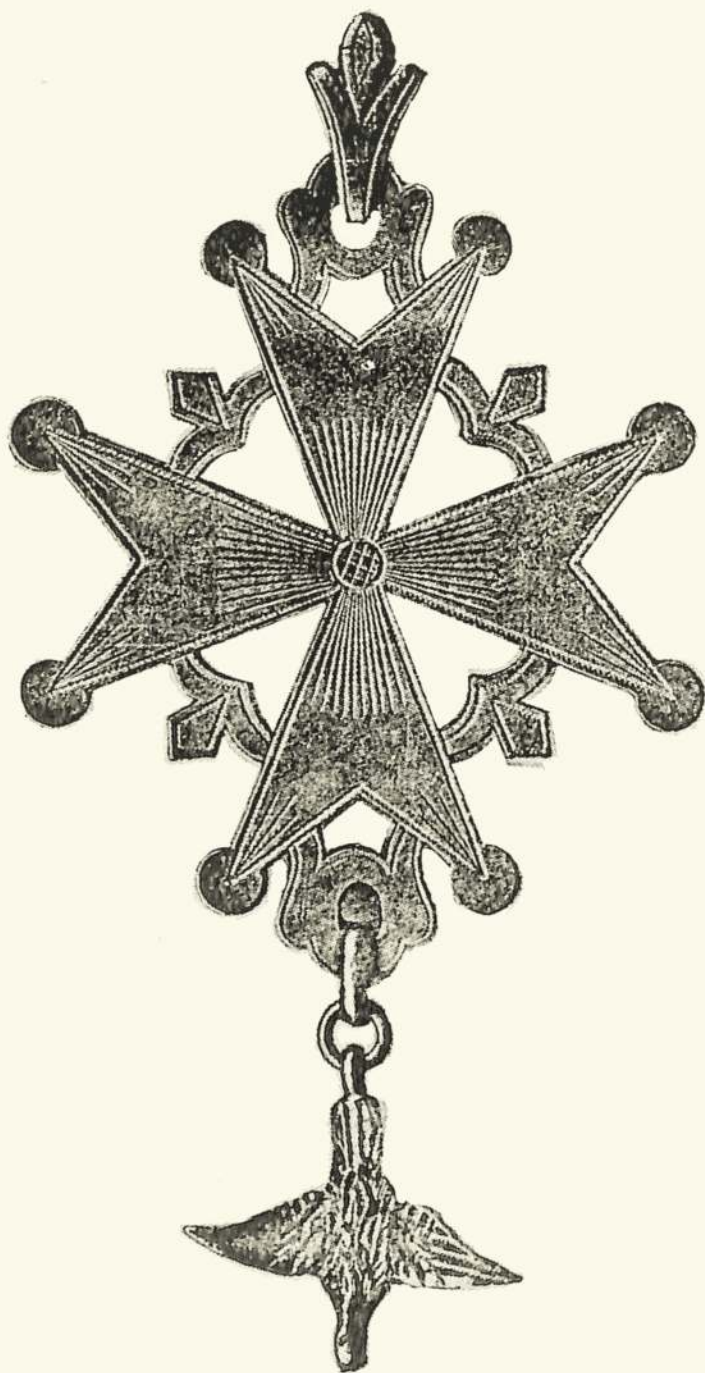
Vilniuje taip pat jau įvyko pirmosios pamaldos. Bažnyčia, kurioje buvo įsikūręs "Kronikos" kino teatras, sugrąžinta. Deja, be trijų skulptūrų ant stogo. Senųjų reformatų kapinių vietoje įrengtas skveras su skulptūrom, kurių bijosi vaikai. Dingę ir reformatų archyvai, siekiantys net XVI amžių, kuriuose buvo 16 tūkst. knygų ir šeši Kalvino laišakai. Namas Pylimo gatvėje Nr. 7, kadaise buvęs Sinodų sušaukimo vieta ir archyvų saugykla, taip pat nesulaukė savo šeiminkų. Vilniaus reformatai norėtų ten įrengti Lietuvos reformacijos muziejų, bet savo jėgomis jie nieko neįstengs padaryti. Viso pasaulio evangelikai reformatai, o ypač išeiviai iš Lietuvos, dabar gyvanantys Šiaurės Amerikoje, domisi ir palaiko Lietuvos reformatus ir nesupranta, kodėl pamiršti tie, kas daug padarė, kad klestėtų Lietuvos kultūra.

Jonas Noreika

Lietuvos Rytas, 1990.II.27.

Kauno Ev. Reformatų Bažnyčia

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.